0

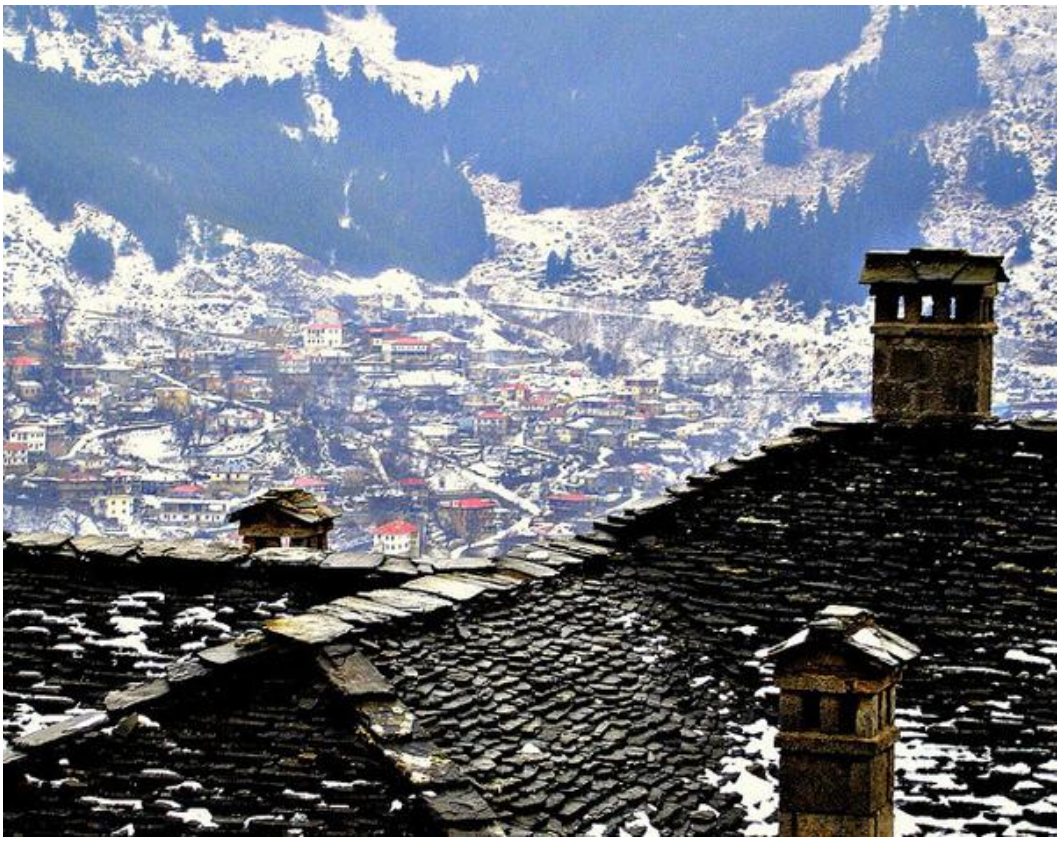
2015

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

ΓΟΔΕΒΕΝΟΥ ΠΕΡΣΕΦΟΝΗ
Α.Μ :21051

ΕΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ :
ΠΑΥΛΟΣ-ΜΑΡΙΝΟΣ
ΔΕΛΛΑΔΕΤΣΙΜΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Περιεχόμενα

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ---- 4
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ---- 5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ---- 5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ---- 5
ΠΡΟΛΟΓΟΣ---- 6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ---- 9
ABSTRACT---- 10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:---- 11
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ---- 11
1.1 Η Έννοια της Παραδοσιακης Δομησης. ---- 11
1.1.1 Ποιος Οικισμος χαρακτηριζεται παραδοσιακος---- 12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2---- 14
Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ---- 14
2.1 Προστασια Παραδοσιακων Οικισμων σε Ευρωπαϊκο και Διεθνες Επιπεδο---- 14
2.2. Διεθνεις και Ευρωπαϊκοι Οργανισμοι για την προστασια της Πολιτιστικης Κληρονομιας των παραδοσιακων οικισμων. ---- 15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:---- 19
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΕ CITADEL, BRUGES, ΚΑΙ LAVENHAM---- 19
3.1 Προσεγγιση διατηρησης και αποκαταστασης της Citadel στην Άγκυρα. ----- 19
3.1.1 Διαδικασιες σχεδιασμου της Citadel ---- 22
3.2 Προσεγγιση διατηρησης της Bruges στο Βελγιο---- 24
3.2.1. Διαδικασιες σχεδιασμου της Brugge---- 27
3.3. Προσεγγιση διατηρησης και αποκαταστασης του Lavenham ---- 30
3.3.1. Διαδικασιες αποκαταστασης Lavenham ---- 31
4.4. Συγκριτικη μελετη των εμπειριων---- 35
3.5 Αξιολογικα σχολια.---- 37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:---- 39
Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ---- 39
4.1. Η Ελληνικη Παραδοσιακη Δομηση των οικισμων ---- 39
4.2. Η σημασια της διατηρησης των παραδοσιακων οικισμων---- 40
4.3. Εθνικη Νομοθεσια Προστασιας της Πολιτισμικης Κληρονομιας ---- 42
4.4. Θεσμικο Πλαισιο προστασιας Παραδοσιακων Οικισμων στην Ελλαδα ---- 44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:---- 48
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ---- 48
5.1.Αναγνωριση της Περιοχης Μελετης---- 48
5.1.1. Αποψεις γυρω απο την ονομασια της περιοχης ---- 50
5.2. Γεωγραφικη Τοποθετηση – Διοικητικη Συγκροτηση ---- 50
5.3. Ο Χαρακτηρας της περιοχης μελετης ---- 52
5.3.1. Φυσικο Τοπιο---- 53
5.3.2. Χρησεις Γης ---- 55
5.4. Ιστορικα –Πολιτιστικα Χαρακτηριστικα ---- 57
5.5. Πληθυσμιακα Χαρακτηριστικα---- 59
5.6. Οικονομικα Χαρακτηριστικα ---- 63

5.7 ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ---------- 65
5.8 ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ---------- 67
5.9. Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΣΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ---------- 69
5.9.1. ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΣΠΙΤΙΩΝ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ ---------- 69
5.10. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ---------- 72
5.11. ΑΛΛΟΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ---------- 76
5.12. ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ---------- 79
ΕΠΙΛΟΓΟΣ ---------- 80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ---------- 84
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι ---------- 88
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ ---------- 89
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ---------- 94
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙΙ ---------- 95
1.2.1.ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ-ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ---------- 95

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Κατοικίες της συριακής ερήμου κτισμένες με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική «χαράν». Πηγή: (Μητσάκης, 2014) 11
Εικόνα 2: Παραδοσιακά σπίτια σε χωριό της Μπουρκίνα Φάσο- Αφρική. Πηγή:http://aksioperierga.blogspot.gr/2014/01/yacouba-sawadogo.html 11
Εικόνα 3: Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική στο Τούτσινγκ-Γερμανία. Πηγή:http://gmallos.blogspot.gr/2011/01/blog-post_26.html..... 11
Εικόνα 4: Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική στην Λευκάδα. Πηγή: www.lefkada.gr 11
Εικόνα 5: Έμβλημα της επιτροπής παγκόσμιας κληρονομιάς της Unesco Πηγή: (UNESCO, n.d.) 16
Εικόνα 6: Γεωγραφική τοποθεσία Άγκυρας. 20
Εικόνα 7 Ankara Palace ,1924 (αριστερά) - Ankara Palace 2014 (δεξιά)..... 21
Εικόνα 8: Πλατεία Ulus 1937 (αριστερά) - Πλατεία Ulus 2014 (δεξιά) 21
Εικόνα 9: Σχέδιο πόλης της Άγκυρας. Jansen 1932. 22
Εικόνα 10: Εμπορικές δραστηριότητες στην Citadel. 23
Εικόνα 11: Πυκνοδομημένη Citadel. 23
Εικόνα 12: Κατοικία στο εσωτερικό της Citadel. 23
Εικόνα 13: Οδικό Δίκτυο στο εσωτερικό της Citadel. 23
Εικόνα 14: Γεωγραφική τοποθέτηση Μπριζ..... 25
Εικόνα 15: Grand place 1847 26
Εικόνα 16: Grand place 2015 26
Εικόνα 17: Χάρτης της Μπρίζ το 1562 27
Εικόνα 18: Ιστορικό κέντρο Μπρίζ. (Historic Centre of Brugge) 28
Εικόνα 19: Σχέδιο πόλης της Μπρίζ 1972. 29
Εικόνα 20: Τα κτίρια της πόλης έχουν την χαρακτηριστική κλίση (Πηγή: Wikipedia)..... 30
Εικόνα 21 Αεροφωτογραφία της πόλης, Πηγή: (Babergh District Council, 2010) 33
Εικόνα 22 Εικόνα 23Εικόνα 24: Σημαντικά κτίρια του Lavenham. Το Wool Hall (το κτίριο του Μαλλιού), το Guildhall (το κτίριο του συνδικάτου) και η Εκκλησία του Αγίου Πέτρου και του Αγίου Παύλου (από αριστερά προς δεξιά (Πηγή: Wikipedia) 33
Εικόνα 25 Δρόμοι του Lavenham. High Street (αριστερά) Prentice Street (δεξιά)(Πηγή Wikipedia) 34
Εικόνα 26: Καστελλόριζο (Μεγίστη), στενά σοκκάκια ανάμεσα στα παραδοσιακά σπίτια Πηγή http://www.panoramio.com..... 39
Εικόνα 27 Άποψη του Ναυπλίου από ψηλά, στο βάθος το Μπούρτζι (Πηγή: (www.greekscapes.com)..... 40
Εικόνα 28: Χαρακτηριστικοί δρόμοι της πόλης του Ναυπλίου (δεξιά) Πηγή: (www.greekscapes.com)..... 40
Εικόνα 29: Μέτσοβο. Γκαρβούρα 19ου αιώνα. 48
Εικόνα 30: Γεωγραφική Θέση Οικισμού Μετσόβου (κόκκινη περιοχή) 49
Εικόνα 31: Δορυφορική άποψη Μετσόβου. 52
Εικόνα 32: Αριστερά): Κωνοφόρα δάση και εκτάσεις καλλιεργήσιμες με σταφύλι..... 54
Εικόνα 33 (Δεξιά): Γυμνή οικότοποι και δασωμένες κοιλάδες 54
Εικόνα 34: Τεχνητή Λίμνη Πηγών Αώου..... 55
Εικόνα 35: Σώμα Κρητών Εθελοντών στην απελευθέρωση Μετσόβου. 58

Εικόνα 36: Κτηνοτροφία Περιοχής Μετσόβου.....63
Εικόνα 37::Βαρελοποιός του Μετσόβου.....63
Εικόνα 38:Χρυσοκεντητική 63
Εικόνα 39:Μετσοβίτισες με παραδοσιακές φορεσιές 63
Εικόνα 40: Στο Τυροκομείο Τοσίτσα.....64
Εικόνα 41:Εμπορικά καταστήματα Λαϊκής Τέχνης.....64
Εικόνα 42: Λιθόστρωτοι δρόμοι Μετσόβου.....65
Εικόνα 43: Κτίρια του Μετσόβου 69
Εικόνα 44: Παραδοσιακές επιχειρήσεις Μετσόβου.....70
Εικόνα 45: Χώρος υποδοχής στο αρχοντικο του Γ. Αβέρω'. (Φωτ. «Μέτσόβου», εκδ. οίκος «Μέλισσα»).....72
Εικόνα 46: Παραδοσιακή κατοικία στον οικισμό του Μετσόβου. 76

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Πληθυσμιακή εξέλιξη Δήμου Μετσόβου.....60
Γράφημα 2: Ηλικιακή δομή μόνιμου πληθυσμού του Δήμου Μετσόβου για το έτος 2001.
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία, (Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ)) 62

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Παραδοσιακοί Οικισμοί στην Ελλάδα ανά Νομό.
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία από Πίνακα 1.....47
Χάρτης 2: Χωροθέτηση Οικισμού Μετσόβου.....51
Χάρτης 3: Ευρύτερη περιοχή Παραδοσιακού Οικισμού Μετσόβου.....53
Χάρτης 4: Κάλυψη Γής Περιοχής Μετσόβου. Πηγή: Ιδία Επεξεργασία. 57
Χάρτης 5: Χρήσεις Γης στο κέντρο του Μετσόβου 67
Χάρτης 6: Χρήσεις Γης στη περιοχή του Μετσόβου.....68
Χάρτης 7: Βαθμός αλλοίωσης κτισμάτων στο κέντρο του Μετσόβου 77

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Παραδοσιακοί οικισμοί στην Ελλάδα ανά Νομό.
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία, (Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής(Υ.Π.Ε.Κ.Α))....46
Πίνακας 2: Χρήσεις Γής Μετσόβου κατά την απογραφή της ΕΣΥΕ 2001 55
Πίνακας 3: Πληθυσμιακή εξέλιξη πραγματικού πληθυσμού Δήμου Μετσόβου. 60
Πίνακας 4: Πληθυσμός δημοτικών διαμερισμάτων Δήμου Μετσόβου 2001.....61
Πίνακας 5: Σύγκριση πληθυσμού 2001-2011.....61

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν έναν ολοκληρωμένο τρόπο διατήρησης της ιστορίας και της παράδοσης. Σύμφωνα με τον ορισμό του Παπαπετρόπουλου (2004:528) «ως παραδοσιακός οικισμός θεωρείται κάθε σύνολο αγροτικών ή αστικών κατασκευών, που χαρακτηρίζεται από την ομοιογένειά του, και το οποίο σύνολο λόγω της ιδιαιτερότητάς του (αρχιτεκτονικά, κοινωνικά, καλλιτεχνικά ή ιστορικά) θεωρείται άξιο της προστασίας του από το κράτος».

Οι πρακτικές των προηγούμενων δεκαετιών φαίνονταν να μην αποδίδουν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Ειδικότερα σε πληθώρα παραδειγμάτων αστικής ανακαίνισης που χρησιμοποιήθηκε η πρακτική του γκρεμίσματος και εκ νέου ανοικοδόμηση της περιοχής, τα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα που εμφανίστηκαν συντέλεσαν στην αναγκαιότητα για ένα νέο πλαίσιο αναπλάσεων. Η λογική της «μπουλντόζας» (bulldozer approach) δέχθηκε και συνεχίζει να δέχεται μέχρι σήμερα ιδιαίτερα έντονες κριτικές και αμφισβητήσεις (Jacobs, 1961, Andreson, 1964, Andersen and Kempen, 2001). Έτσι, στη προσπάθεια για ηπιότερες παρεμβάσεις, εισάγεται σταδιακά από μέσα της δεκαετίας του ’70 η λογική της αποκατάστασης του αστικού χώρου μέσω της αναπαλαίωσης και διατήρησης του υφιστάμενου οικοδομικού όγκου.

Στον βαθμό που ο πολιτισμός αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της δημόσιας πολιτικής, βασικό μέλημά αποτελεί η διατήρηση του πολιτιστικού πλούτου της κάθε χώρας. Οι παραδοσιακοί οικισμοί κάθε τόπου αντικατοπτρίζουν τις κοινωνικές, οικονομικές και αρχιτεκτονικές τάσεις της κάθε περιοχής τους και συνθέτουν, μαζί με τα διατηρητέα κτίρια, την αρχιτεκτονική του κληρονομιά.

Ιδιαίτερα για την Ελλάδα, μια χώρα με έντονο ιστορικό παρελθόν η προστασία των παραδοσιακών οικισμών και η ένταξή τους στο εξελισσόμενο αστικό περιβάλλον, θα μπορούσε να συμβάλλει θετικά στην αισθητική αναβάθμιση του τόπου και της ζωής των κατοίκων. Επιπλέον η ανάδειξη και η αξιοποίηση τους μπορεί να συμβάλλει θετικά στην οικονομική ανάπτυξη και ευημερία της περιοχής.

Επομένως, αν οι παραδοσιακοί οικισμοί αντιμετωπιστούν ως ιστορικές οντότητες και αναγνωριστεί η δυναμική τους τότε, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι, η προστασία τους αφορά στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο. Η προστασία αυτή δεν θα περιέχει μόνο την διατήρηση των οικισμών αυτών αλλά και την ανάπτυξή τους,

εντάσσοντας το παραδοσιακό στην σύγχρονη ζωή και βοηθώντας την σύγχρονη ζωή να ενταχθεί στα παραδοσιακά πλαίσια.

Έτσι, εφόσον πληρούνται οι κατάλληλες προϋποθέσεις η δυναμική και ενεργητική προστασία ενός παραδοσιακού οικισμού, όχι μόνο δεν παρεμποδίζει την ανάπτυξη και εξέλιξη αλλά αντίθετα αποτελεί βασικό μοχλό για την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου. Βασικό στοιχείο της οικονομικής ανάπτυξης αποτελεί και ο τουρισμός. Για να επιτευχθεί αυτό κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη ενός θεσμικού πλαισίου, το οποίο θα είναι σύμφωνο με τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της χώρας αλλά και εναρμονισμένο με τα ευρωπαϊκά δεδομένα.

Στην εργασία που ακολουθεί, θα γίνει αναφορά στα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών οικισμών της Citadel στην Άγκυρα, της Bruges στο Βέλγιο, του Lavenham στο Ηνωμένο Βασίλειο. Στην συνέχεια θα επιχειρηθεί μια συγκριτική ανάλυση των παραπάνω οικισμών, η οποία θα επικεντρώνεται στην αξιολόγηση των διαδικασιών ανάπλασης των περιοχών αυτών, όπως αυτές εφαρμόστηκαν από τις χώρες στις οποίες ανήκει ο κάθε οικισμός αλλά στην αποτελεσματικότητα της εφαρμογής τους. Στην συνέχεια θα ακολουθήσει η μια μελέτη περίπτωσης που αφορά στον παραδοσιακό οικισμό του Μετσόβου στην Ελλάδα. Αναλυτικότερα:

Η Citadel αποτελεί ορόσημο για την πόλη Άγκυρας αντανακλώντας την προσπάθεια του Τουρκικού κράτους να προσδώσει το ιστορικό και πολιτισμικό της παρελθόν ως συνέχεια και τμήμα ενός αστικού περιβάλλοντος που κυριαρχείται από την εκσυγχρονιστική πρωτοκαθεδρία της Κεμαλικής ιδεολογίας.

Η Bruges, είναι μια από τις πιο σημαντικές πόλεις της Ευρωπαϊκής ιστορίας, αποτελώντας μνημείο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς και πεδίο αναφοράς πολιτικής προστασίας.

Το Lavenham, μια μεσαιωνική πόλη της Αγγλίας της οποίας τα κτίρια εμφανίζουν αυξημένο ιστορικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, αποτελεί επίσης πεδίο αναφοράς για την σχετική πολιτική στην Ευρώπη και χαρακτηριστικό παράδειγμα αποκεντρωμένης πολιτικής διατήρησης.

Το Μέτσοβο αποτελεί τον αντιπροσωπευτικότερο οικισμό των χωριών της Κεντρικής Ηπειρωτικής Πίνδου αλλά και το πιο ενεργό οικισμό της Ελλάδας, αποτελώντας ένας από τους γνωστότερους παραδοσιακούς οικισμούς της χώρας και ίσως τον μοναδικό, που κατάφερε να συνδυάσει την προστασία την πολιτιστικής κληρονομιάς με την αναπτυξιακή πολιτική

Για όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά τους οι παραδοσιακοί οικισμοί επιλέχθηκαν για να αποτελέσουν το αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας. Αφού μελετηθούν όλες οι θεσμικές διαδικασίες αποκατάστασης και διατήρησης, θα επιχειρηθεί μια συγκριτική ανάλυση των οικισμών των χωρών του εξωτερικού με τον οικισμό του Μετσόβου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Ελλάδα, έχει προσλάβει τεράστια σημασία, ιδιαίτερα μετά την ισχύ του Συντάγματος του 1957 και τις αναθεωρήσεις που έγιναν. Από το 1978 και μετά , που έγινε η πρώτη καταγραφή των παραδοσιακών οικισμών στη χώρα μας , η πολιτεία λαμβάνει μια σειρά μέτρων για την προστασία αυτών.

Η δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς συστηματοποιείται το 1992 με το άρθρο 128 στην Συνθήκη του Μάαστριχτ. Σημαντική επίδραση στην διαμόρφωση των ευρωπαϊκών κειμένων οδηγιών για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς είχαν δυο κείμενα που ψηφίστηκαν μετά από τη Διεθνή Συνεδρία του ICOMOS για την διατήρηση των ιστορικών πόλεων.

Δεν αρκεί όμως, μόνο αυτό για την διατήρηση της παραδοσιακής μας κληρονομιάς. Χρειάζεται αφύπνιση των πολιτών για το χρέος αυτό αλλά και συνείδηση του καθένα από εμάς ότι η πολιτιστική μας ταυτότητα είναι συνυφασμένη με την ιστορία της χώρας μας.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται οι κοινωνικές και οι εθνικές διατάξεις, οι οποίες αναφέρονται είτε άμεσα είτε έμμεσα στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομίας στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Όλα αυτά προσπαθούν να παρουσιαστούν μέσα από την παράθεση του νομοθετικού πλαισίου για την προστασία των παραδοσιακών οικισμών της Ελλάδας αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την αναφορά στα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών οικισμών της Άγκυρας (Citadel) του Βελγίου (Bruges), του Ηνωμένου Βασιλείου (Lavenham) αλλά και της Ελλάδας (Μέτσοβο) και τέλος, μέσα από την μελέτη τεχνικών συντήρησης και διατήρησης της φυσιογνωμίας αυτών των οικισμών.

Στο τέλος της εργασίας αυτής, αναλύεται εκτενέστερα οικισμός Μετσόβου και παρατίθενται τα συμπεράσματα που αφορούν στην διαφύλαξη της πολιτισμικής κληρονομιάς καθώς και κάποιοι χάρτες οι οποίοι απεικονίζουν τον οικισμό Μετσόβου με την με την χρήση Gis.

ABSTRACT

The protection of cultural heritage in Greece, has assumed tremendous importance, especially after the effect of the 1957 Constitution and the constitutional revisions made then. From 1978 and onwards, when for the first time records of the traditional communities in our country were taken, the state has been taking a series of measures to protect these communities.

Actions taken by the European Union to protect cultural heritage within the European Union systematized in 1992 by the Treaty of Maastricht, Article 128. Significant influence on the shaping of EU instruments to protect the architectural heritage directives were two texts that were passed after the International Meeting of ICOMOS for the preservation of historic cities took place.

However, this alone does not suffice for the preservation of our traditional cultural heritage. Citizens need to awaken to the fact that this is our duty and our debt. At the same time, each of us needs to realize and become conscious to another fact, that our cultural identity is inevitably intertwined with the history of our country.

This paper presents the social and national provisions that refer directly or indirectly to the protection of cultural heritage in Greece and the European Union.

We will attempt to present all of the above, by juxtaposing the Hellenic legislative framework for the protection of traditional settlements and that of the European Union, the reference to the characteristics of traditional settlements of Ankara (Citadel), Belgium (Bruges), the UK (Lavenham) and Greece (Metsovo) and finally, through the study of methods and techniques for the conservation and preservation of the physiognomy of these settlements.

At the end, this paper makes an extensive analysis of the Metsovo settlement and provides conclusions regarding the preservation of cultural heritage and certain maps depicting the village of Metsovo by using Geographic Information Systems (G.I.S.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:
ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ

1.1 Η Έννοια της Παραδοσιακής Δόμησης.

Η παραδοσιακή δόμηση συντίθεται από πολλούς κλάδους, λαϊκούς, θρησκευτικούς, εθνικούς, καλλιτεχνικούς, γλωσσικούς, επιστημονικούς και άλλους που συνθέτουν τον παραδοσιακό θησαυρό του κάθε τόπου. Όλοι οι μεγάλοι πολιτισμοί είναι θεμελιωμένοι πάνω σε μια πλούσια και ζωντανή παράδοση. Ο όρος παράδοση αποτελεί μια πολύ σημαντική έννοια, διότι σ' αυτή περικλείονται όλα τα αξιόλογα δημιουργήματα του παρελθόντος. Έτσι λοιπόν και η παραδοσιακή δόμηση ως ένας κλάδος της ιστορίας και της παράδοσης φανερώνει πολλά στοιχεία από άλλες εποχές .

Ο όρος της παραδοσιακής δόμησης χρησιμοποιείται παγκοσμίως για να αποδώσει την κατασκευαστική πρακτική, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τις κοινωνικές δομές (ήθη, έθιμα, παράδοση). Στην έννοια της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς περιλαμβάνονται παραδοσιακά κτίρια, οικιστικά σύνολα, παραδοσιακοί οικισμοί, ιστορικά κέντρα πόλεων και γενικότερα τα στοιχεία του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος τα οποία έχουν ιδιαίτερη ιστορική, πολεοδομική, αρχιτεκτονική, λαογραφική, κοινωνική και αισθητική φυσιογνωμία και αξία.

Σύμφωνα με την Εγκυκλοπαίδεια της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής του κόσμου, η παραδοσιακή δόμηση αφορά όχι μόνο στα σπίτια αλλά και ευρύτερα σε όλα τα κτίρια που έχουν κατασκευάσει οι άνθρωποι και τα οποία σχετίζονται άμεσα, με το φυσικό περιβάλλον τους και τους διαθέσιμους φυσικούς πόρους, είναι ιδιωτικά ή δημόσια, και χρησιμοποιούν παραδοσιακές τεχνολογίες (Oliver, 1997).

Για τον F. L. Wright η παραδοσιακή δόμηση αφορά στην κατασκευή λαϊκών κτιρίων, τα οποία αντιστοιχούν σε πραγματικές ανάγκες, προσαρμοσμένων στο περιβάλλον, από ανθρώπους που ήξεραν να τα προσαρμόζουν με τον καλύτερο τρόπο στην κοινά αποδεκτή αίσθηση (Oliver, 2003).

Εικόνα 1: Κατοικίες της συριακής ερήμου κτισμένες με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική «χαράν». Πηγή: (Μητσάκης, 2014)

Εικόνα 2: Παραδοσιακά σπίτια σε χωριό της Μπουρκίνα Φάσο- Αφρική. Πηγή:http://aksioperierga.blogspot.gr/2014/01/yacouba-sawadogo.html

Εικόνα 3: Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική στο Τούτσινγκ-Γερμανία. Πηγή:http://gmallos.blogspot.gr/2011/01/blog-post_26.html

Εικόνα 4: Παραδοσιακή Αρχιτεκντονική στην Λευκάδα. Πηγή: www.lefkada.gr

Παρατηρώντας κανείς τα δείγματα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής σε όλο τον κόσμο, διαπιστώνει ότι οι βασικές παράμετροι που επηρεάζουν το σχεδιασμό στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική είναι το κλίμα και ο πολιτισμός. Ανάλογα λοιπόν με την περιοχή που εξετάζεται, παρουσιάζονται και διαφορετικοί τύποι σπιτιών δρόμων ,αναγκών κ.α. Κατά συνέπεια, η διαμόρφωση της παραδοσιακής κατασκευής καθορίζεται από τους περιορισμούς του φυσικού περιβάλλοντος αξιοποιώντας στο μέγιστο δυνατό τις δυνατότητες που αυτό παρέχει, προκειμένου να πετύχει τις βέλτιστες συνθήκες άνεσης στο εσωτερικό των κτιρίων και των οικισμών.

Ως εκ τούτου, η παραδοσιακή αρχιτεκτονική πρέπει να διατηρείται, αφού αποτελεί μια πολυδιάστατη αξία με χαρακτήρα όχι μόνο περιβαλλοντικό αλλά επίσης και κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική δημιουργεί μια οπτική μνήμη, η οποία ανταποκρίνεται στις ρίζες της εξέλιξης της κοινωνίας. Παράλληλα, μέσω της διατήρησής της, χρησιμοποιείται το υφιστάμενο κτιριακό δυναμικό και κατά συνέπεια η επαναχρησιμοποίηση παραδοσιακών κτιρίων για την κάλυψη σύγχρονων αναγκών, γεγονός που μπορεί να μειώσει την ολική δαπάνη ενώ παράλληλα αποτρέπεται και η εντατική εκμετάλλευση της γης (Καλογήρου & Σαγιά, σ. 6).

Επίσης, η παρουσία συγκροτημένου διατηρημένου παραδοσιακού συνόλου εξυψώνει καταλυτικά την ποιότητα του περιβάλλοντος σε όφελος της οικονομικής απόδοσης των ίδιων αλλά και των γειτονικών κτισμάτων, συντελώντας στην εξασφάλιση καλύτερων όρων διαβίωσης.

1.1.1 Ποιος Οικισμός χαρακτηρίζεται παραδοσιακός

Παρόλο που σε κανένα νομοθετικό κείμενο δεν ορίζεται σαφώς, ως παραδοσιακό μπορεί να θεωρηθεί «κάθε ομοιογενές σύνολο αστικών ή αγροτικών κατασκευών, το οποίο λόγω του ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού, κοινωνικού, καλλιτεχνικού ή ιστορικού ενδιαφέροντός του είναι άξιο κρατικής προστασίας», και ως αρμόδιος φορέας προστασίας είναι το ΥΠΕΚΑ (πρώην) ΥΠΕΧΩΔΕ (Παπαπετρόπουλος, 2004, σ. 528).

Επίσης, παραδοσιακός οικισμός θεωρείται όποιος οικισμός διατηρεί αναλλοίωτη την εικόνα του από το παρελθόν καθώς και τον χαρακτήρα του. Είναι ο οικισμός ο οποίος αντιστοιχεί στις κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές δομές της

παραδοσιακής κοινωνίας, δηλαδή της κοινωνίας πριν από τη βιομηχανική εποχή, η οποία χαρακτηριζόταν κυρίως από τον αγροτικό προσανατολισμό της, την περιορισμένη χρήση της τεχνολογίας, τη σταθερότητα των εθίμων κ.ά.

Οι παραδοσιακοί οικισμοί είναι οι οικισμοί εκείνοι, οι οποίοι διασώζουν χαρακτηριστικά της προβιομηχανικής κοινωνίας, η οποία ήταν κατά βάση αγροτική και κτηνοτροφική. Η εποχή από το 15^{ο} αιώνα μ.Χ έως το πρώτο μισό του 20^{ου} αι. αντιπροσωπεύει την προβιομηχανική κοινωνία (στην Ελλάδα ειδικότερα εκτείνεται ως το 1950). Η εποχή αυτή συμπίπτει με την ακμή του λαϊκού πολιτισμού. Τα χαρακτηριστικά της τα βρίσκουμε στην αρχιτεκτονική, στην κοινωνική οργάνωση, στα επαγγέλματα που εξασκούσαν, στα ήθη, τα έθιμά τους και στο τοπίο, δηλαδή στην οργάνωση του φυσικού χώρου.

Σύμφωνα με το πλαίσιο προστασίας παραδοσιακών οικισμών, το ΥΠΕΚΑ καθορίζει «ειδικούς όρους δόμησης και χρήσης». Κατά συνέπεια, επιβάλλονται περιορισμοί όσον αφορά στα υλικά που θα χρησιμοποιηθούν στην κατασκευή των νέων κτιρίων. Με αυτούς τους όρους εξασφαλίζεται η αρμονική συνύπαρξη των καινούριων οικοδομημάτων με τα παραδοσιακά και με το ευρύτερο φυσικό περιβάλλον.

Κλείνοντας, αξίζει να σημειωθεί η σπουδαιότητα των παραδοσιακών οικισμών αλλά και των ιστορικών κέντρων και οι θετικές τους επιπτώσεις στην περιοχή και την χώρα. (Αργυρόπουλος, 1982).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2
Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.1 Προστασία Παραδοσιακών Οικισμών σε Ευρωπαϊκό και Διεθνές Επίπεδο

Τον Μάιο του 1964 γίνεται στην Βενετία το Δεύτερο Συνέδριο Αρχιτεκτόνων και Αναστηλωτών Ιστορικών Μνημείων, όπου επιβεβαιώνεται η σημασία των ιστορικών κέντρων και μπαίνουν οι βάσεις του σχεδιασμού για την διατήρηση τους.

Το 1967 στην Τσεχοσλοβακία στο 9^{ο} Συνέδριο της Διεθνούς Ένωσης Αρχιτεκτόνων, γίνεται ευρύτερα αποδεκτό ότι η αντιμετώπιση των ιστορικών κέντρων πρέπει να βρεθεί στο επίκεντρο μια γενικότερης οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής γεγονός που αποτυπώνεται και στο ψήφισμα του Συνεδρίου. Τη δεκαετία του 1970 έρχεται στο προσκήνιο η επαναχρησιμοποίηση τους ως εναλλακτική και οικονομική λύση στην αστική ανάπλαση.

Το 1975 είναι η χρονιά αφιερωμένη στην προστασία της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και κλείνει με το Συνέδριο του Άμστερνταμ, όπου ψηφίζεται η ομώνυμη Διακήρυξη. Στην Διακήρυξη σημειώνεται ότι η νέα διάσταση που πρέπει να λάβει η αρχιτεκτονική παράδοση είναι εκείνη της διατήρησης της ιστορικής συνέχειας, έτσι ώστε να αποτελέσει παράγοντα αυτογνωσίας των κατοίκων.

Η δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με στόχο την προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς συστηματοποιείται το 1992 με το άρθρο 128 της Συνθήκης του Μάαστριχτ, στο οποίο ορίζεται ως ένα πεδίο ενδιαφέροντος της Ένωσης η διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας.

Με βάση τα παραπάνω παρατηρείται ότι παρόλο που από την δεκαετία του 1960 αρχίζει να γίνεται σαφές σε διεθνές επίπεδο ότι η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε χώρας πρέπει να τεθεί στο επίκεντρο της πολιτιστικής πολιτικής, δεν υπάρχει σαφές νομοθετικό πλαίσιο που να υποδεικνύει τους τρόπους που θα επιτευχθεί αυτό. Μόλις το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1970, με την Διακήρυξη του Άμστερνταμ παρατηρείται μια αλλαγή τάσεων στην Ευρώπη σχετικά με την προστασία της αρχιτεκτονικής παράδοσης και δεκαπέντε χρόνια αργότερα θεσμοθετείται πλέον σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

2.2. Διεθνείς και Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί για την προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς των παραδοσιακών οικισμών.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης υπήρξε ο πρώτος οργανισμός που ανέλαβε, σχεδόν αποκλειστικά την προώθηση της διακρατικής συνεργασίας σε θέματα προστασίας και ανάδειξης του ευρωπαϊκού μνημειακού πλούτου. Οι ρυθμιστικές του παρεμβάσεις με την Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Σύμβαση, το 1954, ξεκινούν την πρώτη διακρατική συμφωνία για πολιτιστικά θέματα.

Ένας φορέας που δραστηριοποιείται για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι το **ICOMOS** (International Council on Monuments and Sites), δηλαδή το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών. Το ICOMOS είναι μη κυβερνητικός οργανισμός και λειτουργεί ως τεχνικός σύμβουλος της UNESCO (για την οποία θα αναφερθούμε παρακάτω). Ο στόχος του είναι να προωθεί τη θεωρία , τη μεθοδολογία , την τεχνολογία και την ενημέρωση για να προστατεύουν και να αναδείχνουν ιστορικά κτίρια και περιοχές παγκοσμίως.

Η ίδρυση του έγινε το 1965 μετά από την απόφαση του Διεθνούς Συνεδρίου Αρχιτεκτόνων και Ειδικών της Προστασίας, που έγινε στη Βενετία το 1964 και σήμερα στεγάζεται στο Παρίσι ενώ παράλληλα δραστηριοποιείται σε 104 χώρες σε όλο τον κόσμο.

Σημαντική επίδραση στην διαμόρφωση των ευρωπαϊκών κειμένων - οδηγιών για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς είχαν δυο κείμενα που ψηφίστηκαν μετά από τη Διεθνή Συνεδρία του ICOMOS.

Το πρώτο κείμενο υιοθετήθηκε από την Γενική Συνέλευση του ICOMOS στην Ουάσιγκτον το 1987, βασίζεται στο ψήφισμα της Βενετίας, το 1964, και αποκαλείται Διεθνής Χάρτα για την διατήρηση των ιστορικών πόλεων.

Το δεύτερο υιοθετήθηκε στο Διεθνές Συνέδριο του ICOMOS στην Σρι Λάνκα το 1993 όπου διαπιστώνεται η πρόθεση να μην είναι αποσπασματικές οι επεμβάσεις στα αρχιτεκτονικά μνημεία ή στα ιστορικά κέντρα, αλλά να εντάσσονται σε μια κοινή στρατηγική ανάδειξης τους.

Σύμφωνα με το πνεύμα της επισήμανσης αυτής, δεν μπορούμε να εννοήσουμε τα μνημεία αποκομμένα από το αρχικό τους περιβάλλον και την γενικότερη φυσιογνωμία του τελευταίου. Τον κυρίαρχο ρόλο στην φυσιογνωμία μια πόλης τον διαδραματίζει η συμπεριφορά του μνημείου, άρα ο σεβασμός και η επιμελημένη

ανάδειξη του συνεπάγονται αυτόματα προστασία του χαρακτήρα και της φυσιογνωμίας της πόλης από απίθανες άστοχές μεταβολές. (Μητούλα, 2012)

Η ιδιότητα του ως τεχνικού συμβούλου του επιτρέπει να εξετάζει τις προτάσεις που γίνονται στη UNESCO από τις χώρες – μέλη της για να συμπεριληφθούν τα μνημεία τους στον Κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Φυσικής και Πολιτιστικής). Προς την επίτευξη των στόχων του έχει δημιουργήσει 21 επιτροπές, οι οποίες είναι εξειδικευμένες σε διάφορους τομείς, όπως η παραδοσιακή αρχιτεκτονική, ο πολιτιστικός τουρισμός, η προστασία ιστορικών πόλεων και οικισμών κ.α.

Η **UNESCO** είναι ένας οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών που λειτουργεί σε εκπαιδευτικό, επιστημονικό και πολιτιστικό επίπεδο, ιδρύθηκε στις 16 Νοεμβρίου το 1945 και στοχεύει στην προστασία των ιστορικών οικισμών. Οι απαρχές της ενασχόλησης των χαρτών με την προστασία των ιστορικών οικιστικών συνόλων εντοπίζονται σε δύο μεσοπολεμικά κείμενα, τον ήδη μνημονευμένο χάρτη των Αθηνών του 1931 και τον ομώνυμο χάρτη του 1933.

Εικόνα 5: Έμβλημα της επιτροπής παγκόσμιας κληρονομιάς της Unesco
Πηγή: (UNESCO, n.d.)

Κατά την μεταπολεμική περίοδο, ακολούθησε συστηματική εντρύφηση στο θέμα, που ξεκίνησε περίπου στα μέσα της δεκαετίας του 1960, γνώρισε ιδιαίτερη ένταση τη δεκαετία του 1970 και συνεχίστηκε με υψηλούς ρυθμούς τις δεκαετίες του 1980 και 1990.

Σύμφωνα με τη Σύσταση της UNESCO για τη Διαφύλαξη και τον Σύγχρονο Ρόλο των Ιστορικών Περιοχών (1976), η προστασία των ιστορικών συνόλων ισοδυναμεί, αφενός με διαφύλαξή τους, μαζί με τον περιβάλλοντα χώρο, και αφετέρου, με προσαρμογή τους στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Η διττή αυτή στόχευση, που ήδη από το 1966 περιγράφθηκε ως ενεργή διατήρηση και από το 1975 και μέχρι τις μέρες μας ως ολοκληρωμένη διατήρηση, αναδεικνύει δύο βασικές παραμέτρους.

Οι παράμετροι ανάγκης προστασίας της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής είναι τρεις και αναλύονται στην συνέχεια.

- **Η πρώτη παράμετρος είναι η πολιτιστική**. Όπως υπογραμμίστηκε ήδη από το 1966 στη Σύσταση για τις αρχές και την εφαρμογή της ενεργού διατήρησης και αποκατάστασης συνόλων και περιοχών με κτήρια ιστορικού ή καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος (ΣτΕ), τα ιστορικά σύνολα αποτελούν θεμελιώδη και αναντικατάστατα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιά. Για τον λόγο αυτό, η προστασία τους είναι άμεσα συνυφασμένη με τη διαφύλαξη και ανάδειξή τους ως πολύτιμων πολιτιστικών αγαθών, αγαθά στα οποία οι διεθνείς χάρτες αναγνωρίζουν δευτερευόντως πιο εξειδικευμένες αξίες, όπως η μορφολογική, η ιστορική και η λαογραφική.
- **Η δεύτερη παράμετρος είναι η κοινωνική**. Σύμφωνα με τα Ψηφίσματα της Bruges (ΣτΕ, 1975), « *η διατήρηση των ιστορικών πόλεων δικαιολογείται μεν από την πολιτιστική και αισθητική τους αξία, ωστόσο ισχυρότερος λόγος παραμένει η κοινωνική λειτουργία τους ως φυσικό σημείο συνάντησης μιας αστικής κοινότητας και ως ξεχωριστός τόπος διαμονής*». Η διαπίστωση αυτή είναι ενδεικτική της κοινωνικής διάστασης που υπεισέρχεται στο εγχείρημα της προστασίας, και μάλιστα δυναμικά, επιβάλλοντας τον δεύτερο από τους στόχους που προαναφέραμε, την προσαρμογή των συνόλων στη σύγχρονη ζωή. Προς τη συγκεκριμένη κατεύθυνση, το Ψήφισμα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προσαρμογή των νόμων και κανονισμών στις απαιτήσεις της ολοκληρωμένης προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (1976) διευκρινίζει πως: «*η διατήρηση του ανθρώπινου δυναμικού και η βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης όλων των κοινωνικών στρωμάτων, ειδικά των λιγότερο προνομιούχων, θα πρέπει να αποτελεί μια από τις βασικές προτεραιότητες οποιουδήποτε αναλαμβάνει τη σύνταξη ενός προγράμματος για την ολοκληρωμένη προστασία αστικού ή αγροτικού συνόλου*».

Η περαιτέρω εξέταση των διεθνών χαρτών αναδεικνύει και μια τρίτη παράμετρο, που αν και δεν υπονοείται στην πρωταρχική διπλή στόχευση της προστασίας, παραμένει σημαντική, ειδικά με τα σημερινά δεδομένα. Πρόκειται για τον τουρισμό, απόρροια της ταύτισης των ιστορικών οικιστικών συνόλων με εν δυνάμει πόλους έλξης επισκεπτών από απομακρυσμένους προορισμούς, ιδιαίτερα μετά την ολοκλήρωση προγραμμάτων ολοκληρωμένη προστασίας. Η συγκεκριμένη παράμετρος δεν έχει τύχει συστηματικής προσοχής στους διεθνείς χάρτες. Εντούτοις, ήδη από το 1966, η Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης για

τις αρχές και την εφαρμογή της ενεργού διατήρησης και αποκατάστασης συνόλων και περιοχών με κτήρια ιστορικού ή καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος έχει καταστήσει σαφές ότι η αποκατάσταση των ιστορικών συνόλων θα πρέπει να εναρμονίζεται με την προοπτική του πολιτιστικού τουρισμού.

Με βάση τα παραπάνω παρατηρείται σε επίπεδο Οργανισμών μια έντονη δραστηριότητα και συστηματοποίηση των πολιτικών τους ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 και η παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά αποτελεί πλέον ένα ιδιαίτερο πεδίο πολιτικής δραστηριοποίησής τους. Η κινητοποίηση των οργανισμών σε διεθνές επίπεδο μπορεί να κατηγοριοποιηθεί στα εξής:

-Στην διαπραγμάτευση θεμάτων αναφορικά, με την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, με την διατύπωση νέων όρων, αρχών και κατευθύνσεων

-Με την ίδρυση θεσμικών οργάνων, τα οποία ανέλαβαν δράση στον τομέα της προστασίας των πολιτιστικών αγαθών.

-Με την θέσπιση νομικών κανόνων συμπεριφοράς μέσω των Διεθνών Συμβάσεων και Συστάσεων.

-Με την ανάληψη πρωτοβουλιών από διεθνείς οργανισμούς όπως είναι η UNESCO, οι οποίοι θέτουν στο επίκεντρο την παροχή ολοκληρωμένης βοήθειας για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΣΕ CITADEL, BRUGES, ΚΑΙ LAVENHAM

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, θα γίνει αναφορά στα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών οικισμών της Citadel στην Άγκυρα, της Bruges στο Βέλγιο και του Lavenham στο Ηνωμένο Βασίλειο. Θα ακολουθήσει μια συγκριτική ανάλυση των παραπάνω οικισμών, η οποία θα επικεντρώνεται στην αξιολόγηση των διαδικασιών ανάπλασης των περιοχών αυτών, όπως αυτές εφαρμόστηκαν από τις χώρες στις οποίες ανήκει ο κάθε οικισμός αλλά στην αποτελεσματικότητα της εφαρμογής τους.

Αξίζει να αναφερθεί ότι και οι τρείς παραδοσιακοί οικισμοί αποτελούν πόλεις ορόσημα για την περιοχή και την χώρα τους, οι οποίες αντικατοπτρίζουν το ιστορικό και παραδοσιακό παρελθόν τους.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα εθνικά μέτρα που έλαβαν στην Άγκυρα για τον οικισμό της Ακρόπολης (Citadel) , στο Βέλγιο για τον παραδοσιακό οικισμό Μπρίζ (Brugge) και στο Ηνωμένο Βασίλειο για το Λάβεναμ (Lavenham) στον τομέα της διατήρησης του παραδοσιακού πλούτου των οικισμών αυτών.

3.1 Προσέγγιση διατήρησης και αποκατάστασης της Citadel στην Άγκυρα.

Η Άγκυρα (Ankara) είναι η πρωτεύουσα της Τουρκίας και η δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της χώρας μετά την Κωνσταντινούπολη, με πληθυσμό 4.965.542 κατοίκων (2012),. Αποτελεί πρωτεύουσα της επαρχίας Άγκυρας και βρίσκεται στην κεντρική Τουρκία. Είχε κατακτηθεί από τους Τούρκους το 1073, αφού ήταν υπό την κυριαρχία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μεταξύ 334 π.Χ. και 1073.

Η Citadel (Ακρόπολη) της Άγκυρας αποτελεί το ιστορικό κέντρο της πόλης και είναι ορατή από πολλά σημεία της. Αποτελούσε το αρχικό τμήμα της πόλης το οποίο χρονολογείται από τη εποχή των Χετταίων περίπου 3000 χρόνια πριν.

Η σημερινή μορφή που κατέχει η Citadel είναι η ίδια με εκείνη την μορφή που είχε την περίοδο της Βυζαντινής και Τουρκικής ηγεμονίας. Το εσωτερικό μέρος τις Citadel εξακολουθεί να χρησιμοποιείται ως οικισμός από την εποχή αυτή. Επομένως η Citadel είναι η μόνη περιοχή της Άγκυρας που απεικονίζει το ιστορικό και παραδοσιακό παρελθόν της αποτελώντας το ορόσημο της πόλης.

Εικόνα 6: Γεωγραφική τοποθεσία Άγκυρας.

Πηγή: (Wikipedia)

Μετά την Βυζαντινή περίοδο, και τη Σελτζούκικη (Seljukid) Βασιλεία κατά την διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου η Citadel και τα περίχωρα της αποτελούν το κέντρο της πόλης με διάφορες εμπορικές και οικιακές χρήσεις. Το 1850 η πόλη γνώρισε μια απότομη ύφεση χάνοντας τις κύριες πηγές της οικονομικής της ενίσχυσης, ενώ το 1917 μια πυρκαγιά συνέβαλε στην παρακμή της πόλης. Έτσι, στις αρχές της δεκαετίας του 1920 η Άγκυρα ήταν ένας μικρός οικισμός που αποτελούνταν από σπίτια μέσα στην Citadel και στα περίχωρα της.

Την σημερινή εποχή διακρίνεται πλέον στην Άγκυρα ένας διπλός χαρακτήρας, που αντανακλά στις σύγχρονες και παραδοσιακές γειτονιές, οι οποίες με την σειρά τους αναδεικνύονται από διάφορες πολιτιστικές συμπεριφορές. Η μοναδική περιοχή που αναδεικνύει τον ιστορικό και παραδοσιακό παρελθόν της Άγκυρας είναι η Citadel. Κατά καιρούς γίνονται διάφορες προσπάθειες, οι όποιες στοχεύουν στην διατήρηση του ιστορικού ιστού της περιοχής.

Εικόνα:7 Διακόσμηση παραδοσιακού αρχοντικού στο εσωτερικό του στην Citadel. Πηγή: Προσωπικό Αρχείο.

Το 1987 διεξήχθη ένας διαγωνισμός που πρότεινε να αναπαλαιωθούν τα παλιά αρχοντικά και να τα μετατρέψουν σε εστιατόρια και μπαρ ενώ για τα μικρά παραδοσιακά καταλύματα προτάθηκε να μετατραπούν σε τουριστικές επιχειρήσεις Οι ενέργειες αυτές θα αποσκοπούσαν συνολικά στην αποκατάσταση και την διατήρηση της Citadel. Έτσι, η Citadel άλλαξε την ταυτότητα της περιοχής μετατρέποντας την από μια μικρή γειτονιά σε μια περιοχή με αυξανόμενη εμπορική δραστηριότητα, κατοικούμενη από κατοίκους χαμηλού εισοδήματος και εύπορους επισκέπτες (Erendil, 2001). Με τον παραπάνω διαγωνισμό επιδιώχθηκε η προσέλκυση επισκεπτών και η μεταφορά μηνυμάτων ιστορικής σημασίας.

Εικόνα 7 Ankara Palace ,1924 (αριστερά) - Ankara Palace 2014 (δεξιά)

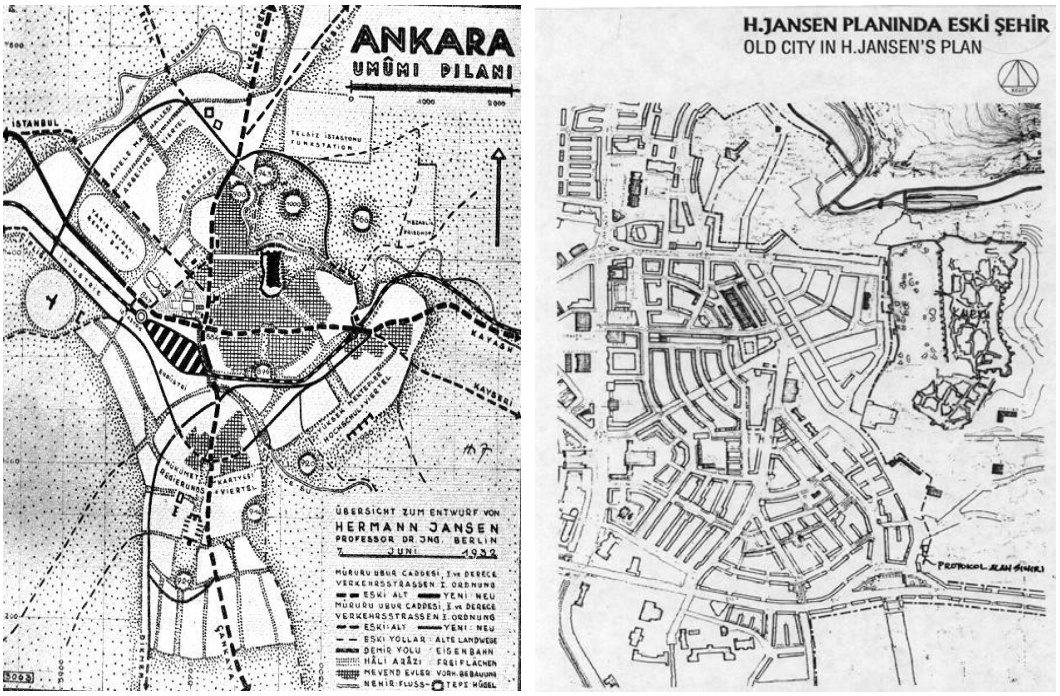
Εικόνα 8: Πλατεία Ulus 1937 (αριστερά) - Πλατεία Ulus 2014 (δεξιά)

Πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία προσεγγίσεων για την προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς που συχνά συνδέεται με παραλλαγές στα πολιτιστικά, αρχιτεκτονικά και πολεοδομικά χαρακτηριστικά. Οι παραλλαγές στο μουσουλμανικό περιβάλλον έχουν διαφορετική προσέγγιση για την διατήρηση του δομημένου περιβάλλοντος σε σχέση με τα συμβατικά κτίρια.

3.1.1 Διαδικασίες σχεδιασμού της Citadel

Η μοίρα της Άγκυρας άρχισε να αλλάζει δραστικά το 1923 με της ανακήρυξη της ως πρωτεύουσα της Τούρκικης Δημοκρατίας. Ως εκ τούτου η πόλη απέκτησε μια οργανική λειτουργία αναμένοντας να αποτελέσει πρότυπο και γι άλλες πόλεις. Κατά καιρούς δημιουργήθηκαν διάφοροι διαγωνισμοί για την ανάπτυξη της Άγκυρας.

Ο πρώτος διαγωνισμός έγινε το 1932 (Jansen), ο όποιος βασίστηκε στην γενική αρχή της τοποθέτησης της νέας πόλης διπλά στην παλιά ώστε να μην δημιουργήσει πιέσεις η εισροή πληθυσμού στην παλιά πόλη. Στο σχέδιο αυτό παραμελήθηκε εντελώς η πολιτιστική κληρονομιά της (Erendil, 2001).

Εικόνα 9: Σχέδιο πόλης της Άγκυρας. Jansen 1932.

Πηγή: (Erendil, 2001)

Στα επόμενα χρόνια, υπήρξε σημαντική αύξηση του πληθυσμού στην Άγκυρα, κυρίως από μετανάστες οι οποίοι εγκαταστάθηκαν σε κατοικίες γύρο από το ιστορικό κέντρο, λόγω του χαμηλού εισοδήματος που κατείχαν. Η κατάσταση αυτή οδήγησε στην δημιουργία παράνομων οικιστικών περιοχών σε δημόσιες εκτάσεις γύρω από την περιοχή (Erendil, 2001).

Ένα δεύτερο σχέδιο θεσπίστηκε το 1957 (Yusez), είχε ως στόχο να ρυθμίσει την περαιτέρω ανάπτυξη της Αγκύρας, αλλά και πάλι δεν δόθηκε ιδιαίτερη σημασία

στην ενσωμάτωση των παραδοσιακών τμημάτων της πόλης. Κτίρια αυτής της περιόδου γκρεμίστηκαν και ανακατασκευάστηκαν μειώνοντας την αξιοποίησης τους (Erendil, 2001).

Το τρίτο σχέδιο έγινε το 1982, το οποίο χαρακτηρίστηκε από την αυξημένη σημασία που δίνεται στην σχεδιαζόμενη ανάπτυξη και την κεντρική εξουσία. Βασίστηκε σε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση σχεδιασμού δημιουργώντας ένα επιχειρηματικό κέντρο. Έτσι η ταυτότητα της Citadel μετατράπηκε σε περιοχή παραδοσιακής παραγωγής και εμπορίου (Erendil, 2001).

Αυτές οι αλλαγές οδήγησαν σε μια χαοτική κατάσταση και δημιουργήθηκε έντονη ανησυχία αναφορικά με την διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα της περιοχής. Μέχρι την δεκαετία του 1980 η διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς βασίστηκε στους νόμους της Οθωμανικής περιόδου οι οποίοι επικεντρώθηκαν σε ενιαία μνημειακά κτίρια με την ψήφιση της νομοθεσίας για την προστασία των φυσικών και πολιτισμικών ακινήτων. Το 1983 δημιουργήθηκε συνείδηση για την διατήρηση της ιστορικής περιοχής στο σύνολο της μαζί με το κτιριακό απόθεμα , την ρυμοτομία και τους ανοικτούς χώρους. Όμως οι παραδοσιακές κοινότητες του παρελθόντος δεν ταίριαζαν με τις καθημερινές πρακτικές και τα σημερινά σενάρια που επικρατούν στην περιοχή. Η Citadel και τα περίχωρα της παγιδεύτηκαν σε διάφορες πιέσεις με σκοπό την κερδοσκοπία στην κατασκευή και στην ανάπτυξη. Συνεπώς οι φυσικές ιδιότητες του ιστορικού περιβάλλοντος δεν διατηρήθηκαν και μετατράπηκαν σε χώρο αστικής υποβάθμισης.

Εικόνα 10: Εμπορικές δραστηριότητες στην Citadel.

Εικόνα 11: Πυκνοδομημένη Citadel.

Εικόνα 12: Κατοικία στο εσωτερικό της Citadel.

Εικόνα 13: Οδικό Δίκτυο στο εσωτερικό της Citadel.

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο.

Σήμερα η Citadel είναι μια συνωστισμένη και παλιά πόλη όπου τα σπίτια στεγάζουν διάφορες λειτουργίες από μικρά εστιατόρια έως εμπορικές μονάδες διαφόρων τύπων, διαθέτει ένα μεγάλο σιδηροδρομικό σταθμό, μουσεία, ξενοδοχεία χαμηλού κόστους και σπίτια. Οι μεταφορές και οι χώροι στάθμευσης είναι ένα μεγάλο πρόβλημα και η περιοχή περιβάλλεται εργατικές κατοικίες. Τα παραδοσιακά προϊόντα και οι παραδοσιακές τέχνες της περιοχής προσδιορίζουν την αναφορά σε έναν σχεδόν αγροτικό χώρο. Υπάρχουν ακόμη μια σειρά από ξενοδοχεία της Οθωμανικής περιόδου καθώς και κατοικίες που έχουν κριθεί διατηρητέες. Η περιοχή διαθέτει ένα πυκνό δίκτυο από στενούς δρόμους ανοικτούς προς τον κεντρικό δρόμο και είναι ιδιαίτερα πυκνοδομημένη.

Συμπερασματικά, για την Citadel,οι διαδικασίες συντήρησής άρχισαν με σχετική καθυστέρηση με αποτέλεσμα η αυξημένη αστικοποίηση να δημιουργεί πρόσθετα προβλήματα, όπως για παράδειγμα. την δημιουργία παράνομων οικιστικών περιοχών σε δημόσιες εκτάσεις γύρω από την περιοχή. Επιπλέον η υλοποίηση των σχεδίων αναμόρφωσης δεν απέφερε τα αναμενόμενα αφού εγκλωβίστηκε σε πρακτικές με στόχο την κερδοσκοπία στην κατασκευή και στην ανάπτυξη.

Ειδικότερα, από τη δεκαετία του 1920 η Ακρόπολη παραμελήθηκε, αφού από την νέα δόθηκε προτεραιότητα στην ανάπτυξη μιας σύγχρονης αστικής εικόνας για την πόλη, ακολουθώντας τα δυτικά πρότυπα σχεδίασης. Ακόμη και σήμερα είναι ορατή η πρόθεση εφαρμογής ενός μοντέλου εμπορευματοποίησης της "ξεχασμένης" πολιτιστικής κληρονομιάς" της πόλης. Αυτό γίνεται σαφές μέσα από μέτρα που ελήφθησαν από την κεντρική εξουσία, τα οποία εξυπηρετούν στην ουσία τα μικροσυμφέροντα των ισχυρών φορέων, που εμπλέκονται στην διαδικασία αυτή, επιδρώντας αρνητικά στην διατήρηση της αστικής κληρονομιάς αλλά και δημόσια συμφέροντα του συνόλου των πολιτών (Erendil, 2001).

3.2 Προσέγγιση διατήρησης της Bruges στο Βέλγιο

Η Μπριζ είναι η πρωτεύουσα και μεγαλύτερη πόλη της επαρχίας της Δυτικής Φλάνδρας στην Περιφέρεια της Φλάνδρας του Βελγίου και βρίσκεται στα βορειοδυτικά της χώρας. Σύμφωνα με απογραφή που έγινε τη 1η Ιανουαρίου 2008, ο συνολικός πληθυσμός της πόλης είναι 117.073 εκ των οποίων περίπου 20.000 ζουν

στο κέντρο της πόλης. Το ιστορικό κέντρο της πόλης είναι ένα σημαντικό Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Η πόλη είναι ένα εξαίρετο παράδειγμα ενός μεσαιωνικού ιστορικού οικισμού, η οποία έχει διατηρήσει το ιστορικό της ιστό , πως αυτός έχει εξελιχθεί με την πάροδο των αιώνων , και οι γοτθικές κατασκευές στο εσωτερικό της αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ταυτότητας της πόλης (The history of Bruges, n.d.).

Εικόνα 14: Γεωγραφική τοποθέτηση Μπριζ.

Πηγή: (Wikipedia)

Η ιστορία της Μπρίζ (Brugge) ξεκινάει το 830 μ.χ. Ιδρύθηκε από τους Βίκινγκς που εγκαταστάθηκαν εκεί στο τέλος του μικρού ποταμού «de Reie» Λόγω της εγγύτητας με την Βόρεια Θάλασσα, ο οικισμός έγινε πολύ γρήγορα ένα σημαντικό διεθνές λιμάνι και απέκτησε δικαιώματα πόλης ήδη από τον 12ο αιώνα.

Στην διάρκεια του 13^{ου} αιώνα η Μπριζ ήταν ένα σημαντικό διεθνές εμπορικό κέντρο**.** Οι έμποροι από όλο τον κόσμο πήγαιναν στην πόλη για να πουλήσουν τα προϊόντα τους ο ένας στον άλλο και να αγοράσουν φλαμανδικό ύφασμα, ένα διεθνώς αναγνωρισμένο κλωστοϋφαντουργικό προϊόν, που παράγεται σε διάφορες πόλεις της Φλάνδρας (π.χ. στη Γάνδη) Η αυξανόμενη ευημερία της πόλης αντικατοπτρίστηκε στην κατασκευή δημόσιων κτιρίων, όπως το επιβλητικό καμπαναριό στο Grand-Place, το παλάτι του van der Buerse που έγινε το νομισματικό κέντρο, το γοτθικό δημαρχείο κ.α. Η παρακμή του πλούτου για την Μπριζ ξεκίνησε τον 15ο αιώνα. Τότε δημιουργήθηκε ανταγωνισμός με το μεγαλύτερο λιμάνι της Αμβέρσας και μειώθηκε σημαντικά η εμπορική δραστηριότητα, του υφάσματος. Στα μέσα του 18^{ου} αιώνα η Μπριζ ήταν η φτωχότερη πόλη στο Βέλγιο.

Εικόνα 15: Grand place 1847
Πηγή: (www.trabel.com)

Εικόνα 16: Grand place 2015
Πηγή: (Guided tour of Bruges)

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, μια αποικία των Άγγλων αριστοκρατών επηρέασαν την πολιτιστική ζωή της πόλης και συνέβαλαν στην ανανέωση του ενδιαφέροντος για την καλλιτεχνική κληρονομιά της Μπριζ και την αποκατάσταση ιστορικών κτιρίων, καθώς και στην ίδρυση της *Société d'Emulation pour l'histoire et les antiquités de la Flandre Occidentale*.(Εταιρεία Εξομοίωσης Ιστορίας και Αρχαιοτήτων της Δυτικής Φλάνδρας) Μερικές από τις αποκαταστάσεις ήταν αρκετά σημαντικές, με αποτέλεσμα την κατασκευή αντιγράφων των χαμένων ιστορικών κτιρίων. Την ίδια στιγμή, ο τομέας του τουρισμού άρχισε εκ νέου να δείχνει ενδιαφέρον για την παλιά πόλη (UNESCO, 2000).

3.2.1. Διαδικασίες σχεδιασμού της Brugge

Όπως πολλές άλλες πόλεις, έτσι και Μπριζ έχει βιώσει την έξοδο από το κέντρο της πόλης τα τελευταία χρόνια.

Λόγω αυτής της παρακμής στη Μπριζ, εγκαταλείφθηκαν κτίρια και σπίτια και οι γειτονίες παρήκμασαν. Επιπρόσθετα ορισμένα σημαντικά κτίρια κατεδαφίστηκαν , όπως ένα Ρωμανικό καταφύγιο του 12ου αιώνα και το κτίριο του εργατικού συνδικάτου των σιδηρουργών του 14ου αιώνα. Το 1931 συντάσσεται στο Βέλγιο νόμος για την προστασία των μνημείων και των τοποθεσιών της

Προκειμένου να αντισταθμίσει αυτή η διαδικασία, η πόλη είχε εισέλθει σε μια προσπάθεια αναζωογόνησης, έτσι μια ομάδα ντόπιων πολιτών ίδρυσε το Marcus Gerards το 1965 . Ένα ίδρυμα με σκοπό την διατήρηση της πόλης. Οι υπεύθυνοι του ιδρύματος συγκέντρωναν χρήματα, αγόραζαν σπίτια και κτίρια τα οποία τα ανακαίνιζαν έπειτα τα νοίκιαζαν η τα πουλούσαν και στην συνέχεια ξανά επένδυαν τα χρήματα τους για μια νέα συντήρηση ή αποκατάσταση.

Για την περαιτέρω εφαρμογή της διαδικασίας αυτής, η πόλη είχε γενικό σχέδιο με τους ακόλουθους στόχους:

1. Να αυξηθεί η οικιστική λειτουργία του εσωτερικού της πόλης.
2. Να προσαρμόσει ένα σχέδιο κυκλοφορίας στις ανάγκες της πόλης.

Εικόνα 17: Χάρτης της Μπρίζ το 1562

Πηγή: (Wikipedia)

Κατά την υλοποίηση αυτών των στόχων, η Μπριζ έχει γίνει μια κοινότητα που ήταν σχεδόν πλήρως οικονομικά εξαρτημένη από την ιστορική συντήρηση. Αυτό σημαίνει πως η νούμερο ένα οικονομική λειτουργία για την πόλη ήταν και εξακολουθεί να είναι ο τουρισμός, ο οποίος είναι απόλυτα συνδεδεμένος με τα

ιστορικά χαρακτηριστικά της πόλης. Στην Μπριζ, τα κτίρια και η αρχιτεκτονική τους διατηρείται με σκοπό και χρήση την τουριστική έλξη. Το μεγαλύτερο μέρος του νομικού ελέγχου για τη διαδικασία διατήρησης Μπριζ είναι σε τοπικό επίπεδο της κυβέρνησης.

Σχέδια για την αποκατάσταση της ιστορικής πόλης της Μπρίζ ξεκίνησαν από το 1971. Το 1972 όμως συντάσσεται για πρώτη φορά πολιτική για την αναβίωση της πόλης , η οποία είχε ως στόχο

1)τη διατήρηση του τυπικού χαρακτήρα του κέντρου της πόλης,

2) τη διατήρηση της ζωτικότητας του κέντρου της πόλης, για την προσέλκυση περισσότερων κατοίκων

3) τη διατηρήσει και την ενίσχυση των μικρών λειτουργιών των επιχειρήσεων στο κέντρο της πόλης,

4) την ενθάρρυνση υψηλής ποιότητας σύγχρονων

5) τη διαχείριση της κυκλοφορίας στην πόλη.

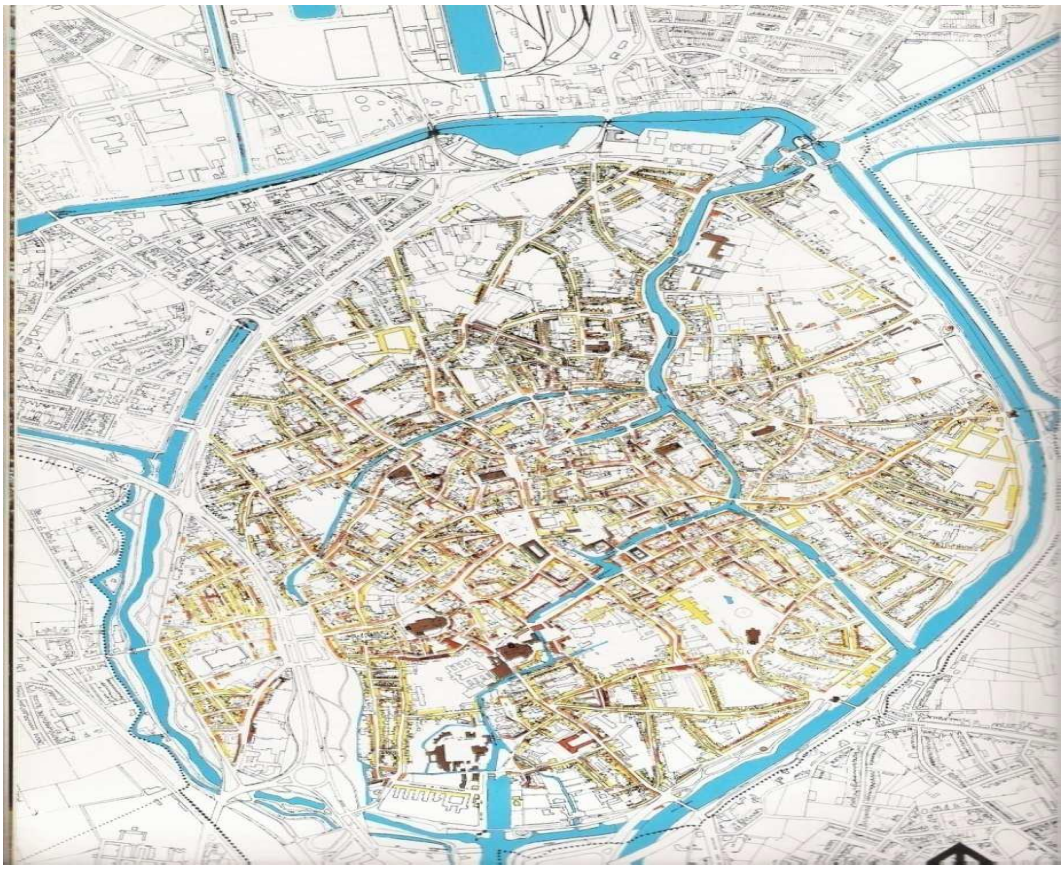
Εικόνα 18: Ιστορικό κέντρο Μπρίζ. (Historic Centre of Brugge)
Πηγή: (UNESCO, 2000), Ko Hon Chiu Vincent

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η επιδότηση που παρέχεται από την πόλη για μη-προστατευόμενα πολύτιμα κτίρια. Η επιδότηση ανέρχεται σε 50% για τις δαπάνες ανακαίνισης των ορατών στοιχείων (πρόσοψη και στέγη) και 30% των δαπανών για τα αόρατα μέρη (πίσω όψη και πολύτιμα στοιχεία μέσα στο σπίτι). Επιπλέον, για κάθε τροποποίηση στην ιδιωτική ιδιοκτησία υπάρχουν παρεμβάσεις από τη πόλη, όπως οικοδομικών αδειών, επίβλεψη του κτιρίου, και, σε περίπτωση που το κτίριο είναι ιστορικού ενδιαφέροντος, βοήθεια και συμβουλές για ερευνητικούς σκοπούς, υλικά, και μεθόδους. Η πόλη επίσης υποχρεώνει, τα νέα κτίρια να αποτελούν μια σύγχρονη ενσωμάτωση του σχεδιασμού με τις ιστορικές δομές.

Αυτός ο συνδυασμός της νέας αρχιτεκτονικής με τα ιστορικά κτίρια είναι αποδεκτός από το κύριο σχέδιο για την πόλη της Μπριζ, το οποίο αναφέρει ότι τα νέα

κτίρια στο εσωτερικό της πόλης πρέπει να συμμορφώνονται σε κλίμακα, όγκο, ρυμοτομία, σχεδιασμό, ρυθμό , και χρώμα με τα υψηλότερα περιβαλλοντικά πρότυπα ποιότητας και αρχιτεκτονικά κριτήρια. Κατά την υλοποίηση των στόχων αυτών, πολλές μεγάλες ξενοδοχειακές αλυσίδες αναγκάζονται να τροποποιήσουν τα σχέδιά τους ή να μην κτίσουν στην πόλη.

Τέλος, οι ιδιοκτήτες των ακινήτων στην Μπριζ αναγκάζονται να διατηρούν τις περιουσίες τους σε καλή κατάσταση και να βάφουν τις προσόψεις τους όταν είναι απαραίτητο. (Mazey, n.d.)

Εικόνα 19: Σχέδιο πόλης της Μπρίζ 1972.
Πηγή: (BRUGES : "Balancing the books" to draw the full benefits from heritage conservation, 2010)

Οι περισσότεροι στόχοι του 1972 για την αποκατάσταση της ιστορικής πόλης επιτεύχθηκαν. Ορισμένα προβλήματα όμως παραμένουν ή έχουν παρουσιαστεί. Γενικά, η Μπριζ πρέπει να συνεχίσει να είναι μια ευχάριστη πόλη για διαβίωση, συμπεριλαμβανομένης της προστασία της κατοικίας, με στόχο την τουριστική ανάπτυξη και το εμπόριο, που πρέπει να διατηρηθεί στους τυπικά εμπορικούς δρόμους, που ξεκινούν από τις παλιές πύλες της πόλης. (UNESCO, 2012).

Η Bruge έχει κατορθώσει να εκμεταλλευτεί σε μεγάλο βαθμό τα παραδοσιακά της κτίρια, τα οποία λειτουργούν ως μουσεία, ξενοδοχεία και χώροι ιστορικού ενδιαφέροντος αλλά και οικίες κατοίκων. Το επίπεδο των διατηρητέων κτιρίων είναι υψηλό, το ίδιο και οι γύρω από αυτά περιοχές αναδεικνύοντας την πόλη σε σημαντικό ιστορικό μνημείο της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας της. Αποτελεί δε ένα ολοκληρωμένο μοντέλο ανάπτυξης και σημείο αναφοράς για την διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς της ιστορικής αυτής πόλης, γεγονός που δικαιολογεί και το ότι εμφανίζεται στον κατάλογο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς τουλάχιστον τέσσερις φορές (το ιστορικό κέντρο της Μπριζ αναγνωρίστηκε ως Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς στις 30 Νοεμβρίου 2000).

3.3. Προσέγγιση διατήρησης και αποκατάστασης του Lavenham

Το Lavenham στο Suffolk του Ηνωμένου Βασιλείου είναι ένα μικρό χωρίο με πληθυσμό μόλις 1,454 κατοίκων αποτελούμενο από ξύλινα μεσαιωνικά σπίτια, τα οποία όμως βρίσκονταν σε άσχημη κατάσταση.

Μέχρι τα τέλη του 15ου αιώνα, ήταν από τις πλουσιότερες πόλεις στις Βρετανικές Νήσους, αλλά εξαιτίας της οικιστικής ανάπτυξης και της ταχύτατης αύξησης των σπιτιών, τα κτίρια κατασκευάστηκαν βιαστικά από ξύλο. Κάποια στιγμή λόγω της πολυκαιρίας τα ξύλα αυτά στράβωσαν δίνοντας στα κτίρια αυτά μια χαρακτηριστική κλίση.

Το χωριό με τα χρόνια παρήκμασε και οι κάτοικοι μη έχοντας τους οικονομικούς πόρους, διατήρησαν τα κτίσματα αυτά με την κλίση που απέκτησαν από τα χρόνια. Αυτό όμως είναι που αποτέλεσε μελλοντικά και ένα από τα βασικότερα αξιοθέατά του, αποτελώντας πόλο έλξης πολλών τουριστών κάθε χρόνο.

Εικόνα 20: Τα κτίρια της πόλης έχουν την χαρακτηριστική κλίση (Πηγή: Wikipedia)

Αναλυτικότερα:

Το Lavenham έχει πάνω από 320 κτίρια ιστορικής σημασίας. Τον 16ο αιώνα, αυτό το γραφικό χωριό ήταν η δέκατη τέταρτη πλουσιότερη πόλη στη Βρετανία, πληρώνοντας περισσότερους φόρους σε σύγκριση με άλλες πολυπληθέστερες πόλεις, όπως η York και η Lincoln χάρη στο διάσημο μπλε μάλλινο ύφασμα το οποίο παρήγαγε.

Από το 1525 όπου και αρχίζει η κατάρρευση του εμπορίου υφασμάτων οδηγεί την τότε πόλη σε παρακμή. Ο τοπικός πληθυσμός αδυνατεί να συντηρήσει τα ξύλινα κτίσματα με αποτέλεσμα αυτά να αρχίσουν να καταρρέουν. Η απειλή της μαζικής κατεδάφισής του υπήρχε έως και τον 17ο αιώνα οπότε και ο Λόρδος του Manor κατάφερε να το αποτρέψει (National Trust, n.d.).

Το 1912 προτείνεται η απομάκρυνση ενός βασικού κτιρίου της πόλης από ένα μέλος της βασιλικής οικογένειας επιφέροντας μια σειρά αντιπαραθέσεων σχετικά με την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αλλά και αργότερα το 1944 διάφορες προτάσεις για μερικές κατεδαφίσεις κτιρίων αλλά και κτίσιμο νέων είχε ως αποτέλεσμα την αντίδραση της Βασιλικής Ακαδημίας Τεχνών και του Συλλόγου Προστασίας Αρχαίων Κτιρίων (SPAB: Society for the Protection of Ancient Buildings), γεγονός οδήγησε το Υπουργείο να διεξάγει έρευνα που περιελάμβανε και επιτόπιες παρατηρήσεις για την περιοχή (Larkham, 2013).

3.3.1. Διαδικασίες αποκατάστασης Lavenham

Το Lavenham στο Suffolk, περιγράφεται ως ένα μικρό χωρίο, του οποίου το ζήτημα της συντήρησής του αντιμετωπίστηκε φευγαλέα στο αγροτικό σχέδιο ανασυγκρότησης για την περιοχή του Sudbury και την Περιφέρεια.

Το RPO υποστηρίζει, (αναφορικά με το κατά πόσο τα μεγαλύτερα κατοικημένα κτίρια του οικισμού θα πρέπει να διατηρηθούν), ότι υπάρχουν μερικά παλιά σπίτια στο Lavenham που είναι μεγάλης καλλιτεχνικής ομορφιάς και αρχιτεκτονικής αξίας. Σημειώνει όμως, ότι η κατάσταση στην οποία βρίσκονται τα σπίτια αυτά είναι πολύ κακή. Υποστήριξε επίσης ότι η συντήρηση θα έπρεπε να γίνει με ιδία έξοδα και όχι με τις δημόσιες δαπάνες (Larkham, 2013).

Στα μέσα της δεκαετίας του 1960 για πρώτη φορά αναγνωρίζεται η σημασία διατήρησης της ιστορικής πόλης και όχι μόνο η συντήρηση μεμονωμένων κτιρίων ή μνημείων. Τότε ήταν που ο τότε Υπουργός Duncan Sandys MP έθεσε τις βάσεις για

τον Νόμο του 1967 (Civil Amenities Act, 1967). Ωστόσο, από το 1909 στον *Νόμο Στέγασης, Πολεοδομίας κ.α.* υπάρχουν κάποιες αναφορές στην προστασία περιοχών καθώς και λίγα χρόνια αργότερα, το 1923 στον *Νόμο Περί Στέγασης κ.α.* όπου αναφέρεται μεταξύ άλλων η αναγκαιότητα προστασίας περιοχών αρχιτεκτονικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος με βασικό μέλημα την διατήρηση του τοπικού του χαρακτήρα (Larkham, 2013).

Το Lavenham ορίστηκε ως προστατευόμενη περιοχή το 1973 από το Δημοτικό Συμβούλιο του Δυτικού Suffolk (West Suffolk County Council) ορισμός που υιοθετήθηκε και από το Περιφερειακό Συμβούλιο του Babergh το 1974. Καθήκον του Περιφερειακού Συμβουλίου ήταν η επανεξέταση των καθορισμένων προστατευόμενων περιοχών και η εξέταση του οικισμού μέσω μιας αξιολόγησης σε διάφορους τομείς, σύμφωνα με τις οδηγίες για τις εκτιμήσεις των προστατευόμενων περιοχών. Ως έγγραφο στοχεύει στην ανάδειξη της ποιότητας και της αξίας του, αποτελώντας μια γενική επισκόπηση του οικισμού (Babergh District Council, 2010).

Μέχρι τα τέλη του 15ου αιώνα, το Lavenham ήταν στο κέντρο του ανατολικού εμπορίου μαλλιού και είχε γίνει μια από τις πλουσιότερες πόλεις της Αγγλίας. Ως επακόλουθο της ευημερίας αυτής, τέσσερις συντεχνίες ιδρύθηκαν στην πόλη από τις τοπικές οικογένειες εμπόρων.

Το κτίριο του Μαλλιού ξεκίνησε ως το κτίριο του συνδικάτου της Θεοτόκου και βρίσκεται στον *Δρόμο της Λαίδης* (Lady Street). Ήταν ένα από τα τέσσερα μεσαιωνικά συνδικάτα στο Lavenham. Μετατράπηκε σε κτίριο Μαλλιού στα τέλη του δέκατου έκτου αιώνα. Ανακαινίσθηκε από την Πριγκίπισσα Λουίζα, δούκισσα του Argyll γύρω στο 1911, όπου και χρησιμοποιήθηκε ως γυναικείο αναρρωτήριο. Από το 1963 έχει ενσωματωθεί στο ξενοδοχείο Swan Hotel.

Η πιο σημαντική συντεχνία της πόλης αυτή του μαλλιού, ίδρυσε το Guildhall του Corpus Christi το 1529. Δεδομένης της κυριαρχίας του υφάσματος και του εμπορίου του μαλλιού το Guildhall λειτούργησε ως ο κύριος τόπος συνάντησης στο Lavenham στο κέντρο των επιχειρήσεων, που βρίσκονταν στην ακμάζουσα αγορά της πόλης.

Με την παρακμή του εμπορίου μαλλιού και της έως τότε ευημερίας του Lavenham, ο ρόλος του Guildhall άλλαξε. Από το 1689 και μέχρι το 1787, το Guildhall χρησιμοποιούνταν ως αναμορφωτήριο και στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε ως πτωχοκομείο. Ανακαινίσθηκε από τον Sir William Quilter γύρω στο 1911 και το

1946 δόθηκε στον λαό του Lavenham. Το 1951 πέρασε στην ιδιοκτησία του National Trust για την Αγγλία και είναι σήμερα ανοικτό για το κοινό (Wikipedia).

Εικόνα 21 Αεροφωτογραφία της πόλης, Πηγή: (Babergh District Council, 2010)

Το Lavenham και η συντριπτική πλειοψηφία των κτιρίων του διατηρήθηκε, παρόλα αυτά οι αντικρουόμενες απόψεις του προσωπικού του αρμόδιου Υπουργείου παρουσιάζουν ενδιαφέρον. Από την μια το RPO είχε ως προτεραιότητα την βελτίωση των συνθηκών στέγασης. Από την άλλη πλευρά, ο D.Bower (αρχιτέκτονας του Υπουργείου) επικεντρώθηκε περισσότερο σε θέματα που αφορούσαν στον χαρακτήρα της πόλης και είχαν ιστορική αξία. Τελικά, μετά την παρεμβολή του Υπουργείου διορίστηκε ένας ειδικός επί των θεμάτων, η έκθεση του οποίου οδήγησε στην δημιουργία ενός κεφαλαιοποιητικού συστήματος συντήρησης και προστασίας των περιοχών αυτών (Larkham, 2013).

Εικόνα 22 Εικόνα 23Εικόνα 24: Σημαντικά κτίρια του Lavenham. Το Wool Hall (το κτίριο του Μαλλιού), το Guildhall (το κτίριο του συνδικάτου) και η Εκκλησία του Αγίου Πέτρου και του Αγίου Παύλου (από αριστερά προς δεξιά (Πηγή: Wikipedia)

Η παρακμή του Lavenham, από ακμάζουσα πόλη της αγοράς και σημαντικό βιομηχανικό κέντρο, είχε θετικές επιδράσεις, αφού ό,τι απέμεινε από την εποχή του εμπορίου μαλλιού στην πόλη (από άποψη κτιρίων) την έχει καταστήσει ως το στολίδι της κορυφή του Suffolk. Σε αντίθετη περίπτωση, αν δηλαδή τα πράγματα είχαν εξελιχθεί πιο θετικά από οικονομικής άποψης πολλά από τα κτίρια αυτά δεν θα υπήρχαν.

Παρόλα αυτά στην πόλη υπάρχουν ορισμένα σύγχρονα κτίρια τα οποία είναι κάπως αταίριαστα. Κάποια σπίτια στην Tenter's Piece δεν έχουν διατηρήσει στον επιθυμητο βαθμό τον παραδοσιακό τους χαρακτήρα (από πλευράς λεπτομερειών και υλικών που χρησιμοποιήθηκαν), ιδίως στον βαθμό που επιβάλλεται για κτίρια τόσο κοντά σε ένα σημαντικό μνημείο της πόλης ,στην Εκκλησία.

Επίσης κάποια ακαταχώρητα κτίρια έχουν αμφισβητηθεί λόγω της επιλογής χρώματός τους και λόγω της χρήσης υλικών που δεν συνάδουν με τα υπόλοιπα κτίσματα. Επίσης, πέρα από την High Street υπάρχουν ευρείες περιοχές, στις οποίες είναι ορατά εναέρια καλώδια, τα οποία όταν θα το επιτρέψουν οι πόροι θα μετατραπούν σε υπόγεια.

Τέλος, υπάρχει πρόβλημα με τα μεγάλα φορτηγά τα οποία, λόγω των στενών δρόμων της πόλης, αποτελούν απειλή για τα διατηρητέα κτίρια, βασική αιτία της κυκλοφοριακής συμφόρησης και παράγοντα που επηρεάζει αρνητικά τον χαρακτήρα και την εμφάνιση της περιοχής (Babergh District Council, 2010)

Εικόνα 25 Δρόμοι του Lavenham. High Street (αριστερά) Prentice Street (δεξιά)(Πηγή Wikipedia**)**

4.4. Συγκριτική μελέτη των εμπειριών

Συγκριτική Μελέτη Οικισμών			
	Άγκυρα -Citadel	Βέλγιο -Brugge	Αγγλία- Lavenham
1.Νόμοι	1983 Διατήρηση της ιστορικής περιοχής (κτιριακό απόθεμα ,ρυμοτομία, ανοικτοί χώροι).	1972 Πολιτική για την αναβίωση της πόλης	1967 Διατήρηση ιστορικών πόλεων (Civil Amenities Act)
2.Τρόποι λειτουργίας	1) Σχεδιασμό νέων κτιρίων, 2) Δόμηση νέων εκτάσεων και έργα αστικής ανάπλασης 3)Βελτίωση των έργων ανάπλασης, 4)Δημιουργία πιο βιώσιμου κύκλου χρηματοδότησης της αναγέννησης	1) Διατήρηση του τυπικού χαρακτήρα του κέντρου της πόλης, 2) το κέντρο της πόλης πρέπει να είναι ζωντανό για προσελκύει περισσότερους κατοίκους , 3) να διατηρήσει και ενίσχυση της λειτουργίας των μικρών επιχειρήσεων στο κέντρο της πόλης, 4 Ενθάρρυνση ύπαρξης υψηλής ποιότητας σύγχρονων κτιρίων 5) διαχείριση της κυκλοφορίας στην πόλη.	1) Διατήρηση του ιδιαίτερου χαρακτήρα της πόλης και της ιστορικής αξίας της 2) Συντήρηση και αναμόρφωση των ιστορικών κτιρίων της πόλης. 3) Διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα των οικιών
3.Διαδικασίες αποκατάστασης-συντήρησης (ΠΡΟΗΓΕΝΈΣΤΕΡΗ ΝΟΜΟΘΕΣΊΑ)	1)1932 (Jansen) Τοποθέτησης της νέας πόλης διπλά στην παλιά 2)1957 (Yusez), Περαιτέρω ρύθμιση για ανάπτυξη 3)1982 Ολοκληρωμένη προσέγγιση σχεδιασμού δημιουργώντας ένα επιχειρηματικό κέντρο.	1)19ου αιώνα Μια αποικία Άγγλων αριστοκρατών επηρεάζουν: -πολιτιστική ζωή -καλλιτεχνική κληρονομιά -αποκατάσταση ιστορικών κτιρίων, -ίδρυσης της Société d'Emulation pour l'histoire et les antiquités de la Flandre Occidentale. 2)Το 1965 ιδρύεται το Marcus Gerards ένα ίδρυμα με σκοπό την διατήρηση της πόλης. 3)1971 προσπάθεια αποκατάστασης της ιστορικής πόλης.	1) 1909- Νόμος Στέγασης, Πολεοδομίας κ.α. αναφορές στην ανάγκη προστασίας περιοχών 2) 1923 στον Νόμο περί Στέγασης κ.α. αναφέρεται η αναγκαιότητα προστασίας περιοχών αρχιτεκτονικού και καλλιτεχνικού ενδιαφέροντος με βασικό μέλημα την διατήρηση του τοπικού του χαρακτήρα
4. Βοήθεια κράτους	-Διεξαγωγή διαγωνισμού (1987) για την συντήρηση της πόλης.	1)επιδότηση 50% για τις δαπάνες ανακαίνισης των ορατών στοιχείων (πρόσοψη και στέγη) και 30% των δαπανών για τα αόρατα μέρη,	1)Κεφαλαιοποιητικό σύστημα συντήρησης και προστασίας. 2) Επιτόπιες επισκέψεις για την σύνταξη μελετών ανάπλασης του οικισμού
5.Ισχυρά Σημεία	1)Η σημερινή μορφή που κατέχει η Citadel είναι η ίδια με εκείνη την μορφή που είχε την περίοδο της Βυζαντινής και Τουρκικής ηγεμονίας	1)Έχει διατηρήσει το ιστορικό της ιστό , όπως αυτός έχει εξελιχθεί με την πάροδο των αιώνων, παράλληλα με την σύγχρονη εξέλιξή της	1)Ο ιδιαίτερος χαρακτήρας των παλαιών κτιρίων της, που την καθιστά μοναδική 2)Παρουσία κτιρίων

	2) Αποτελεί ορόσημο της πόλης που απεικονίζει το ιστορικό και παραδοσιακό παρελθόν της 3) Η Citadel αλλάζει την ταυτότητα της περιοχής μετατρέποντας την από μια μικρή γειτονιά σε μια περιοχή με αυξανόμενη εμπορική δραστηριότητα	2)Αποτελεί πόλη με αυξημένο τουριστικό ενδιαφέρον	σημαντικής καλλιτεχνικής και αρχιτεκτονικής αξίας. 3) Πόλος έλξης πολλών τουριστών κάθε χρόνο
6. Αδυναμίες	1) Η αυξημένη αστικοποίηση την δεκαετία του 1980 οδήγησε στην δημιουργία παράνομων οικιστικών περιοχών σε δημόσιες εκτάσεις γύρω από την περιοχή 2) Σήμερα η Citadel είναι μια συνωστισμένη και παλιά πόλη Οι μεταφορές και οι χώροι στάθμευσης είναι ένα μεγάλο πρόβλημα και η περιοχή περιβάλλεται εργατικές κατοικίες 3) Η Citadel και τα περίχωρα της παγιδεύτηκαν σε διάφορες πιέσεις με σκοπό την κερδοσκοπία στην κατασκευή και στην ανάπτυξη. Συνεπώς οι φυσικές ιδιότητες του ιστορικού περιβάλλοντος δεν διατηρήθηκαν και μετατράπηκαν σε χώρο αστικής υποβάθμισης 4) Είναι ιδιαίτερα πυκνοδομημένη	1)Οι ιδιοκτήτες των ακινήτων στην Μπριζ αναγκάζονται να διατηρούν τις περιουσίες τους σε καλή κατάσταση και να βάφουν τις προσόψεις τους όταν είναι απαραίτητο 2)Η πόλη πρέπει να εξακολουθεί να είναι ευχάριστη για τους κατοίκους της και να γίνουν περισσότερα για την προστασία της κατοικίας.	1)Υπάρχει πρόβλημα με τα μεγάλα φορτηγά το οποία, λόγω των στενών δρόμων της πόλης, αποτελούν απειλή για τα διατηρητέα κτίρια, βασική αιτία της κυκλοφοριακής συμφόρησης και παράγοντα που επηρεάζει αρνητικά τον χαρακτήρα και την εμφάνιση της περιοχής 2)Πέρα από την High Street υπάρχουν ευρείες περιοχές με ορατά εναέρια καλώδια 3) Κτίσματα που το στυλ και τα υλικά δόμηση δεν συνάδουν με τον παραδοσιακό χαρακτήρα

3.5 Αξιολογικά σχόλια.

Από την συγκριτική μελέτη των οικισμών που βρίσκονται σε τρεις διαφορετικές χώρες (Βέλγιο, Ηνωμένο Βασίλειο, Τουρκία) προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα.

Καταρχήν παρατηρείται ότι ο τρόπος με τον οποίο αναλαμβάνουν τα κράτη αυτά να διατηρήσουν τους παραδοσιακούς οικισμούς τους εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της πολιτικής που ακολουθεί η κάθε χώρα και του τρόπου που την εφαρμόζει.

Έτσι, από την μία μελετάται η πολιτική συντήρησης και διατήρησης του παραδοσιακού οικισμού στην Citadel, που αποτελεί το ιστορικό κέντρο της Άγκυρας, μιας πόλης της Ανατολής, του ιστορικού κέντρου της Bruges και του παραδοσιακού οικισμού του Lavenham στο Ηνωμένο Βασίλειο. Αναλυτικότερα, στο κείμενο που ακολουθεί θα αναλυθούν τα αποτελέσματα της συγκριτικής ανάλυσης των διαδικασιών αποκατάστασης και διατήρησης του ιστορικού και παραδοσιακού χαρακτήρα των τριών αυτών παραδοσιακών οικισμών.

Οι διαδικασίες αποκατάστασης του κάθε ένα από τους τρείς οικισμούς που μελετήθηκαν δεν ακολούθησαν την ίδια χρονική πορεία. Από την μελέτη της σχετικής νομοθεσίας διαπιστώνουμε ότι το Ηνωμένο Βασίλειο από το 1967 αναγνωρίζει την αναγκαιότητα διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας, γεγονός που αντικατοπτρίζεται και στον Νόμο για την διατήρηση των ιστορικών πόλεων. Την ίδια περίπου περίοδο (πέντε χρόνια αργότερα) το Βέλγιο συστηματοποιεί τις προσπάθειες για την διατήρηση του ιστορικού κέντρου της Bruges.

Η χρονική στιγμή που ουσιαστικά ξεκινούν οι διαδικασίες αποκατάστασης, τόσο του παραδοσιακού οικισμού του Lavenham, όσο και του ιστορικού κέντρου της Bruges ταυτίζεται με την περίοδο που σε Ευρωπαϊκό επίπεδο αρχίζει να διαμορφώνεται η ανάγκη για προστασία και διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Αυτή η τάση καταγράφεται κυρίως από την μεταπολεμική περίοδο και έπειτα. Ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1960, εντάθηκε την δεκαετία του 1970 και συνεχίζεται και την εικοσαετία που ακλούθησε με αμείωτους ρυθμούς.

Η περίπτωση αποκατάστασης της Citadel είναι διαφορετική, αφού οι διαδικασία συντήρησης ξεκίνησε με σημαντική καθυστέρηση συγκριτικά με τις προαναφερθείσες, το 1983 δέκα χρόνια δηλαδή αργότερα.

Εξετάζοντας κανείς τα κεντρικά σημεία στα οποία επικεντρώθηκαν οι διαδικασίες αποκατάστασης και συντήρησης παρατηρεί κανείς σημαντικές διαφορές.

Στην περίπτωση της Bruges το νομικό πλαίσιο επικεντρώνεται στην διατήρηση του χαρακτήρα της πόλης έχοντας όμως και μια έντονα αναπτυξιακή διάσταση αφού στοχεύει στο να καταστήσει το κέντρο της πόλης προσιτό για τους κατοίκους της στο παρόν και στο μέλλον. Προς αυτήν την κατεύθυνση οι πολιτικές προσανατολίζονται στην προσέλκυση περισσότερων κατοίκων στο ιστορικό κέντρο, στην ενίσχυση της λειτουργίας μικρών επιχειρήσεων, στην διαχείριση της κυκλοφορίας και στην ενθάρρυνση ύπαρξης υψηλής ποιότητας σύγχρονων κτιρίων.

Στην περίπτωση του Lavenham, οι πολιτικές για την αποκατάσταση της μεσαιωνικής αυτής πόλης επικεντρώνονται στην διατήρηση του ιδιαίτερου χαρακτήρα της ως οικισμού, που θεωρείται ότι έχει σημαντική ιστορική σημασία και είναι αποκεντρωμένες αφού θεσπίζονται και ασκούνται από τις τοπικές αρχές. Για τον λόγο αυτό, επικεντρώνονται στην συντήρηση και αναμόρφωση των ιστορικών κτιρίων της πόλης και στην διατήρηση των παραδοσιακών οικιών, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες του τόπου. Επιπλέον η αναπτυξιακή προοπτική της πόλης επί του παρόντος στηρίζεται κυρίως στον τουρισμό.

Στην περίπτωση της Citadel στην Άγκυρα, οι πολιτικές αποκατάστασης έχουν μια σαφή αναπτυξιακή διάσταση και περιλαμβάνουν τον σχεδιασμό νέων κτιρίων, έργα αστικής ανάπλασης και δόμηση νέων εκτάσεων. Σαφής όμως είναι και η υποβάθμιση της σημασίας να διατηρηθεί ο παραδοσιακός και ιστορικός χαρακτήρας του οικισμού.

Συμπερασματικά, οι δύο ευρωπαϊκές χώρες φαίνεται ότι μέσα από τις πολιτικές που υιοθέτησαν έχουν ευθυγραμμιστεί με τις διεθνείς συστάσεις για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, αφού κατόρθωσαν να διατηρήσουν τον παραδοσιακό και ιστορικό χαρακτήρα των οικισμών δίνοντας παράλληλα και μια αναπτυξιακή δυναμική στη όλη διαδικασία.

Στην Άγκυρα οι διαδικασίες αυτές χαρακτηρίζονται από αποσπασματικότητα με αποτέλεσμα η τάση εμπορευματοποίησης της Citadel να την παγιδεύσει σε μικροπολιτικά συμφέροντα με σκοπό την κερδοσκοπία στην κατασκευή και στην ανάπτυξη, σε βάρος της διατήρησης των ιδιοτήτων του ιστορικού της περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4:

Η ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

4.1. Η Ελληνική Παραδοσιακή Δόμηση των οικισμών

Η παραδοσιακή δόμηση των οικισμών είναι το σύνολο του δομημένου χώρου όπως διαμορφώνεται σε κάθε χώρο στην προ-βιομηχανική περίοδο. Αφορά μεμονωμένα κτίσματα κατοικίες, σχολεία, γεφύρια, εκκλησίες, συγκροτήματα κτισμάτων, οργανωμένα σύνολα κτισμάτων τα οποία συνθέτουν τους οικισμούς αλλά και σύνολα οικισμών.

Η ελληνική παραδοσιακή δόμηση διαφέρει από τόπο σε τόπο ανάλογα με την μορφολογία του εδάφους και τις κλιματικές συνθήκες που επικρατούν σε κάθε περιοχή. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την ευελιξία και την προσαρμογή της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής στις τοπικές συνθήκες και στα διαθέσιμα υλικά. Το σύνολο της παραδοσιακής δόμησης δημιουργείται εξ' ολοκλήρου από λαϊκούς τεχνίτες. Αυτοί οι λαϊκοί τεχνίτες (μάστορες) κατάγονται συνήθως από ορεινούς οικισμούς που δεν έχουν κατάλληλες εκτάσεις για καλλιέργεια και όπου δύσκολα ευδοκιμεί άλλη παραγωγική δραστηριότητα προκειμένου να επιβιώσουν. Έτσι αναγκάζονται να ταξιδεύουν από τόπο σε τόπο σε όλη την Ελλάδα, αλλά και έξω από αυτή.

Εικόνα 26: Καστελλόριζο (Μεγίστη), στενά σοκκάκια ανάμεσα στα παραδοσιακά σπίτια. Πηγή: (http://www.panoramio.com)

Τα σπίτια της Μάνης, του Πηλίου, της Αρκαδίας, της Ηπείρου, της Μακεδονίας, των νησιών του Ιονίου, των Κυκλάδων και της Κρήτης, και πολλών άλλων παραδοσιακών οικισμών στην Ελλάδα διαφέρουν πολύ μεταξύ τους. Κάποιες

περιοχές που διέθεταν περίσσεια πέτρας όπως η Ήπειρος χρησιμοποιούν στο χτίσιμο των σπιτιών τους πέτρα και κατασκευάζουν τις στέγες με σχιστόπλακες. Σε άλλες περιπτώσεις, όπως σε χωριά της Στερεάς Ελλάδας και της Πελοποννήσου, χτίζουν με πλίνθους, που κατασκευάζονται με πηλό και άχυρα (σε καλούπια) και στεγνώνουν στον ήλιο.

Εικόνα 27 Άποψη του Ναυπλίου από ψηλά, στο βάθος το Μπούρτζι (Πηγή: (www.greekscapes.com)

Εικόνα 28: Χαρακτηριστικοί δρόμοι της πόλης του Ναυπλίου (δεξιά) Πηγή: (www.greekscapes.com)

4.2. Η σημασία της διατήρησης των παραδοσιακών οικισμών

Οι παραδοσιακοί οικισμοί είναι ένα πολιτιστικό αγαθό, αναντικατάστατο και μη ανανεώσιμο με ιστορική, αισθητική και εκπαιδευτική αξία, το οποίο αν δεν προστατευθεί αποτελεσματικά μοιραία θα χαθεί.

Όπως έχει αναφερθεί, η φυσιογνωμία ενός παραδοσιακού οικισμού αποτελεί κύριο στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς του. Οι ιστορικές πόλεις εκφράζουν τις ίδιες τις αξίες των παραδοσιακών ιστορικών πολιτισμών, αλλά πολλές περιοχές τους απειλούνται με υποβάθμιση, αποδιάρθρωση, ακόμα και καταστροφή. Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί ότι η καταστροφή δεν είναι αποτέλεσμα μόνο της εγκατάλειψης αλλά και των διάφορων τρόπων παρέμβασης. Ο πλέον ακατάλληλος τρόπος παρέμβασης είναι μια υποτιθέμενη εξέλιξη ή μια κακώς εννοούμενη εφαρμοζόμενη προστασία. Συνεπώς, υπάρχει κίνδυνος υποβάθμισης ή αλλοίωσης του χαρακτήρα των ιστορικών πόλεων, όταν δεν έχουν εντοπιστεί και καθοριστεί τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά τα οποία πρέπει να διαφυλαχθούν. Αυτή η διαφύλαξη έχει ως στόχο την εναρμόνιση της ατομικής ζωής με την κοινωνική για την διάσωση του συνόλου των πολιτιστικών αγαθών (Στεφάνου, 2004).

Μιλώντας για την προστασία των παραδοσιακών οικισμών δεν γίνεται αναφορά μόνο στους οικισμούς που διαθέτουν αρχιτεκτονική έκφραση δημιουργημένη από ανώνυμους τεχνίτες, οι οποίοι έδωσαν μορφή στο χώρο τους.

Εννοούμε όλες τις μορφές έκφρασης πολιτισμού και κοινωνικών μορφών οργάνωσης που αναδύουν οι τόποι. Αυτός ο ιδιαίτερος τρόπος, η ιδιαίτερη φυσιογνωμία του κάθε τόπου πρέπει να διατηρηθεί. Χωρίς την γνώση του πλούτου του περιεχομένου της παράδοσης, η οποία διαφέρει από τόπο σε τόπο και αφορά σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης έκφανσης και δημιουργίας, απλοποιείται επικίνδυνα και απλουστεύεται βάναυσα η ιδιαιτερότητα του κάθε τόπου. (Στεφάνου, 2004)

Στην διατήρηση των παραδοσιακών χαρακτηριστικών σημαντική επιρροή ασκεί κάθε άνθρωπος ξεχωριστά, ο οποίος προσεγγίζει την έννοια του χώρου σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Έτσι, διαφορετικά βιώνει έναν παραδοσιακό οικισμό ένας άνθρωπος που μένει μόνιμα εκεί και διαφορετικά κάποιος που πηγαίνει για λίγο χρόνο. Οι μόνιμοι κάτοικοι ζουν και εξελίσσονται μέσα και μαζί με τον οικισμό. Ενώ οι επισκέπτες κινούνται μέσα σε στιγμιότυπα του χώρου, αναζητώντας κάτι διαφορετικό από την καθημερινότητα τους. Η αυξημένη ποσότητα χιονόπτωσης, ένα παγωμένο καλντερίμι, η χρήση ζώων για μετακίνηση μπορεί για τους κατοίκους να είναι αρκετά μεγάλη δυσκολία στην καθημερινότητα τους σε αντίθεση με τους επισκέπτες, που πιθανόν να απολαμβάνουν και να θαυμάζουν την επικρατούσα κατάσταση. Επιπλέον, ο μόνιμος κάτοικος του ορεινού οικισμού, όταν υποχρεώνεται στην διατήρηση της παραδοσιακής μορφής της κατοικίας του και του οικισμού του, ενδέχεται να νιώθει πίσω από τις εξελίξεις, εκτός μόδας, υποανάπτυκτος ή απλώς κουρασμένος από την αέναη επανάληψη των ίδιων εικόνων (Γιαννακοπούλου, 2008).

Επιπρόσθετα, η σημερινή κατασκευαστική τεχνολογία αλλά και η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής παρέχουν μια σειρά νέων δυνατοτήτων. Παλιά, ως κατασκευαστικό υλικό υπήρχε μόνο η πέτρα και το ξύλο ενώ τώρα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και μπετόν και γυαλί δίνοντας καινούργια μεγέθη και μορφές. Αυτές οι νέες τεχνολογίες και εξελίξεις δελεάζουν τους κατοίκους, αφού μπορεί να προσδίδουν νέες μεθόδους για την κατασκευή κατοικίας, την μόνωση των σπιτιών, την θέρμανση των χειμώνα και την ψύξη το καλοκαίρι, την μορφολογία των χώρων κ.α. Επιπλέον η κατασκευή μια κατοικίας σύμφωνα με παραδοσιακά πρότυπα του κάθε οικισμού έχει πολύ μεγαλύτερο κόστος σε σχέση με κάποιο τυπικό ελληνικό σπίτι.

Συνεπώς, ο παραδοσιακός οικισμός για τους μόνιμους κατοίκους αποτελεί καθημερινότητα ενώ για τους τουρίστες σκηνικό διακοπών. Αυτή ακριβώς η ύπαρξη των διαφορετικών προσεγγίσεων δημιουργεί ανισορροπίες στην διατήρηση του παραδοσιακού οικισμού. Η διατήρηση της παραδοσιακής δόμησης των παραδοσιακών οικισμών είναι ένα δύσκολο εγχείρημα από την μια, αλλά από την

άλλη, η διαφύλαξη της είναι ζητούμενο αφού αποτελεί βασικό στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς περιλαμβάνοντας και αναπτυξιακές διαστάσεις.

4.3. Εθνική Νομοθεσία Προστασίας της Πολιτισμικής Κληρονομιάς

Στην παρ. 1 του άρθρου 24 του Συντάγματος, γίνεται διάκριση μεταξύ φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Ο όρος «πολιτιστικό περιβάλλον» περιλαμβάνει την πολιτιστική κληρονομιά, τη μνημειακή και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική και τα οικιστικά πολιτιστικά αγαθά. Χαρακτηριστικά αναφέρεται, πως η αξία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής αποτελεί σημαντική πολιτιστική κληρονομιά και γι' αυτόν τον λόγω είναι υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του κάθε πολίτη η προστασία της.

Στο άρθρο 4 του νέου ΓΟΚ του 2000, που ασχολείται με την προστασία της αρχιτεκτονικής και φυσικής κληρονομιάς, αναφέρεται ότι:

Με Προεδρικά Διατάγματα που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε (νυν Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής) ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, ύστερα από αιτιολογική έκθεση της κατά περίπτωση αρμόδιας υπηρεσίας του αρμοδίου Συμβουλίου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Συμβουλίου του αρμόδιου Υπουργείου και του Α.Π.Α.Σ., εάν ζητηθεί από τον Υπουργό και γνώμη του οικείου δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου με σκοπό τη διατήρηση και ανάδειξη της ιδιαίτερης ιστορικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής και αισθητικής φυσιογνωμίας τους, μπορεί να χαρακτηρίζονται:

- Οικισμοί ή τμήματα πόλεων ή οικισμών ή αυτοτελή οικιστικά σύνολα εκτός αυτών, ως παραδοσιακά σύνολα.
- Χώροι, τόποι, τοπία ή ζώνες ιδιαιτέρου κάλλους και φυσικοί σχηματισμοί που συνοδεύουν ή περιβάλλουν ακίνητα και στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς ως χώροι, τόποι ή ζώνες προστασίας των παραδοσιακών συνόλων, όπως και αυτοτελείς φυσικοί σχηματισμοί ανθρωπογενούς χαρακτήρα, εντός ή εκτός οικισμών, ως περιοχές που έχουν ανάγκη από ιδιαίτερη προστασία και να θεσπίζονται ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης και να καθορίζονται χρήσεις κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του νόμου αυτού και από κάθε άλλη ειδική ή γενική διάταξη (Στεφάνου, 2003).

Ο χαρακτηρισμός σύμφωνα με την παράγραφο β', εφόσον δεν θεσπίζονται ειδικοί όροι, μορφολογικοί περιορισμοί δόμησης και χρήσεις γης, μπορεί να γίνεται με απόφαση του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού ύστερα από αιτιολογική έκθεση του αρμόδιου Υπουργού.

Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται επίσης, ότι μπορεί να χαρακτηρίζονται ως διατηρητέα, μεμονωμένα κτίρια η τμήματα κτιρίων ή συγκροτήματα κτιρίων ως και στοιχεία του περιβάλλοντος χώρου αυτών, όπως αυλές, κήποι, θυρώματα και κρήνες, καθώς και μεμονωμένα στοιχεία πολεοδομικού (αστικού ή αγροτικού) εξοπλισμού ή δικτύων, όπως πλατείες, κρήνες, διαβατικά λιθόστρωτα, γέφυρες που βρίσκονται εντός ή εκτός οικισμών.

Με όμοια απόφαση μπορεί να χαρακτηρίζεται ως διατηρητέα η χρήση ακινήτου με ή χωρίς κτίσματα εντός ή εκτός οικισμών. Ο Νόμος σκοπεύει, λοιπόν, στη διατήρηση και ανάδειξη της ιδιαίτερης ιστορικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής και αισθητικής φυσιογνωμίας των τόπων τους οποίους χαρακτηρίζει ως παραδοσιακά σύνολα και στα οποία εντάσσονται σύνολα ή επί μέρους στοιχεία τα οποία χρειάζονται προστασία και ανάδειξη όλων αυτών των όψεων που συνθέτουν την φυσιογνωμία ενός τόπου. (Στεφάνου, 2004)

Ο Νόμος προσφέρει μεγάλες δυνατότητες προστασίας, εφόσον βέβαια εκδοθούν ιδιαίτερα διατάγματα που θα προστατεύουν τις ιδιαιτερότητες της φυσιογνωμίας του κάθε τόπου, τα ιδιαίτερα δηλαδή χαρακτηριστικά τα οποία πρέπει να εντοπισθούν και να περιγραφούν, να αναγνωριστεί η αξίας τους και να προστατευτούν.

Σύμφωνα με τα σχετικά άρθρα **του Π.Δ. 19.10/13.11.1978 (ΦΕΚ 594 Δ')**: «Περί Χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών οικισμών τινών του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών» προβλέπονται τα παρακάτω:

> **Άρθρο 1:** Χαρακτηρίζονται ως παραδοσιακοί οικισμοί με αντίστοιχα προεδρικά διατάγματα οι: Μέτσοβο, Πάργα, Ρέθυμνο, Ερμούπολη, Μεγίστη, Ναύπακτος, Μύκονος, Δελφοί, Γαλαξίδι, Αράχοβα, Λεωνίδιο, Πήλιο, Αίγινα, Πρέβεζα, Ύδρα κ.α.
>
> **Άρθρο 2**: Καθορίζονται συγκεκριμένοι όροι δόμησης για το σύνολο των παραπάνω παραδοσιακών οικισμών με τους αντίστοιχους περιορισμούς.

Άρθρο 3: Προβλέπεται η σύνθεση, η διάταξη των κτιρίων και τα μορφολογικά τους στοιχεία στους παραδοσιακούς οικισμούς.

Άρθρο 4: Καθορίζονται οι επιτρεπόμενες χρήσεις εντός και εκτός των ορίων των παραδοσιακών οικισμών.

Άρθρο 5: Η επισκευή και αποκατάσταση παλαιών κτιρίων, αντιπροσωπευτικά της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής ανάλογα με τις διατάξεις του παρόντος διατάγματος

Άρθρο 6: Η κατεδάφιση παλαιών κτισμάτων και αφαίρεση στοιχείων εξ αυτών καθώς και διαμόρφωση ακάλυπτων χώρων των οικοπέδων ανάλογα με τα παραδοσιακά πρότυπα.

Άρθρο 7: Γενικές διατάξεις για την χορήγηση οποιασδήποτε άδειας οικοδομής.

Άρθρο 8: Ισχύς του διατάγματος.

4.4. Θεσμικό Πλαίσιο προστασίας Παραδοσιακών Οικισμών στην Ελλάδα

Η προστασία των παραδοσιακών οικισμών αποτελεί ένα πολυδιάστατο αντικείμενο, στο οποίο εμπλέκονται θέματα χωροταξικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής και περιβαλλοντικής φύσεώς. Για τον λόγο αυτό, οι νομοθετικές διατάξεις που αφορούν στους παραδοσιακούς οικισμούς- ιστορικούς οικισμούς στον ελλαδικό χώρο είναι διεσπαρμένες σε πολλά θεσμικά κείμενα. (Μπιεράτος & Παπαγεωργίου, 2012).

Το νομοθετικά κείμενα που ασχολούνται με καθαυτούς τους παραδοσιακούς οικισμούς παρατίθενται συνοπτικά παρακάτω:

- **Π.Δ. ΦΕΚ 594/Δ΄, 13 Νοεμβρίου 1978** , «Περί Χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών οικισμών τινών του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων αυτών». Στο διάταγμα αυτό, ορίζονται ανά νομό οι οικισμοί που έχουν χαρακτηριστεί ως παραδοσιακοί και καθορίζονται περιορισμοί και συγκεκριμένοι όροι δόμησης.

- **Π.Δ. ΦΕΚ 181/Δ', 3 Μαΐου 1985:** « Τρόπος καθορισμού ορίων οικισμών της χώρας μέχρι 2.000 κατοίκους , κατηγορίες αυτών και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης τους». Σε αυτό το διάταγμα

αναφέρονται οι οικισμοί όπου κατά την τελευταία απογραφή είχαν πληθυσμό μέχρι 2.000 κατοίκους. Οι οικισμοί αυτοί κατηγοριοποιούνται (παραλιακοί, τουριστικοί, αξιόλογοι κλπ) και καθορίζονται οι όροι και οι περιορισμοί δόμησης τους. Συγκεκριμένα, όταν πρόκειται για οικισμούς με ίδια χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας, καθορίζονται ειδικοί όροι δόμησης (άρθρο 8). Όσον αφορά τους οικισμούς που έχουν χαρακτηρισθεί ως παραδοσιακοί (ΦΕΚ 594/Δ΄) , εφαρμόζονται οι όροι δόμησης που καθορίζονται με το άρθρο 5 του διατάγματος αυτού.

- **Ν.1577/1985, ΦΕΚ /Α',18 Δεκεμβρίου 1985**: «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός». Ο Νόμος αυτός ,εκτός του ότι υπήρξε πρωτοποριακός για την εποχή του ενσωμάτωσε, στο άρθρο 4, την προστασία των παραδοσιακών οικισμών αλλά και των διατηρητέων κτιρίων.

- **Ν. 2039/1992, ΦΕΚ61/Α', 13 Απριλίου 1992:** Το 1985 υπογράφτηκε από τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης στην Γρανάδα η Σύμβαση της Γρανάδας για την Προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς στην Ευρώπη. Με τον Ν. 2039/1992 η Σύμβαση επικυρώνεται από την ελληνική νομοθεσία και αποτελεί Νόμο του Κράτους.

- **Ν.2831/2000,ΦΕΚ 140/Α',13 Ιουνίου 2000**: «Τροποποίηση των διατάξεων του Ν.1577/1985 "Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός" και άλλες πολεοδομικές διατάξεις». Στον Νόμο αυτό τροποποιούνται οι διατάξεις του Ν.1577/1985 και το προαναφερόμενα άρθρο 4 αντικαθίσταται με το άρθρο 3 «Περί προστασίας αρχιτεκτονικής και φυσικής κληρονομιάς». Ο Νόμος αυτός επίσης ενσωμάτωσε στοιχεία από την Σύμβαση της Γρανάδας και από τον Ν.2039/1992 με τον οποίο επικυρώθηκε η σύμβαση στην Ελλάδα

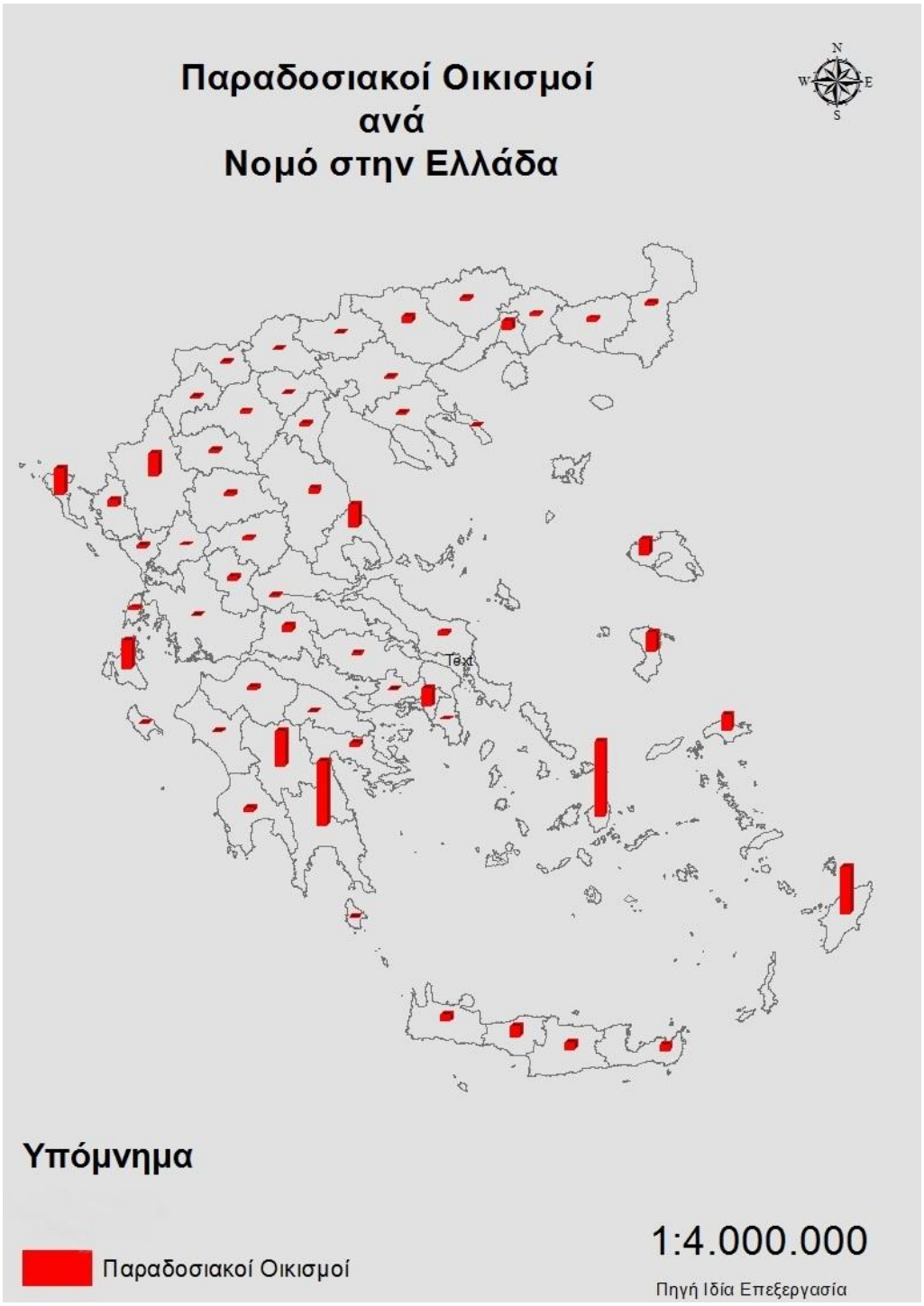
- **Ν.3028/2003 ΦΕΚ 153/Α',28 Ιουνίου 2002**: «Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς». Στις διατάξεις του εν λόγω νόμου υπάγεται η προστασία της πολιτιστικής κληρονομίας της χώρας από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα , είτε πρόκειται για πολιτιστικά αγαθά που βρίσκονται εντός των ορίων της ελληνικής επικρατείας είτε συνδέονται ιστορικά με την Ελλάδα οπουδήποτε και αν βρίσκονται .

Παρακάτω, στον Χάρτη 1, απεικονίζονται οι περιοχές της Ελλάδας που διαθέτουν το μεγαλύτερο ποσοστό παραδοσιακών οικισμών στην Ελλάδα. Παρατηρούμε πως αρκετά μεγάλο ποσοστό αυτών των οικισμών βρίσκονται στο

νότιο αιγαίο στον νομό Κυκλάδων (89 Παραδοσιακοί Οικισμοί), καθώς και στα Δωδεκάνησα (56 Παραδοσιακοί Οικισμοί) , όπως επίσης και στην Πελοπόννησο στον Νομό Λακωνίας και Αρκαδίας (76 και 41 Παραδοσιακοί Οικισμοί αντίστοιχα).

Ν. Αιτωλοακαρνανίας	**1**	**Ν. Κυκλάδων**	**89**
Ν. Αργολίδος	**4**	**Ν. Κορινθίας**	**-**
Ν. Αρκαδίας	**41**	**Ν. Κοζάνης**	**2**
Ν. Άρτας	**-**	**Ν. Λακωνίας**	**76**
Ν. Αττικής	**22**	**Ν. Λάρισας**	**6**
Ν. Αχαΐας	**4**	**Ν. Λασιθίου**	**7**
Ν. Βοιωτίας	**1**	**Ν. Λέσβου**	**18**
Ν. Γρεβενών	**2**	**Ν. Λευκάδας**	**3**
Ν. Δράμας	**2**	**Ν. Μαγνησίας**	**26**
Ν. Δωδεκανήσου	**56**	**Ν. Μεσσηνίας**	**4**
Ν. Έβρου	**3**	**Ν. Ξάνθης**	**2**
Ν. Ευβοίας	**3**	**Ν. Πιερίας**	**62**
Ν. Ευρυτανίας	**4**	**Ν. Πρέβεζας**	**3**
Ν. Ζακύνθου	**-**	**Ν. Ρεθύμνου**	**12**
Ν. Ηλείας	**1**	**Ν. Ροδόπης**	**4**
Ν. Ημαθίας	**-**	**Ν. Σάμου**	**19**
Ν. Ηρακλείου	**8**	**Ν. Σερρών**	**7**
Ν. Θεσπρωτίας	**8**	**Ν. Τρικάλων**	**3**
Ν. Θεσσαλονίκης	**1**	**Ν. Φθιώτιδας**	**2**
Ν. Ιωαννίνων	**27**	**Ν. Φωκίδας**	**7**
Ν. Καβάλας	**10**	**Ν. Φλώρινας**	**2**
Ν. Καρδίτσας	**2**	**Ν. Χαλκιδικής**	**2**
Ν. Καστοριάς	**1**	**Ν. Χανίων**	**8**
Ν. Κέρκυρας	**30**	**Ν. Χίου**	**22**
Ν. Κεφαλονιάς & Ιθάκης	**34**		
Ν. Κιλκίς	**-**		

Πίνακας 1: Παραδοσιακοί οικισμοί στην Ελλάδα ανά Νομό.
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία, (Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής(Υ.Π.Ε.Κ.Α))

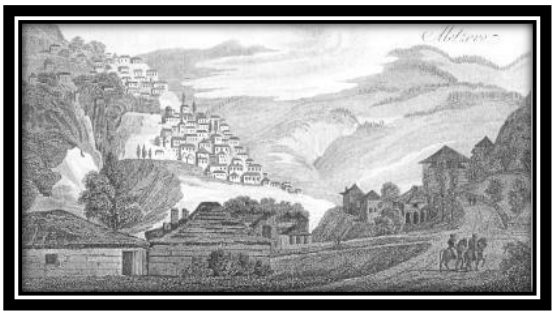
Χάρτης 1: Παραδοσιακοί Οικισμοί στην Ελλάδα ανά Νομό.
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία από Πίνακα 1.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: Ο ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Το Μέτσοβο είναι ένα, γραφικό βλαχοχώρι που διακρίνεται για την αρχοντική όψη των οικισμών του, την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική του και την έντονα παραδοσιακή ατμόσφαιρα την οποία διατηρεί ζωντανή, σε ένα άγριο τοπίο με σπάνια πανίδα και χλωρίδα. Τα πετρόκτιστα σπίτια με σκεπές από ξύλο και πλάκες, τα πλακόστρωτα δρομάκια, οι βρύσες και η κεντρική πλατεία είναι ένα μέρος μόνο από τις ομορφιές του. Δάση, ποτάμια και η τεχνητή λίμνη του Αώου, συμπληρώνουν την εικόνα ενός μοναδικού τοπίου.

5.1.Αναγνώριση της Περιοχής Μελέτης

Στην ιδιαίτερη φυσιογνωμία του πολεοδομικού και αρχιτεκτονικού χώρου μιας περιοχής συντείνουν πολλοί παράγοντες. Κυρίαρχο ρόλο έχει ο περιβάλλων φυσικός χώρος και το κλίμα, καθώς οι επιδράσεις τους είναι καθοριστικές σε πτυχές του υλικού βίου της κοινωνίας. Το Μέτσοβο και η γύρω περιοχή έχει το πλεονέκτημα της ποικιλομορφίας του φυσικού περιβάλλοντος, που το χαρακτηρίζει κυρίως μια μεγάλη ορεινή κοιλάδα , οι Πολιτσές, αλλά και οι ορεινοί όγκοι του Μαυροβουνίου και του Περιστερίου . (Γυμνάσιο -Ενιαίο Λύκειο -Τ.Ε.Ε. Μετσόβου, 2003).

Εικόνα 29: Μέτσοβο. Γκαρβούρα 19ου αιώνα.

Πηγή: Συλλογή Ε. Αβέρωφ

Η περιοχή του Μετσόβου έχει ακόμη το προνόμιο να αποτελεί ένα σημαντικό ορεινό σταυροδρόμι ανάμεσα στην Ήπειρο, την Θεσσαλία και τη Δυτική Μακεδονία. Έτσι τα ορεινά περάσματα της περιοχής αποτελούν φυσικούς σταθμούς και κόμβους με προφανή οικονομική, στρατιωτική και πολιτική σημασία. Η φήμη του οφείλεται στη ομορφιά του χώρου, στην ευαισθησία των υφαντών, στην παραγωγή κρασιού και

τυριού καθώς και στους πολλούς εθνικούς ευεργέτες, του, όπως οι: Γ. Αβέρωφ, Ν. Στουρνάρας, Ε.Τοσίτσας.

Χτισμένο πάνω στα ερείπια της αρχαίας πόλης Τύμφης, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα σχέσης μεταξύ χώρου και ρόλου. Η γεωγραφική θέση, οι ιστορικές, πολιτικές, οικονομικές ,κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες καθόρισαν την μορφή του οικισμού στο πέρασμα του χρόνου μέχρι και σήμερα. Το σύνολο των ιστοριογραφικών πληροφοριών και των αρχαιολογικών ευρημάτων στο Μέτσοβο ενίσχυε την άποψη ότι πρόκειται για μια περιοχή που κατοικούνταν διαρκώς από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα.

Εικόνα 30: Γεωγραφική Θέση Οικισμού Μετσόβου (κόκκινη περιοχή)

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Το ορεινό της περιοχής και το κλίμα προσδιορίζουν την απασχόληση των κατοίκων. Οι περισσότεροι κάτοικοι ασχολούνται με την επεξεργασία του ξύλου (σκαλιστά, έπιπλα, τέμπλα, βαρέλια, κυψέλες κ.α.), την κτηνοτροφία και την παραγωγή τυροκομικών προϊόντων, τον τουρισμό όπου τα τελευταία χρόνια υπάρχει

ραγδαία εξέλιξη και σε μικρότερο βαθμό με τη γεωργία.

5.1.1. Απόψεις γύρω από την ονομασία της περιοχής

Πολλές είναι οι ετυμολογίες που δόθηκαν στην λέξη Μέτσοβο από διάφορους γλωσσολόγους. Κάποιοι από αυτούς πιστεύουν πως προέρχεται από την βλάχικη ονομασία *Μίντσου, Μίντσοβο, Μέτσοβο*. Άλλοι από τις σλαβικές λέξεις *μέτς* και *όβο* δηλαδή αρκουδοχώρι και άλλοι από *το Μεσοβούνι , Μέσοβο , Μέτσοβο*. (Τρίτου Μ. , 1990)

Η επικρατούσα άποψη όμως είναι εκείνη του Άγγλου περιηγητή Leake, που θέλει το Μέτσοβο να προέρχεται από το Μεσοβούνιον, γιατί περιβάλλεται από βουνά, στο μεταίχμιο των συνόρων Ηπείρου και Θεσσαλίας. Στα αριστερά του Μετσόβου υψώνονται οι κορυφές της Κατάρας , στα δεξιά οι γυμνοί όγκοι του Περιστερίου και στη μέση ο Ζυγός που «στενάζει» υπό το βάρος των ελάτων και των αξιών που φιλοξενεί. (Τρίτου Μ. , 1990)

5.2. Γεωγραφική Τοποθέτηση – Διοικητική Συγκρότηση

Η γραφική και παραδοσιακή πόλη του Μετσόβου βρίσκεται σε μια από της ψηλότερες βουνοκορφές της Πίνδου , στο μεταίχμιο των ορίων Ηπείρου, Θεσσαλίας και Δυτικής Μακεδονίας. Είναι μέρος της οροσειράς της Πίνδου και οριοθετείται από τις κορυφογραμμές της Κατάρας (1801μ) , του Ζυγού (1650μ) και του Περιστερίου (2295μ) .Το Μέτσοβο είναι χτισμένο αμφιθεατρικά σε υψόμετρο 1.150μ σε απόσταση περίπου 50 χλμ από τα Ιωάννινα. Έχει γεωγραφικό μήκος: 21.1799913662 και γεωγραφικό πλάτος : 39.7665938430

Χωροθετείται στο ανατολικό τμήμα του Νομού Ιωαννίνων και γειτνιάζει ανατολικά με το Νομό Τρικάλων, βορειοανατολικά με το Νομό Γρεβενών, δυτικά με την περιοχή Ζαγορίου και νότια με τα Τζουμέρκα.

Το Μέτσοβο (Δημοτική Κοινότητα Μετσόβου - Δημοτική Ενότητα Μετσόβου), ανήκει στον δήμο Μετσόβου της Περιφερειακής Ενότητας Ιωαννίνων που βρίσκεται στην Περιφέρεια Ηπείρου, σύμφωνα με τη διοικητική διαίρεση της Ελλάδας όπως διαμορφώθηκε με το πρόγραμμα "Καλλικράτης"(ΦΕΚ Α87 της 07/06/2010). Έδρα του δήμου είναι το Μέτσοβο και η επίσημη ονομασία είναι «Μέτσοβο». Στο δήμο ανήκουν ο Άγιος Μηνάς, τα Αμπελάκια, τα Αμπέλια, η Ανάληψη, το Ανήλιο, το Ανθοχώρι, το Βοτονόσι, το Γιαρακάρι, το Καρυόφυτο, το Καστρί, η Κερασιά, το Μέγα Περιστέρι, η Μεγάλη Γότιστα, η Μηλιά, η Μικρά Γότιστα, το Μικρό Περιστέρι, η Μπαλτούμα, η Μπάτζα, οι Μύλοι, το Νέο Γερακάρι, το Ξηρικό, το Παλαιοχώρι, τα Προσήλια, η Ραχούλα, τα Ριζά, ο Σιούτσος, τα Σίτσαινα, οι Σιωλάδες, τα Ταμπούρια, και η Χρυσοβίτσα.

Χάρτης 2: Χωροθέτηση Οικισμού Μετσόβου
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Κατά τη διοικητική διαίρεση της Ελλάδας με το σχέδιο «Καποδίστριας», μέχρι το 2010, το Μέτσοβο ανήκε στο Τοπικό Διαμέρισμα Μετσόβου, του πρώην Δήμου Μετσόβου του Νομού Ιωαννίνων.

5.3. Ο Χαρακτήρας της περιοχής μελέτης

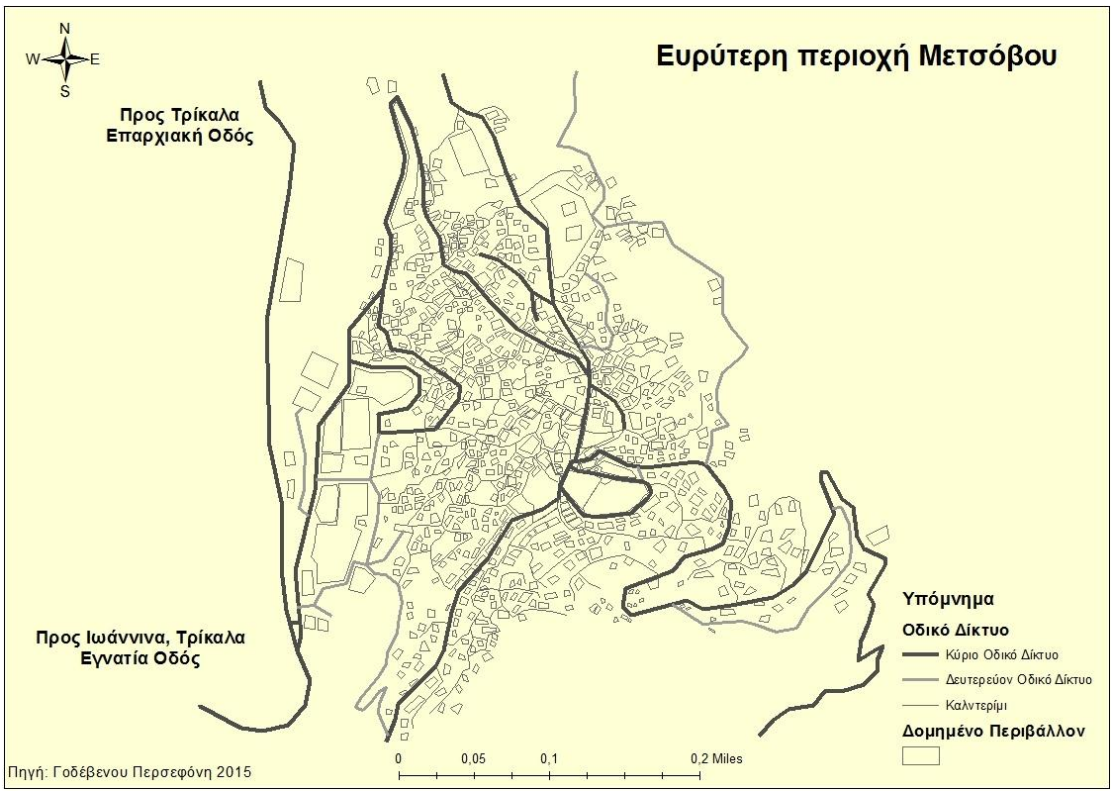
Ο παραδοσιακός οικισμός του Μετσόβου αναπτύσσεται περιμετρικά, γύρω από την κεντρική πλατεία, όπως και οι περισσότεροι αντίστοιχοι οικισμοί ακολουθώντας τις κλίσεις του εδάφους. Ωστόσο, μέσα στο πέρασμα των χρόνων διαφαίνεται ότι εξελίσσεται περισσότερο το βόρειο και δυτικό τμήμα του οικισμού, καθώς πρόκειται για σημεία με μικρότερες εδαφικές κλίσεις, σε αντίθεση με το νότιο τμήμα του οικισμού, όπου οι κλίσεις είναι περισσότερο απότομες και ο οικισμός πιο αραιοκατοικημένος. Σε αυτή τη μορφή ανάπτυξης του οικισμού συνετέλεσαν και τα έντονα εδαφολογικά και γεωμορφολογικά στοιχεία της βόρειας Πίνδου, όπου επικρατεί ο φλύσχης[1], με αποτέλεσμα τα κατολισθητικά φαινόμενα να εντείνονται στην διάρκεια των χρόνων και να καθιστούν αδύνατη την ανέγερση νέων οικοδομημάτων. Είναι ένας πυκνοδομημένος οικισμός με περιορισμένη προσπελασιμότητα, όπου σε συνδυασμό με τις μεγάλες κλίσεις, τα ασύμμετρα και ακανόνιστα καλντερίμια δημιουργείται ένας πολύπλοκος πολεοδομικός ιστός. Σε αυτό συντελεί και η κλίση του εδάφους, η οποία αυξάνεται καθώς αυξάνεται το υψόμετρο.

Εικόνα 31: Δορυφορική άποψη Μετσόβου.

[1] Λιθολογικός σχηματισμός αποτελούμενος από εναλλαγές στρωμάτων αργίλων, ψαμμιτών, μαργών, ασβεστολίθων και κροκαλοπαγών. Σημαντική εμφάνιση φλύσχη παρατηρείται στην οροσειρά της Πίνδου

Πηγή: (Gooogle Earth, 2015)

Χάρτης 3: Ευρύτερη περιοχή Παραδοσιακού Οικισμού Μετσόβου.
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

5.3.1. Φυσικό Τοπίο

Το Μέτσοβο και τα κοντινά χωριά του, βρίσκονται στις βουνοπλαγιές της Πίνδου, σ' ένα τοπίο άγριας ομορφιάς, που εκτείνεται από το όρος Λάκμος έως τη Φλέγγα και το πέρασμα της Κατάρα.

Το κλίμα της περιοχής είναι καθαρά ορεινό, χαρακτηρίζεται από ψυχρούς χειμώνες .με θερμοκρασίες κατεβαίνουν πολύ κάτω από το μηδέν. Την άνοιξη σημειώνονται πολλές βροχές ενώ τα καλοκαίρια είναι σχετικά ζεστά με κάποιες, κατά διαστήματα, βροχές.

Ο χώρος, το τοπίο αλλά και η ευρύτερη περιοχή του Μετσόβου είναι ιδιαίτερα ορεινά. Χαρακτηρίζονται από πολυμερές ανάγλυφο με έντονες εδαφικές εξάρσεις, και πολλά δάση, όπου βρίσκουν καταφύγιο πολλά είδη χλωρίδας και πανίδας.

Εικόνα 32: Αριστερά): Κωνοφόρα δάση και εκτάσεις καλλιεργήσιμες με σταφύλι.

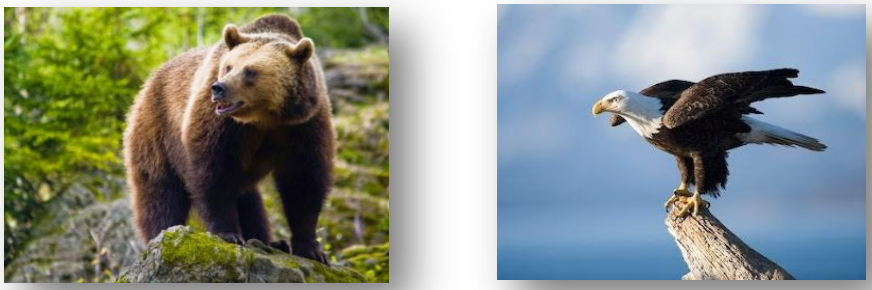
Εικόνα 33 (Δεξιά): Γυμνή οικότοποι και δασωμένες κοιλάδες

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο.

Αναλυτικότερα: Η χλωρίδα της περιοχής διαφοροποιείται ανάλογα με την γεωλογική σύσταση των εδαφών. Έτσι, στα ανατολικά όπου κυριαρχεί ο πρασινόλιθος επικρατούν δάση και βοσκοτόπια. Στα δυτικά όπου κυριαρχεί ο ασβεστόλιθος , τα μέρη είναι τελείως άγονα και στο μέσο όπου υπάρχει ο φλύσχης, υπάρχουν άφθονα νερά, έντονη βλάστηση και καρποφόρα δέντρα. (Χαρίσης,1992)

Οι πεδινές εκτάσεις της περιοχής είναι λίγες και βρίσκονται κυρίως κατά μήκος του Μετσοβίτικου ποταμού και στα μικρά οροπέδια στις περιοχές Μετσόβου και Μηλιάς, που χρησιμοποιούνται σαν βοσκότοποι. Άρα τα κύρια στοιχεία φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής είναι αλπικοί γυμνοί οικότοποι στις ψηλές κορυφές καθώς και μεγάλες δασωμένες κοιλάδες. Κωνοφόρα δάση με μαύρη πεύκη, ελάτη, ρόμπολο και οξιά κυριαρχούν στα ψηλά σημεία του δάσους. Στα χαμηλότερα σημεία αναπτύσσονται δρυς, πυξάρι, άρκευθος, γάβρος, οστρυά, πλάτανος, ιτιά κ.α.

Ιδιαίτερα πλούσια είναι η πανίδα της περιοχής. Τα πυκνά δάση στα βούνα, οι απόκρημνες κορυφές και οι βαθιές χαράδρες, πρόσφεραν καταφύγιο σε πολλά είδη ζώων που, με ελάχιστες εξαιρέσεις, δεν συναντώνται πλέον στον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο. Μερικά από αυτά είναι οι αρκούδες, λύκοι ,αλεπούδες, ζαρκάδια ,ελάφια και άλλα ζώα που ζουν στα δάση της περιοχής.

Σημαντική είναι και η ορνιθοπανίδα της Ηπείρου, καθώς τα βουνά αλλά και οι πολλοί υδροβιότοποι που σχηματίζονται από τον πλούσιο υδροφόρο ορίζοντα της

περιοχής προσφέρουν ιδανικές συνθήκες για τη διαβίωση σπάνιων και απειλούμενων ειδών, όπως τα γεράκια , οι αετοί , οι γλαυκοί, οι πελεκάνοι που αφθονούν σε όλη την ευρύτερη περιοχή. Συνεπώς η περιοχή αποτελεί σημαντικό βιότοπο για τα άγρια ζώα.

Πλούσιο είναι και το υδρογραφικό δίκτυο της περιοχής του Μετσόβου. Στον οικισμό του Μετσόβου συναντώνται πέντε υδρολογικές λεκάνες της Ελλάδος, του Αράχθου, του Αχελώου, του Πηνειού, του Αλιάκμονα και του Αώου. Από το Μέτσοβο πηγάζει ο Μετσοβίτικος ποταμός, παραπόταμος του Άραχθου ενώ σε μικρή απόσταση πηγάζουν ο Αχελώος, ο Αώος και οι παραπόταμοι του Πηνειού και του Αλιάκμονα (Βενέτικος).

Εικόνα 34: Τεχνητή Λίμνη Πηγών Αώου

Παράλληλα, πολλά ρέματα και χείμαρροι πλουτίζουν το υδρογραφικό δίκτυο, που ενισχύθηκε τα τελευταία χρόνια με την τεχνητή λίμνη Αώου, που βρίσκεται μεταξύ των περιοχών Γρεβενιτίου**,** Χρυσοβίτσας και Μετσόβου**.**

Η τεχνήτη Λίμνη Πηγών Αωού έχει έκταση 8,5 τετραγωνικά χλμ. και σε υψόμετρο 1.300 μέτρων. Κατασκευάστηκε το 1987 στο οροπέδιο Πολιτσές με σκοπό την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, στην συνέχεια όμως αποτέλεσε, ιδιαίτερα σημαντικό βιότοπο για την περιοχή.

5.3.2. Χρήσεις Γής

Από το σύνολο της έκτασης του Μετσόβου τα 26.750 στρέμματα είναι δασικές εκτάσεις και τα 10.890 στρέμματα αποτελούν οικοδομικές εκτάσεις. Οι γεωργικές εκτάσεις καταλαμβάνουν τα 8.260 στρέμματα , οι βοσκότοποι τα 5.000 και οι εκτάσεις με νερά τα 900 στρέμματα.

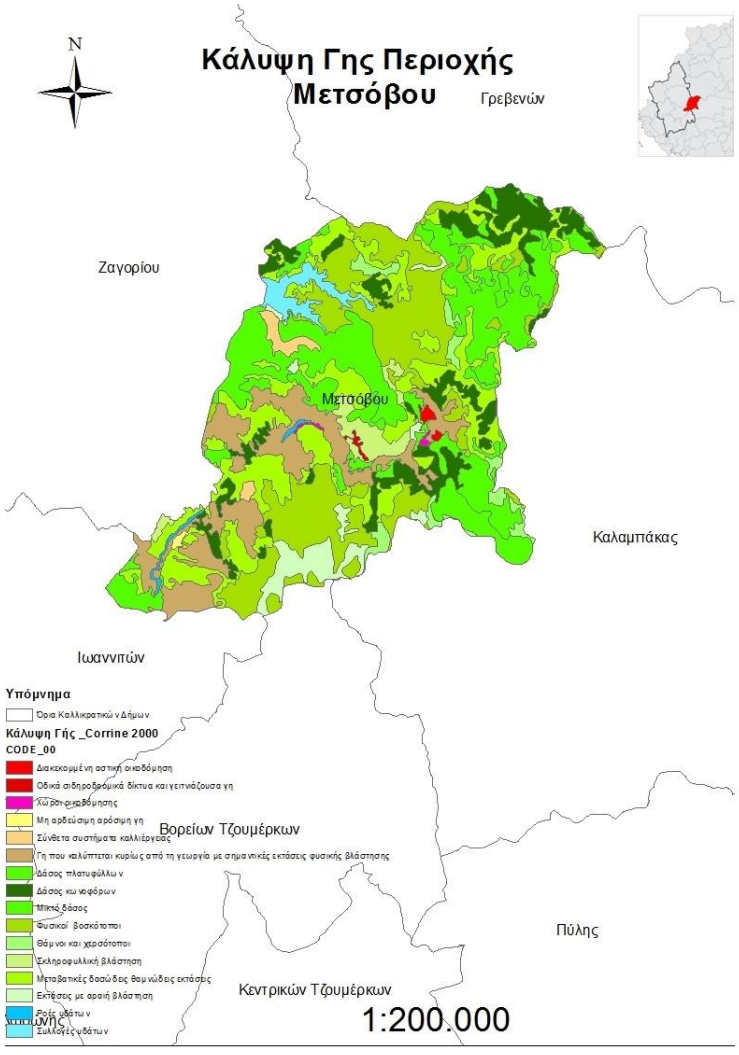
Χρήσεις Γής Μετσόβου σε στρέμματα(2001)				
Γεωργικές εκτάσεις	Δασικές εκτάσεις	Βοσκότοποι	Οικοδομικές εκτάσεις	Εκτάσεις με νερά
8.260	26.750	5.000	10.890	900

Πίνακας 2: Χρήσεις Γής Μετσόβου κατά την απογραφή της ΕΣΥΕ 2001

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία, (Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ)

Στον χάρτη που ακολουθεί απεικονίζονται 13 κατηγορίες κάλυψης, οι οποίες προέρχονται από τα Δημόσια, ανοικτά δεδομένα (geodata.gov.gr), όπου καθορίζονται η χρήσεις γης της περιοχής μελέτης διαμέσου του προγράμματος Corine Landcover. Το πρόγραμμα CORINE (Cordination of Information on the Environment) εποπτεύεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο βασικό του αντικείμενο εντάσσεται η παραγωγή δεδομένων κάλυψης εδάφους για το σύνολο σχεδόν του Ευρωπαϊκού χώρου, και για τις χρονολογίες 1990 και 2000. Έτσι λοιπόν, το Corine επιτρέπει τη διενέργεια ενός απολογισμού για τις καλύψεις γης μιας γεωγραφικής περιοχής.

Όπως φαίνεται και από τον παρακάτω χάρτη οι κατηγορίες των δασών και των ημιφυσικών εκτάσεων καταλαμβάνουν την μεγαλύτερη επιφάνεια της περιοχής μελέτης με βασικές κατηγορίες κάλυψης Γής , μεταβατικές δασώδεις-θαμνώδεις εκτάσεις καθώς και δάσος πλατύφυλλο.

Χάρτης 4: Κάλυψη Γής Περιοχής Μετσόβου. Πηγή: Ιδία Επεξεργασία.

5.4. Ιστορικά –Πολιτιστικά Χαρακτηριστικά

Το σύνολο των ιστοριογραφικών πληροφοριών και των αρχαιολογικών ευρημάτων ενισχύει την άποψη πως η περιοχή του Μετσόβου κατοικούνταν διαρκώς από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα.

Ιστορικά αναφέρεται πως από την δεύτερη χιλιετηρίδα προ Χριστού στο τμήμα αυτό της Ηπείρου κατοικούσαν λαοί ποιμενικοί που μιλούσαν ελληνικά. Ειδικότερα κατά τον 4^{ο} αιώνα π.Χ., στην περιοχή του Μετσόβου κατοικούσαν οι Αίθικες και ίσως οι Τυμφαίοι . Οι κάτοικοι ακόμη και σήμερα είναι δίγλωσσοι. Μιλούν την ελληνική και την βλάχικη γλώσσα, η οποία είναι λατινογενής με αρκετούς όρους της αρχαιοελληνικής, χωρίς να διαθέτει δική της γραφή. [Χαρίσης Β.,1992]

Το Μέτσοβο λόγω της σημαντικής γεωγραφικής θέσης του εξασφάλιζε στην τούρκικη διοίκηση την άνετη και ασφαλή μετακίνηση των στρατευμάτων της από την Ήπειρο προς την Θεσσαλία, τη Μακεδονία , την πρωτεύουσα Κωνσταντινούπολη και αντίστροφα διαμέσου του μοναδικού και σημαντικού οδικού περάσματος του Ζυγού.Γι’ αυτό και ευνοήθηκε με τα γνωστά προνόμια, τα οποία στο μεγαλύτερο μέρος τους ήταν κυρίως φορολογικές απαλλαγές.

Το 1430μ.Χ., χορηγήθηκαν προνόμια στους Μετσοβίτες από τον Σουλτάνο Μουράτ Β’ ως επιβράβευση της καλής συμπεριφοράς των Μετσοβιτών φυλάκων του Ζυγού, διότι διευκόλυναν τα τούρκικα στρατεύματα του Σινάν Πασά που κατευθυνόταν στα Γιάννενα. Ο Σουλτάνος αναγνώρισε το Δερβένι του Ζυγού ως το αρματολίκι της Ηπείρου. Παράλληλα χορηγήθηκαν και κάποια άλλα προνόμια τα οποία διατηρήθηκαν ως το 1480μ.Χ.

Από το 1480μ.Χ., τα τούρκικα στρατεύματα άρχισαν να καταπιέζουν, να λεηλατούν, ακόμη και να εκτελούν αθώους Μετσοβίτες . Έτσι οι προύχοντες του Μετσόβου προσφεύγουν στην Βαλιδέ Σουλτάν, η όποια τους θέτει υπό την προστασία της ως το 1648 μ.Χ. Με την κατάργηση της εξουσίας της Βαλιδέ Σουλτάν καταλύθηκε και η αυτονομία σ’ αυτό το τμήμα της Ηπείρου, αφού ίσχυε πλέον το γενικό φορολογικό σύστημα της Οθωμανικής Κυβέρνησης.

Στο χρονικό διάστημα 1650-1659 το Μέτσοβο διέρχεται μεγάλη κρίση. Η φορολογία γίνεται δυσβάστακτή, αλβανικές συμμορίες λεηλατούν την περιοχή, αρκετοί κάτοικοι μεταναστεύουν και μειώνεται επικίνδυνα ο πληθυσμός.

Κατόρθωσε να ξεπεράσει αυτήν την κρίση το 1659 όταν ο Σουλτάνος Μεχμέτ Δ' χορήγησε προνόμια στους Μετσοβίτες. Με βάση τα προνόμια αυτά , το Μέτσοβο και τα γύρω χωριά,, Μαλακάσι, Μηλιά, Ανήλιο, Βοτονόσι, Κουτσουφλιανή, και Ανθοχώρι αποτέλεσαν ένα είδος ομοσπονδίας, μια αυτόνομη δημοκρατική πολιτεία μέσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Το Μέτσοβο χάρη σε αυτά τα προνόμια γνώρισε σημαντική οικονομική, εμπορική, πνευματική και πολιτιστική πρόοδο κατά τον 18^{ο} αιώνα. Τα προνόμια αυτά καταργήθηκαν το 1795 από το συγκεντρωτικό κράτος του Αλή Πασά. Εξαίρεση αποτέλεσε η πατριαρχική εξαρχία, η οποία διατηρήθηκε μέχρι το 1924.

Το 1700 μ.Χ. ιδρύθηκε στο Μέτσοβο ιδιοσυντήρητο ελληνικό σχολείο, που αναδείχτηκε ως ένα από τα σημαντικότερα κέντρα παιδείας, όπου δίδαξαν οι επιφανέστεροι δάσκαλοι της εποχής.

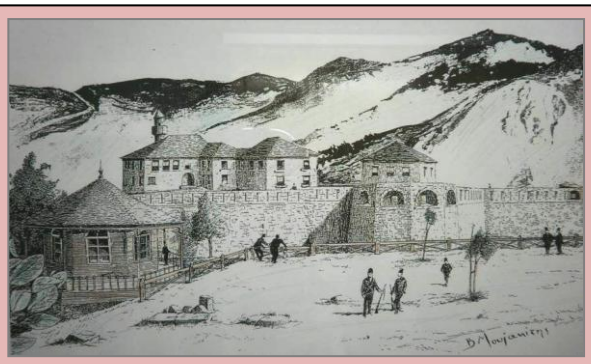
Εικόνα 35: Σώμα Κρητών Εθελοντών στην απελευθέρωση Μετσόβου.

Πηγή: (Τρίτου, Η απελευθέρωση του Μετσόβου, 2012)

Μεγάλη καταστροφή υπέστη το Μέτσοβο στις 27 Μαρτίου το 1854 από τα τουρκικά στρατεύματα του Αβδή Πασά. Πρόκειται για τον περίφημο χαλασμό του Γρίβα. Η πρόοδος που σημειώθηκε μετά την καταστροφή του Γρίβα οφείλεται στους πολλούς ευεργέτες που ανέδειξε το Μέτσοβο ,οι όποιοι με τα πλούσια κληροδοτήματα που άφησαν , το στήριξαν οικονομικά.

Το Μέτσοβο απελευθερώθηκε από τον Τούρκικο Ζυγό στις 31 Οκτωβρίου του 1912 από δυνάμεις του τακτικού Ελληνικού στρατού , των Κρητών και Ηπειρωτών εθελοντών. Η λήξη του πολέμου στις 31 Οκτώβρη του 1912 βρήκε το Μέτσοβο

συντετριμμένο οικονομικά αλλά και πληθυσμιακά. Στην οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη του Μετσόβου συνέβαλλε αποφασιστικά το ίδρυμα Βαρόνου Μιχαήλ Τοσίτσα, που δημιουργήθηκε το 1948 από τον ίδιο τον Ευεργέτη με την παρακίνηση και ενθάρρυνση του Ευάγγελου Αβέρωφ Τοσίτσα.

Το κάστρο-φρούριο χτίστηκε το 1868 και κατεδαφίστηκε από τους κατοίκους του Μετσόβου αμέσως μετά την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό.
Γκραβούρα του Β. Μουζακίτη που απεικονίζει το κάστρο του Μετσόβου την εποχή

5.5. Πληθυσμιακά Χαρακτηριστικά

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), συλλέγει στατιστικά στοιχεία που αφορούν στον πληθυσμό, δηλαδή είναι υπεύθυνη για την διεξαγωγή της απογραφής πληθυσμού κάθε 10 χρόνια. Ορίζει τρία είδη πληθυσμού: τον πραγματικό, το νόμιμο και το μόνιμο.

Ως πραγματικό πληθυσμό ενός τόπου ορίζουν οι στατιστικές υπηρεσίες το συνολικό πληθυσμό που βρέθηκε και απογράφηκε κατά την απογραφή στο συγκεκριμένο αυτό τόπο, ανεξάρτητα από το αν διαμένει μόνιμα στον τόπο αυτό, ή αν είναι προσωρινός ή περαστικός. (Ελληνική Απογραφή, 2015)

Ως μόνιμος πληθυσμός ορίζεται ο συνολικός πληθυσμός που δήλωσε ως μόνιμη κατοικία του κατά την απογραφή του τον συγκεκριμένο τόπο, ανεξάρτητα από το πού βρέθηκε και απογράφηκε στην επικράτεια της χώρας. (Ελληνική Απογραφή, 2015)

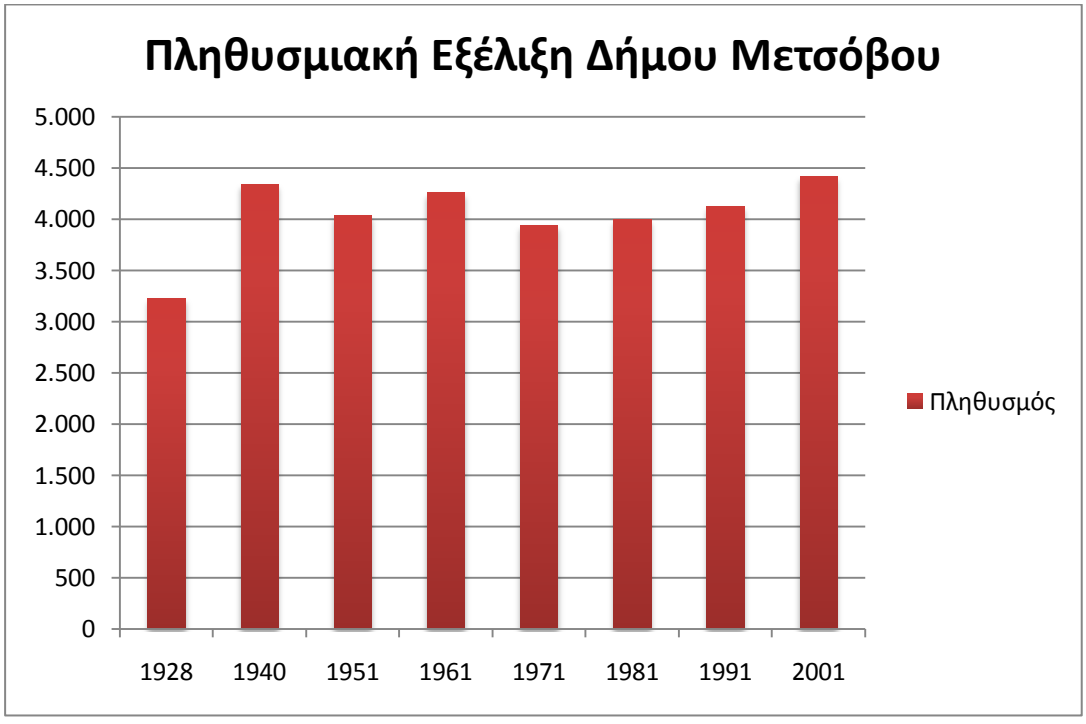
Ως νόμιμος πληθυσμός θεωρείται ο αριθμός των δημοτών κάθε δήμου της χώρας με την υπηκοότητα της χώρας και διαμένουν μόνιμα στην χώρα. Το μέγεθος αυτό είναι απαραίτητο για να οριστεί ο αριθμός των βουλευτών που εκλέγει κάθε εκλογική περιφέρεια. (Ελληνική Απογραφή, 2015)

Η πληθυσμιακή εξέλιξη (πραγματικός πληθυσμός) του Δήμου Μετσόβου από τα παλαιότερα χρόνια έως τώρα εμφανίζει αρκετές διακυμάνσεις ανά χρονική

περίοδο. Παρατηρείται πως ο πληθυσμός κατά την χρονολογία 1940 ήταν εμφανώς αυξημένος, γεγονός το οποίο κυρίως οφείλεται στην καλυτέρευση των συνθηκών διαβίωσης μεταπολεμικά ενώ η μείωση του πληθυσμού κατά την δεκαετία 1940 - 1950 πιθανόν οφείλεται στην αναγκαστική εγκατάλειψη των χωριών εξαιτίας των δυσμενών ιστορικών συνθηκών που ίσχυαν (Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος , εμφύλιος πόλεμος). Έπειτα την δεκαετία 1951-1961 παρατηρείται μια επιστροφή των κατοίκων στους τόπους καταγωγής τους, με αποτέλεσμα την αύξηση του πληθυσμού της περιοχής κατά το έτος 1961. Η περίοδος που ακολουθεί (1961-1971) χαρακτηρίζεται από το έντονο μεταναστευτικό ρεύμα (προς τις χώρες του εξωτερικού αλλά και τα αστικά κέντρα) που επικράτησε σε ολόκληρη την χώρα. Έτσι για την περίοδο αυτή έχουμε μείωση του πληθυσμού. Το 1971- 1981 ο πληθυσμός του Δήμου εμφανίζεται σχεδόν σταθερός με μια πολύ μικρή αύξηση , ενώ από εκεί και έπειτα εμφανίζει αυξητικές τάσεις.

Δήμος Μετσόβου	**1928**	**1940**	**1951**	**1961**	**1971**	**1981**	**1991**	**2011**
	3.222	4.343	4.035	4.257	3.941	3.998	4.125	4.417

Πίνακας 3: Πληθυσμιακή εξέλιξη πραγματικού πληθυσμού Δήμου Μετσόβου.
Πηγή: (Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ))

Γράφημα 1: Πληθυσμιακή εξέλιξη Δήμου Μετσόβου
Πηγή: (Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ)), Ιδία Επεξεργασία.

Ο πραγματικός συνολικός πληθυσμός του Δήμου Μετσόβου κατά την χρονολογία 2001 ήταν 4.417 κάτοικοι όταν το ποσοστό του μόνιμου πληθυσμού ανέρχονταν στους 4.079 κατοίκους. Αντίστοιχά στον παρακάτω πίνακα παρατηρούμε και τα ποσοστά του πραγματικού πληθυσμού για τα δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου Μετσόβου εκ τον οποίον προκύπτει πως μεγαλύτερο ποσοστό κατοίκων συγκεντρώνεται στο χωρίο του Ανηλίου.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΔΗΜΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ 2001		
	Πραγματικός	**Μόνιμος**
ΔΗΜΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΥ	4.417	4.079
Δ.Δ ΜΕΤΣΟΒΟΥ	3.195	2.963
Δ.Δ ΑΝΗΛΙΟΥ	610	627
Δ.Δ ΑΝΘΟΧΩΡΙΟΥ	350	244
Δ.Δ ΒΟΤΟΝΟΣΙΟΥ	262	245

Πίνακας 4: Πληθυσμός δημοτικών διαμερισμάτων Δήμου Μετσόβου 2001
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία, (Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ))

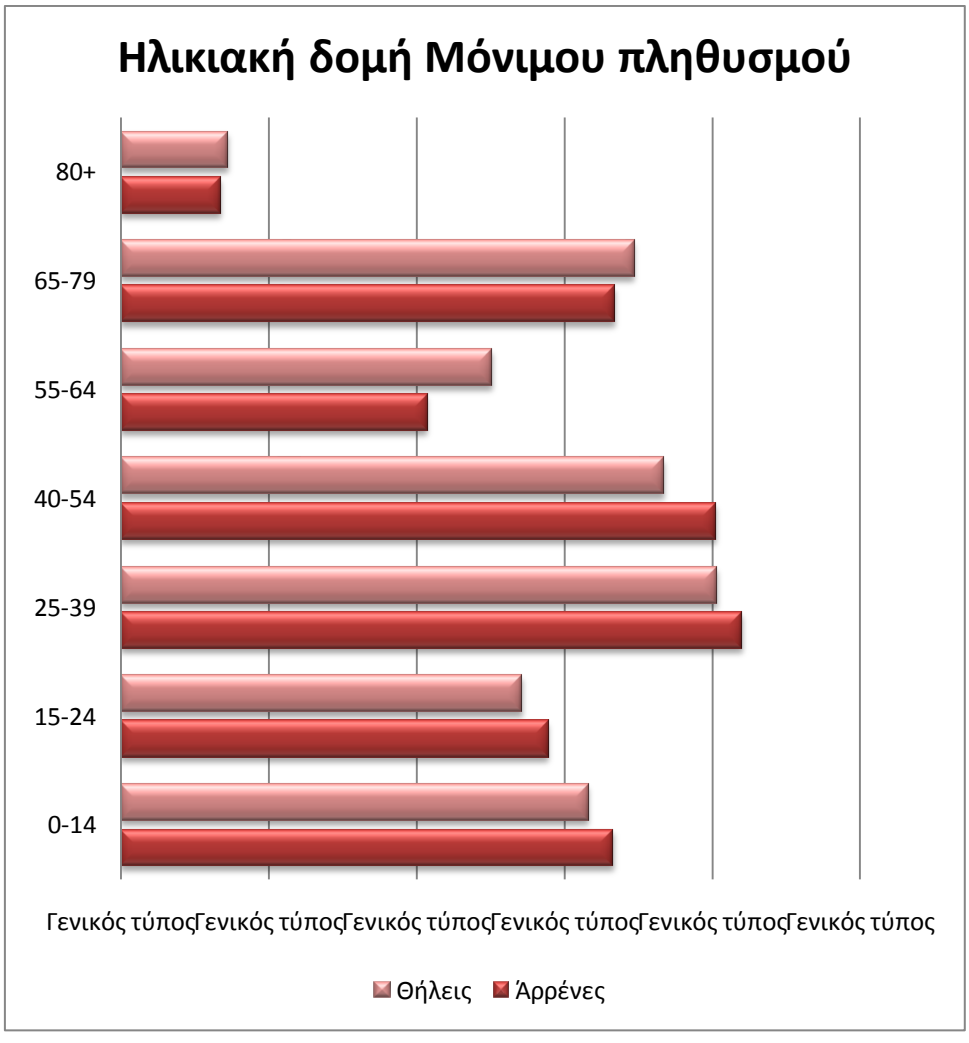
Παρακάτω γίνεται σύγκριση των πληθυσμιακών μεταβολών κατά τις χρονολογίες 2001-2011 ύστερα από την ένωση των Δήμων Εγνατίας, Μετσόβου και τις Κοινότητας Μηλιάς. Παρατηρείται μια σημαντική μείωση του πληθυσμού, ωστόσο δεν μπορούν να βγουν ασφαλή αποτελέσματα διότι δεν είναι γνωστό σε ποια δημοτικά διαμερίσματα εμφανίζονται αυτές οι αυξομειώσεις. Ο Δήμος Μετσόβου με βάση τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ κατά την απογραφή του 2011 έχει μόνιμο πληθυσμό 6.196 , ενώ η περιοχή του Μετσόβου έχει πληθυσμό 2.503.

	Πραγματικός πληθυσμός		**Μόνιμος Πληθυσμός**		**Νόμιμος πληθυσμός**	
Δήμος Μετσόβου	2001	2011	2001	2011	2001	2011
	7.835	6.216	7.177	6.196	11.054	9.865

Πίνακας 5: Σύγκριση πληθυσμού 2001-2011
Πηγή: (Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ))

Σε ό,τι αφορά στην ηλικιακή διάρθρωση του μόνιμου πληθυσμού για τον Δήμο Μετσόβου κατά το έτος 2001 παρατηρείται ένα ικανοποιητικό ποσοστό του παραγωγικού πληθυσμού κατά την ηλικίες 15-64 ετών ενώ ανησυχητικό είναι το ποσοστό του πληθυσμού 65+ διότι βρίσκεται σε αυξημένο επίπεδο.

Τέλος, όσον αφορά στην κατανομή του πληθυσμού ανά φύλο, τα βασικότερα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι: πως το 52% του πληθυσμού αποτελείται από άνδρες ενώ το 48% από γυναίκες. Επίσης στην ηλικιακή ομάδα 25-54 έχουμε υψηλοτέρα ποσοστά στους άνδρες ενώ στην ηλικιακή ομάδα 65+ εμφανίζονται υψηλότερα ποσοστά στις γυναίκες.

Γράφημα 2: Ηλικιακή δομή μόνιμου πληθυσμού του Δήμου Μετσόβου για το έτος 2001.
Πηγή: Ιδία Επεξεργασία, (Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ))

5.6. Οικονομικά Χαρακτηριστικά

Το Μέτσοβο κατατάσσεται στις ορεινές περιοχές που έχουν σημαντική παράδοση στην ανάπτυξη του παραγωγικού τομέα. Οι ασχολίες των κατοίκων προσδιορίζονται άμεσα από τον ορεινό χαρακτήρα και το κλίμα. Η ορεινή κτηνοτροφία αποτελεί ένα βασικό πόλο ανάπτυξης της περιοχής αλλά και τρόπος ζωής.

Ήδη από 1719 λειτούργησε στο Μέτσοβο κεντρική αποθήκη εξαγωγής δερμάτων αιγοπροβάτων στη Γαλλία. Σήμερα εκτιμάται ότι τους καλοκαιρινούς μήνες εκτρέφονται περίπου35.000 αιγοπρόβατα και 5.000 βοοειδή. Λόγω τον δυσμενών καιρικών συνθηκών οι ορεινοί βοσκότοποί της περιοχής αξιοποιούνται μόνο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες ενώ τους χειμερινούς μήνες μεταφέρονται στους θεσσαλικούς κάμπους.

Από τα τέλη του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα στην περιοχή έχουν αρχίσει να δημιουργούνται αρκετές μονάδες μεταποίησης. Αρκετές από αυτές εντάσσονται στον κλάδο δασοκομίας με κύριο υποκλάδο την επεξεργασία ξύλου και άλλες στην υφαντουργία. Στο Μέτσοβο η λαϊκή τέχνη αποτελεί μια από τις σημαντικότερες ασχολίες των κατοίκων . Στον κλάδο της μεταποίησης ξυλείας αρχικά δημιουργήθηκαν ξυλουργικές μονάδες οι οποίες αποτελούσαν βασική ασχολία των κατοίκων της περιοχής κατασκευάζοντας κυρίως κυψέλες, βαρέλια, έπιπλά, παγκάρια κ.α. Στο πλαίσιο της λαϊκής τέχνης ιδιαίτερης αξίας είναι και η ποιμενική ξυλογλυπτική, τέχνη κυρίως που προήλθε από τους βοσκούς οι οποίοι γέμιζαν τις ώρες τους κατασκευάζοντας μικρό αντικείμενα όπως γκλίτσες, κουτάλια, πιρούνια, σκαμνάκια ρόκες κ.α.

Εικόνα 36: Κτηνοτροφία Περιοχής Μετσόβου. Πηγή: (Epirus Gate, 2013)

Εικόνα 37::Βαρελοποιός του Μετσόβου. Πηγή: (Epirus Gate, 2013)

Εικόνα 38:Χρυσοκεντητική Πηγή: (Ιορδάνογλου, 2015)

Εικόνα 39:Μετσοβίτισες με παραδοσιακές φορεσιές Πηγή: (Ιορδάνογλου, 2015)

Η υφαντουργία του Μετσόβου με τα χαλίμια, τα στρωσίδια, τις φλοκάτες και άλλες ποικιλίες τέτοιων ειδών καθώς και οι χρυσοκεντητική με την οποία κατασκευάζονται οι παραδοσιακές στολές της περιοχής, αποτελούν μια πολύ αξιόλογη και μακρά παράδοση στο Μέτσοβο. Οι άνθρωποι του Μετσόβου συνεχίζουν και σήμερα να υφαίνουν συντηρώντας έτσι τρόπους γνώσεις και διατήρησης πολιτιστικών χαρακτηριστικών.

Αξιόλογη παρουσία στο σύνολο της μεταποιητικής παραγωγής εμφανίζει και ο κλάδος της επεξεργασίας των αγροτικών προϊόντων και κυρίως των τυροκομικών προϊόντων.

Εικόνα 40: Στο Τυροκομείο Τοσίτσα. Πηγή: (Epirus Gate, 2013)

Εικόνα 41:Εμπορικά καταστήματα Λαϊκής Τέχνης. Πηγή: (Metsovo.gr)

Αρχικά παρατηρήθηκε άνθηση της οικιακής τυροκομίας ενώ από το 1958 στο Μέτσοβο λειτουργεί το τυροκομείο Ιδρύματος Τοσίτσα, το οποίο απορροφά σχεδόν όλη την παραγωγή γάλακτος της περιοχής. Το όραμα του Ευάγγελου Αβέρωφ Τοσίτσα ήταν να λειτουργήσει το τυροκομείο υπό την μορφή πρακτικής σχολής. Για το λόγο αυτό φρόντισε να πάνε για τυροκομικές σπουδές στην Ιταλία νεαροί Μετσοβίτες από οικογένειες κτηνοτρόφων.

Στην συνέχεια ακολουθούν οι βιοτεχνίες επεξεργασίας προϊόντων αμπελουργίας Μετά από πολλά χρόνια αγρανάπαυσης τα αμπέλια του Μετσόβου ξανά ζωντάνεψαν χάρη στη ιδέα του Ευάγγελου Αβέρωφ Τοσίτσα να δημιουργήσει το οινοποιείο Κατώγι. Η ετήσια παραγωγή του ξεπερνά τις 650.000 φιάλες το χρόνο και εξάγεται στην Ελβετία, Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο κ.α.

Αξιόλογη είναι και η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής όπου τα τελευταία χρόνια έχει γνωρίσει σημαντική αύξηση. Η περιοχή συγκεντρώνει τον κύριο όγκο της τουριστικής υποδομής της περιοχής και δέχεται ετησίως μεγάλο αριθμό τουριστών. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη και την δημιουργία πολλών δραστηριοτήτων που συνδέονται άμεσα με τον τουρισμό.

5.7 Πολεοδομικά χαρακτηριστικά

Το Μέτσοβο είναι χτισμένο σε πτυχωτή και απότομη πλευρά που βλέπει ΝΑ και όπου οι κλίσεις ξεπερνούν τις 45^{o,} έχει έκταση περίπου 35 εκτάρια και αναπτύσσεται περικεντρικά με μέγιστη ακτίνα περίπου 1000μ. Ο οικισμός διακρίνεται στο πάνω και κάτω Μέτσοβο . το καθένα διαιρείται, με την μορφή των ενοριών σε συνοικίες, δυο στο επάνω και τέσσερις στο κάτω , που έχουν ονόματα αγίων ή θρησκευτικών συμβόλων. (Χαρίσης, 1992)

Ο πολεοδομική οργάνωση του οικισμού όπως και όλων των ορεινών οικισμών της Ηπείρου, βασίστηκε στην μονοκεντρικότητα, που σήμερα έχει εξελιχθεί σε γραμμική ανάπτυξη. Στο κέντρο του ήταν η αγορά, όπου συγκεντρωνόταν όλες οι κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες του οικισμού όπως καφενεία, δημόσια κτίρια, Μητρόπολη κ.α. (Ρόκου, 1997)

Ο πολεοδομικός ιστός του χωριού, που σχηματίστηκε πολλούς αιώνες πριν, με την πρώτη εγκατάσταση του οικισμού, αποτελείται από δυο κύριους δρόμους κάθετους μεταξύ τους με διευθύνσεις προς τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα που προεκτείνονται και έξω του οικισμού. Οι δευτερεύοντες δρόμοι είναι εσωτερικής εξυπηρέτησης και αναπτύσσονται σύμφωνα με την βατότητα του φυσικού εδάφους, συγκλίνοντας προς το κέντρο ή προς το κύριο οδικό δίκτυο. Ο βασικότερος δρόμος του οικισμού περνάει από το κέντρο με κατεύθυνση από Ανατολή προς Δύση. Οι δρόμοι είναι οφιοειδείς, στενοί με πλάτος 2.00- 4.00 m. Κατά μήκος των δρόμων αναπτύσσονται οι μαντρότοιχοι των σπιτιών με τις σκεπαστές αυλόθυρες καθώς και οι προεξοχές των ορόφων. Τα καλντερίμια είναι λιθόστρωτα με εγκάρσιες υπερυψωμένες λωρίδες κάθε 0.50 - 0.80 m. για την ασφάλεια του βηματισμού και την απορροή των υδάτων σε αυλάκι δεξιά ή αριστερά κατά τις ανάγκες.

Εικόνα 42: Λιθόστρωτοι δρόμοι Μετσόβου

.Πηγή: Προσωπικό Αρχείο.

Στις συνοικίες δεν υπάρχουν ειδικές χρήσεις , πέρα από την εκκλησία και την βρύση , που βρίσκονται μαζί ή πολύ κοντά. Σημειώνεται ακόμα πως στον οικισμό

υπάρχουν συνολικά 13 εκκλησίες από τις οποίες η σημαντικότερη της είναι η Αγία Παρασκευή που βρίσκεται στο κέντρο.

Εκτιμώντας τα κύρια πολεοδομικά χαρακτηριστικά προκύπτει πως το Μέτσοβο είναι πυκνοδομημένος οικισμός και λόγω των περιορισμένων προσπελάσεων κλειστός οικισμός, ενώ ο ιστός του και η κατανομή των χρήσεων του αποτελούν έναν απλό και άρτιο σχηματισμό. Η ιδιαιτερότητα του οφείλεται στους σημειολογικούς χαρακτήρες της δομής και τη συγκινησιακή συμπεριφορά του πολεοδομικού χώρου. (Χαρίσης, 1992)

Σημειολογικά ο οικισμός έχει την μορφή κύκλου που τέμνεται σταυροειδώς από δυο δρόμους, οι οποίοι κατευθύνονται προς τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Τα τέσσερα αυτά σημεία τού οικισμού σημειοδοτούνται από τέσσερα ιερά, τις βρύσες, τα θεόρατα πλατάνια και το ψηλό καμπαναριό ενώ το κέντρο του σταυρού από το πιο σημαντικό ιερό. Παρατηρείται λοιπόν πως σημειολογικά η δομή του οικισμού στοιχειοθετείται κατά το σχήμα του τρισδιάστατού σταυρού, το όποιο από πανάρχαια χρόνια συμβολίζει τον σύμπαντα κόσμο. Αν σκεφτούμε πως στο κέντρο του οικισμού και στους κόμβους του ιστού του κυριαρχούν η εκκλησία και η βρύση σύμβολα αντίστοιχα του ουράνιου φωτός και της χθόνιας δύναμης, γίνεται εύκολα αντιληπτό πως τα βασικά αυτά χαρακτηριστικά της δομής του οικισμού συμβολίζουν το κοσμικό «γίγνεσθαι» που θεμελιώνεται στη σύζευξη ουρανού και Γής , όμοια με τα Δωδωναία σύμβολα του Διός και της Διώνης που σημαίνουν αντίστοιχα της δυνάμεις του Ουρανού και της Γής. (Χαρίσης, 1992)

Συγκινησιακά, η ιδιαιτερότητα του οικισμού οφείλεται στο ότι ο κάτοικος του, περπατώντας στους λιθόστρωτους κλειστούς χώρους των δρόμων, που περιβάλλονται από αυλόπορτες γνωστών ανθρώπων και κεπέγκια όπου βλέπουν τα παράθυρα των σπιτιών ως ματιές των συγχωριανών, και στενές πέτρινες οξυκόρυφες όμοιες με τις κορυφές των βουνών , νιώθει δυνατός, σε χώρο οικείο. Γιατί βρίσκεται σε χώρο «συγγενή» με τον γύρο φυσικό κόσμο, που ήδη κατέχει , περιβάλλεται από μεγέθη που δεν υπερβαίνουν τα ανθρώπινα μέτρα και ζει ανάμεσα σε συγγενείς και γνωστούς, αισθάνεται την ενότητα του όλου και διατηρεί την συνείδηση του μέλους και τα συνακόλουθα του ρόλου του μέσα στον φυσικό και κοινωνικό χώρο. (Χαρίσης, 1992)

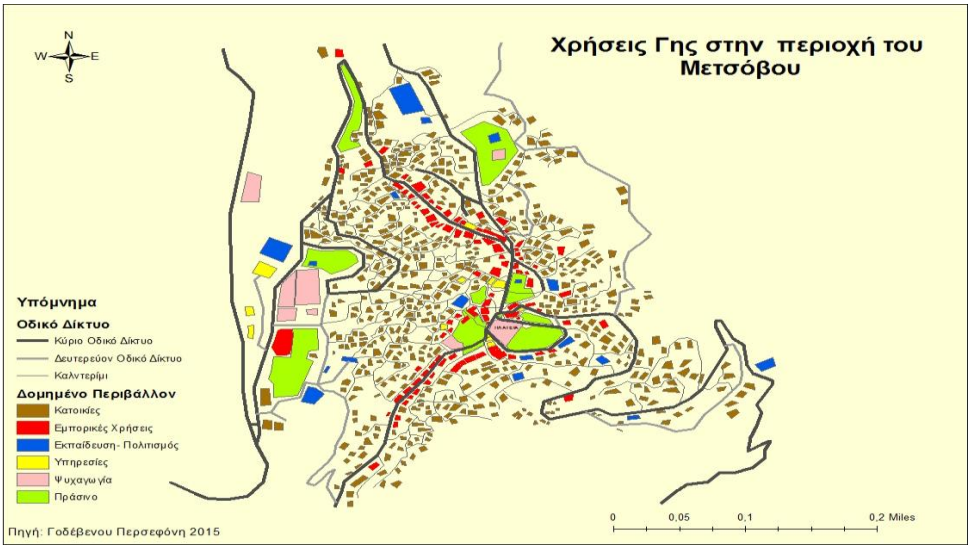
5.8 Χρήσεις Γης του οικισμού

Μελετώντας τον χάρτη χρήσεων Γής της περιοχής παρατηρείται πως στην περιοχή υπάρχουν δημόσιες λειτουργίες, δραστηριότητες αναψυχής, χρήσεις εμπορίου και κατοικίες. Παρατηρείται πως η περιοχή στο κέντρο του οικισμού πυκνώνει όλο και περισσότερο κύριος από εμπορικές λειτουργίες και χώρους αναψυχής. Το μεγαλύτερο ποσοστό στην περιοχή του Μετσόβου καταλαμβάνει η κατοικία ενώ οι χρήσεις αναψυχής, διοίκησης και πολιτισμού αναπτύσσονται στο κέντρο του οικισμού και περιβάλλουν την πλατεία. Το ίδιο συμβαίνει και με τις χρήσεις εμπορίου και υπηρεσιών, οι οποίες σε αυτή την περίπτωση επεκτείνονται και επί της οδού Μιχαήλ Τοσίτσα, ο οποίος είναι και ο κατεξοχήν εμπορικός δρόμος του Μετσόβου.

Χάρτης 5: Χρήσεις Γης στο κέντρο του Μετσόβου

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Χάρτης 6: Χρήσεις Γης στη περιοχή του Μετσόβου

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Αποδεικνύεται ότι το κέντρο του οικισμού είναι το πιο ζωντανό σημείο του Μετσόβου, αφού το επισκέπτονται καθημερινά οι κάτοικοί του για την εξυπηρέτησή τους και τις αγορές τους. Το Δημαρχείο, το ταχυδρομείο, οι τράπεζες, τα εμπορικά καταστήματα με τα παραδοσιακά είδη (τυροκομικά προϊόντα, υφαντά κ.λπ.), σούπερ μάρκετ, ξενοδοχεία, καφετέριες, εστιατόρια και μουσεία απαντώνται στην περιοχή γύρω από την πλατεία, σε ακτίνα από αυτή μόλις 30 έως 150 μέτρα. Η κατοικία συνυπάρχει με τις χρήσεις γης εμπορίου, αναψυχής, υπηρεσιών, στην περιοχή γύρω από την πλατεία. Καθώς απομακρυνόμαστε από την πλατεία η χρήση της κατοικίας επικρατεί. Παράλληλα, μελετώντας τον χάρτη, παρατηρούμε ότι περιμετρικά της πλατείας υπάρχει ένας κλοιός κύριας κυκλοφοριακής αρτηρίας, ο οποίος δρα ασφυκτικά για την λειτουργία της πλατείας, εφόσον διέρχονται επί αυτού εκατοντάδες οχήματα καθημερινά. Την σύνδεσή των κατοικιών που αναπτύσσονται γύρω από τον κεντρικό τομέα της περιοχής διευκολύνουν οι παραδοσιακοί λιθόστρωτοι δρόμοι οι οποίοι συνδέονται με το οδικό δίκτυο κύρια κυκλοφορίας. Η έντονη κυκλοφορία των οχημάτων περιορίζει σημαντικά τον βασικό ρόλο της πλατείας, που είναι η ανενόχλητη συγκέντρωση των ανθρώπων, η βόλτα, η κουβέντα, το παιχνίδι, η αναψυχή.

Εικόνα 43: Κτίρια του Μετσόβου (Πηγή: Προσωπικό αρχείο)

5.9. Η Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική στο Μέτσοβο

Το Μέτσοβο είναι ένας παραδοσιακός, σε μεγάλο βαθμό, οικισμός με πολλά στενά και λιθόκτιστα καλντερίμια. Οι κάτοικοι του Μετσόβου συνήθιζαν να περπατούν ξένοιαστα στους δρόμους του χωριού τους, να σταματούν για να μιλήσουν, να συζητήσουν, να κάνουν τις αγορές τους. Ντυμένοι, με τον παραδοσιακό τους ρουχισμό, ξεπρόβαλαν από τα πετρόκτιστα σπίτια τους και ξεχύνονταν στους δρόμους για να ζήσουν την καθημερινότητά τους.

5.9.1. Παραδοσιακά χαρακτηριστικά των σπιτιών του Μετσόβου

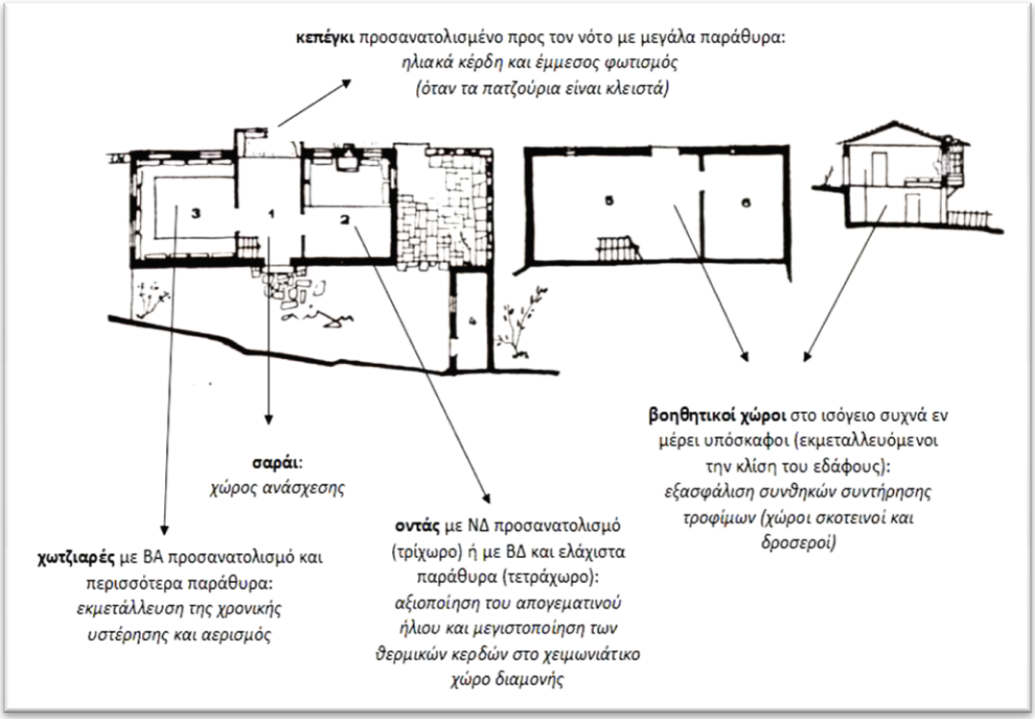
Στο Μέτσοβο υπάρχουν δύο τύποι σπιτιών - το τρίχωρο πλατυμέτωπο λαϊκό και το τετράχωρο - αρχοντικό. Υπάρχει επίσης και η μονόχωρη καλύβα η οποία βρίσκεται στο υπόγειο του σπιτιού ή σε ξεχωριστό εντελώς χώρο που χρησιμοποιείται ως χώρος διαμονής για τα ζώα, κελάρι ή τυροκομείο.

Εικόνα 44: Παραδοσιακές επιχειρήσεις Μετσόβου.

Πηγή: Προσωπικό Αρχείο.

Το τρίχωρο σπίτι είναι διώροφο με χώρους διαμονής στον όροφο (σαράι, οντάς, χωτζιαρές) και βοηθητικούς χώρους στο υπόγειο (στάβλος, κελάρι, τυροκομείο). Το σαράι είναι ο χώρος υποδοχής και επικοινωνίας υπογείου - ισογείου. Προεξέχει προς το νότο σχηματίζοντας το κεπέγκι. Ο οντάς είναι το χειμωνιάτικο καθιστικό, που χρησιμοποιείται ως χώρος ύπνου και μαγειρέματος. Στη νότια πλευρά του κτίσματός βρίσκεται το τζάκι. Δεξιά και αριστερά του τζακιού υπάρχουν ξύλινα μπάσια. Το μπάσι αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο του Μετσοβίτικου σπιτιού. Χρησιμοποιείται ως καθιστικό αλλά και χώρος φαγητού την ημέρα, ενώ το βράδυ μετατρέπεται σε κρεβάτι. Στρώνεται με παραδοσιακά υφαντά, κεντημένα στρωσίδια ή βαριά ζεστά ρούχα, το χειμώνα. Ο χωτζιαρές είναι ο καλοκαιρινός χώρος διαμονής και χώρος υποδοχής. Είναι ο χώρος με τα περισσότερα παράθυρα. Η οροφή του είναι το πιο προσεγμένο ταβάνι του σπιτιού. Εξωτερικά υπάρχει μικρή αυλή, η οποία περιβάλετε από ψηλό τοίχο.

Εικόνα 46: Σύνθεση της παραδοσιακής κατοικίας Μετσόβου

Πηγή: (Χαρίσης, 1992)

Το τετράχωρο σπίτι είναι επίσης διώροφο με τους χώρους διαμονής στον όροφο και τους βοηθητικούς στο υπόγειο ή στο ισόγειο. Διαφέρει από το τρίχωρο ως προς το γωνιαίο ή κρυφό. Ο χώρος διαμονής, βρίσκεται στην αντιδιαμετρική γωνιά από την είσοδο και αποτελεί τον καθαρά, χώρο διαμονής. Η προσπέλαση στο χώρο γίνεται μέσα από τον οντά και ανάμεσα από μεσάντρες (έτσι δημιουργείται η εντύπωση του κρυφού χώρου). Το τετράχωρο σπίτι έχει επίσης αυλή, αλλά είναι μεγαλύτερη.

Εικόνα 45: Χώρος υποδοχής στο αρχοντικο του Γ. Αβέρω'. (Φωτ. «Μέτσόβου», εκδ. οίκος «Μέλισσα»).

Τα υλικά δόμησης και τρόπος κατασκευής τον οικοδομημάτων αποτελούνται από πέτρα (σχιστόλιθος) και το ξύλο το οποίο άφθονη στην περιοχή (οξιά, ρόμπολο, καρυδιές). Το ρόμπολο ειδικά παρουσιάζει μεγάλη αντοχή στην υγρασία και τους μικροοργανισμούς ενώ η καρυδιά χρησιμοποιείται για την κατασκευή ξυλόγλυπτων, παραδοσιακών επίπλων κ.α.

Ο τρόπος κατασκευής των κτισμάτων είναι όμοιος με αντίστοιχους παραδοσιακούς οικισμούς της Ηπείρου. Τα κτίσματα κατασκευάζονται ολόκληρα από πέτρα (τοιχοποιία), η οποία μένει συνήθως ανεπίχριστη, ενώ το ξύλο χρησιμοποιείται για την κατασκευή κουφωμάτων, δαπέδων, οροφών, χρηστικών αντικειμένων, κ.λ.π. Το πάχος της εξωτερικής τοιχοποιίας είναι 0,50- 0,70μ. και μένουν πάντα ανεπίχριστες (τα επιχρίσματα δεν αντέχουν στην παγωνιά και τις πολλές βροχές). Υπάρχουν ξυλοδεσιές σε διάφορες στάθμες, ανά 0.80 - 1.00μ. περίπου, που επιτρέπουν ύψος κτιρίων 9 - 10μ. περίπου. Όλες οι τοιχοποιίες του σπιτιού γίνονται από λιθοδομή (και οι εσωτερικές), με εξαίρεση αυτές που έχουν πολλά ανοίγματα και κάποιες του τελευταίου ορόφου όπου εκεί χρησιμοποιείται ο τσατμάς (ξύλινη κατασκευή) και το μπαγδατί (εσωτερική τοιχοποιία). Ως συνδετικό υλικό χρησιμοποιείται λάσπη από τα αργιλώδη εδάφη του τόπου. Τα ανοίγματα του κτιρίου κλείνονται με τζαμιλίκια.

Η στέγη γίνεται τετράρριχτη με κλίση περίπου 45% από ψευτοζευκτά οξιάς(ακατέργαστη οξιά) ή ρόμπολου και επικαλύπτεται με πλάκες ενώ προεξέχει περιμετρικά του κτιρίου περίπου 0.50 - 0.70μ. Οι οροφές των κτισμάτων είναι ξύλινες με πλατιές σανίδες ή σκαλιστές ανάλογα με την χρήση του χώρου. Τα δάπεδα στους ορόφους είναι ξύλινα ενώ στα υπόγεια είναι χωμάτινα ή πλακόστρωτα. Τέλος, τα τζάκια είναι κατασκευασμένα από ξύλινο σκελετό και έχουν στο εσωτερικό τους μικρό φεγγίτη, για να βλέπουν καλύτερα στο μαγείρεμα, ή να βλέπουν πότε θα φέξει. Βασικά όμως χρησιμοποιείται για να διατηρείται η εστία πάντα φωτεινή.

5.10. Νομοθετικό Πλαίσιο Προστασίας του Οικισμού

Ο οικισμός του Μετσόβου έχει χαρακτηρισθεί ως παραδοσιακός οικισμός σύμφωνα με το προεδρικό διάταγμα της 12/19.9.1975(ΦΕΚ 214 Δ') και

προστατεύεται με συγκεκριμένους όρους και περιορισμούς ως προς την δόμηση και τα μορφολογικά στοιχεία των κτισμάτων του.

Οι όροι και οι περιορισμοί δόμησης των οικοπέδων για των οικισμό του Μετσόβου αναλύονται στα άρθρα που ακολουθούν:

Άρθρο 1

- Μέγιστο ποσοστό κάλυψης των οικοπέδων από 50-60% (κατά εξαίρεση)
- Ύψος κτίσματος έως 7,5m χωρίς να έχει υπολογισθεί η στέγη κατά Γ.Ο.Κ. και σε επίπεδη γραμμή εδάφους . Σε περίπτωση κλίσης το αντίστοιχο μέγιστο ύψος δεν μπορεί να ξεπερνά τα 10 m μετρούμενο από την γραμμή τομής , της όψης και του εδάφους.
- Ορίζεται μέγιστος αριθμός ορόφων, δυο, και απαγορεύεται η κατασκευή ορόφου σε εσοχή.
- Οι νεοαναγειρόμενες οικοδομές που υφίστανται σε οικόπεδο προσώπου τουλάχιστο 10m , πρέπει να απέχουν ενός εκ των δυο πλαγίων ορίων του οικοπέδου κατά 4 m και σε βάθος 3m τουλάχιστον από την πρόσοψη της οικοδομής.

Άρθρο 2

- Τα κτίσματα πρέπει να καλύπτονται από κεκλιμένες στέγες με μέγιστη προεξοχή που καλύπτονται από τους εξωτερικούς τοίχους 0,50-0,80 m κατά περίπτωση και χωρίς αετώματα. Όσον αφορά την επικάλυψη της στέγης μπορεί να αποτελείται από σχιστολιθικές πλάκες, κεραμίδια ή ακροσανίδες.
- Η εξωτερική τοιχοποιία πρέπει να κατασκευάζεται από λιθοδομή , εμφανής εξωτερικά και απαραίτητα στις όψεις που υπόκεινται σε κοινή θέα. Στο ύψος του ορόφου επιτρέπεται η χρήση και άλλων οικοδομικών υλικών, υπό την προϋπόθεση επενδύσεως των εξωτερικών όψεων με ξύλινες σανίδες ή με κοινό επίχρισμα, πλαισιωμένης από ξύλινα καδρόνια ως παραστάδων και υπερθύρων κατά τα παραδοσιακά πρότυπα.
- Κατά το ύψος των ποδιών των υπερθύρων των εξωτερικών κουφωμάτων να κατασκευάζονται συνεχή περιμετρικά διαζώματα (σενάζ) εμφανή εξωτερικός από ξύλο ή σκυρόδερμα πάχους από 0,05-0,14m.
- Σε περίπτωση κατασκευής οργανισμού από οπλισμένο σκυρόδεμα , οι δοκοί και τα υποστυλώματα δεν πρέπει να είναι εμφανή.

- Τα εξώφυλλα των παραθύρων πρέπει να είναι ξύλινα καθώς και τα κουφώματα, τα οποία πρέπει να έχουν αναλογία ύψος προς πλάτος 3:2.
- Απαγορεύεται στα εξωτερικά επιχρίσματα η χρήση άλλου χρώματος εκτός του λευκού. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η χρήση σε μικρές επιφάνειες στην βάση των τοίχων, χρώματα του ερυθρού, της ώχρας ή του κυανού.
- Επιτρέπεται η χρήση σιδερένιων κιγκλιδωμάτων , μαύρου χρώματος , μόνο ως ασφάλεια σε πόρτες και παράθυρα. Όλα τα υπόλοιπα κιγκλιδώματα πρέπει να είναι ξύλινα.
- Τα προστεγάσματα πρέπει να είναι ξύλινα με προεξοχή και έκταση η οποία καθορίζεται από την αρμόδια επιτροπή αρχιτεκτονικού ελέγχου και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να δυσχεραίνει την λειτουργία των κοινόχρηστων χώρων.
- Οι προσόψεις καταστημάτων σε ισόγειο, πρέπει να έχουν ξύλινες προθήκες και τα πλαίσια ασφάλειας ξύλινα ταμπλαδώτα η καρφωτά αναδιπλούμενα ή κινητά στο σύνολο τους στο φυσικό χρώμα του ξύλου.
- Απαγορεύεται η εγκατάσταση φωτεινών επιγραφών εντός του οικισμού. Κατόπιν εγκρίσεως της επιτροπής αρχιτεκτονικού ελέγχου επιτρέπεται μη φωτεινή πινακίδα.
- Οι μαντρότοιχοι κατά το πρόσωπο των οικοπέδων πρέπει να κατασκευάζονται από εμφανή λιθοδομή μέχρι δυο (2) ή ένα(1) μέτρα ύψος και με ξύλινο κιγκλίδωμα ύψους ένα (1) μέτρο. Οι αυλόθυρες της κύρια εισόδου πρέπει να είναι ξύλινες καρφωτές και στεγασμένες με τετράκλινη ή δίκλινη στέγη, ανάλογης μορφής με τη στέγη του οικοδομήματος και με περιμετρική προεξοχή τουλάχιστον 0,5m
- Κάθε βοηθητικό κτίσμα πρέπει να είναι ανάλογο με το κυρίως κτίσμα , εφόσον αυτό βρίσκεται στην κύρια όψη του οικοπέδου με θέα τους κοινόχρηστους χώρους.
- Κτίρια επαγγελματικής στέγης η άλλων ειδικών χρήσεων πρέπει να μοιάζουν μορφολογικά με όλα τα υπόλοιπα κτίρια του οικισμού . οποιοδήποτε έργο υποδομής πρέπει να ελέγχεται από την επιτροπή αρχιτεκτονικού ελέγχου.

Άρθρο 3

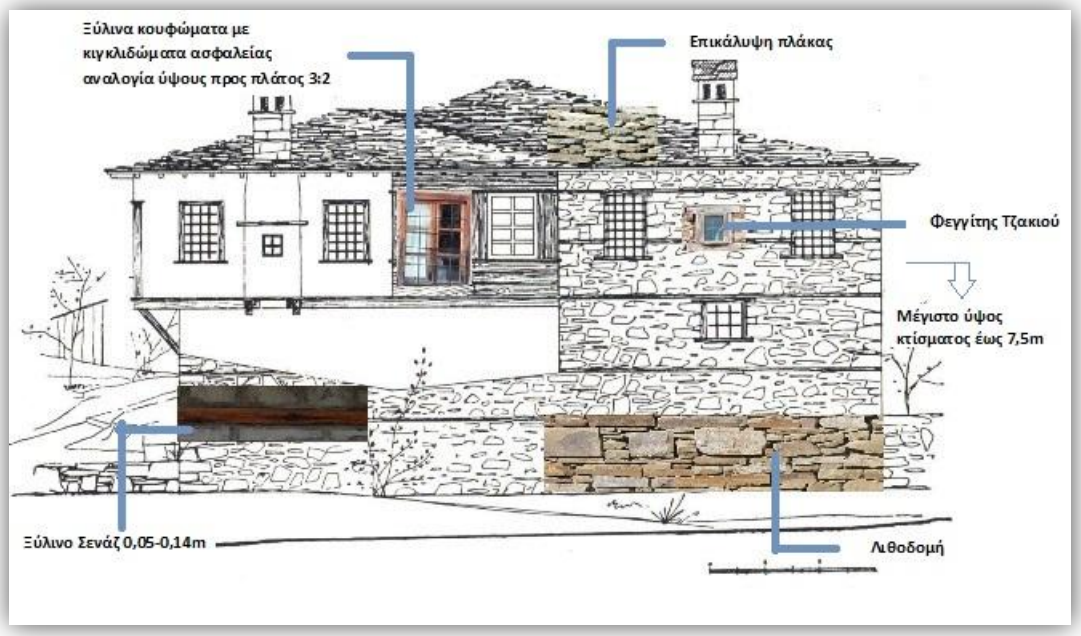
Κατά τα λοιπά ορίζεται σε αυτό το άρθρο τα όσα ισχύουν από το διάταγμα 15.6.68 «*Περί καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεως των οικοπέδων*, των

κειμένων εντός των ορίων των νομίμως υφισταμένων προ του έτους 1923 οικισμών των στερουμένων εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου», όπως αυτό τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε από τις διατάξεις των άρθρων 71 και 72 του Π.Δ. 8/1973 «Περί Γ.Ο.Κ.» ,όπως αυτό τροποποιήθηκε με το Π.Δ.205/1974.

Γενικότερα οι παραδοσιακοί οικισμοί προστατεύονται από το Π.Δ. της 19.10/13.11.1978 (ΦΕΚ 594 Α') κατά το οποίο , ισχύουν επιπλέον τα παρακάτω για τον οικισμό του Μετσόβου:

- Στο κέντρο τοθ οικισμού άρτια και οικοδομήσιμα θεωρούνται τα οικόπεδα τα οποία έχουν πρόσοψη σε δρόμο τουλάχιστον 12 m , βάθος τουλάχιστον 18 m και εμβαδόν μεγαλύτερο ή ίσο από 3.000 τετραγωνικά μέτρα. Σε αυτή η κάλυψη μπορεί να ανέλθει έως 80% με συντελεστή δόμησης 0,8.
- Στα υπόλοιπα τμήματα του οικισμού ,πλην του κέντρου , άρτια και οικοδομήσιμα θεωρούνται εκείνα τα οικόπεδα τα οποία έχουν τουλάχιστον 25m πρόσοψη , 40m βάθος και εμβαδό μεγαλύτερο ή ίσο από 2.000 τετραγωνικά μέτρα.
- Απαγορεύονται επίσης οι ατομικές κεραίες τηλεοράσεων και προβλέπεται μια κεντρική ανά οικοδομικό τετράγωνο , μη εμφανή από τον δρόμο.

Το Π.Δ. προστασίας του παραδοσιακού οικισμού του Μετσόβου ουσιαστικά έχει ως στόχο την οπτική ομοιότητα. Όπως όμως θα γίνει σαφές και παρακάτω, στο μέλλον θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι σύγχρονες ανάγκες των κατοίκων καθώς και το γεγονός ότι η αρχιτεκτονική δεν είναι κάτι στατικό αλλά ένας ζωντανός οργανισμός που συνεχώς εξελίσσεται. Στόχος λοιπόν των νέων κτιρίων του οικισμού δεν θα πρέπει να είναι αποκλειστικά μορφολογική μίμηση αλλά και η αρμονική τους ένταξη στο σύνολο.

Εικόνα 46: Παραδοσιακή κατοικία στον οικισμό του Μετσόβου.

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία, (Χαρίσης, 1992)

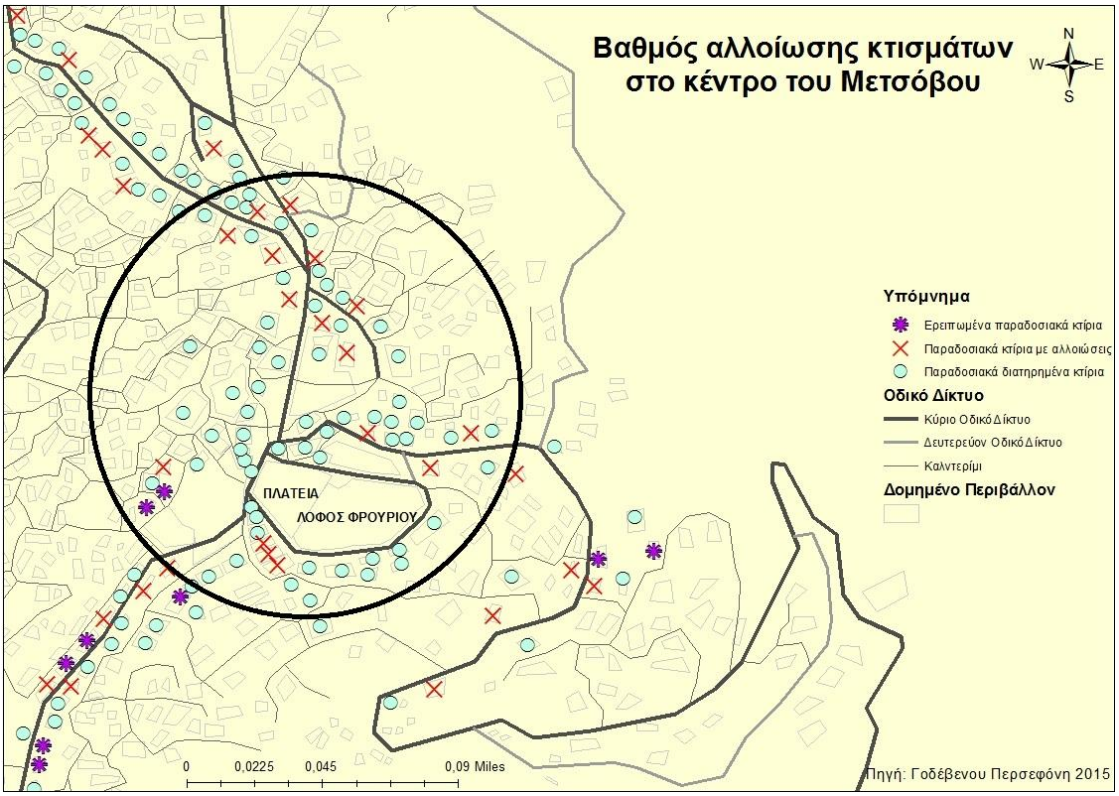
5.11. Αλλοίωση του παραδοσιακού χαρακτήρα

Όπως προαναφέρθηκε ο οικισμός του Μετσόβου προστατεύεται ως παραδοσιακός. Ωστόσο, η παραδοσιακή φυσιογνωμία του οικισμού, η οποία οφείλεται κυρίως στα αρχιτεκτονικά στοιχεία, σήμερα καλείται να συμβιώσει με τις σύγχρονες τάσεις καθώς και με τα νέα κοινωνικά, οικονομικά και κλιματικά δεδομένα. Εξελίσσεται ανάλογα με τις ανάγκες και τις τάσεις της κοινωνίας και σύμφωνα με τις τεχνολογικές εξελίξεις οδηγώντας σε αλλαγή του σκηνικού του Μετσόβου.

Ενδεικτικά, κοινωνιολογικά και οικονομικά ζητήματα που συντελούν στην αλλαγή του τοπίου είναι: οι αλλαγές στις απαιτήσεις συνθηκών άνεσης, οι νέες ανάγκες των χρηστών και επιθυμίες μορφολογικής και αισθητικής ανανέωσης ,η αύξηση του αριθμού των οχημάτων, η αύξηση του απαιτούμενου χώρου ανά χρήστη του κτιρίου, η τουριστική ανάπτυξη, η αλλαγή του κλίματος της περιοχής σε επίπεδο μικροκλίμακας λόγω της κατασκευής του φράγματος των πηγών Αώου και της δημιουργίας του ταμιευτήρα, καθώς και σε επίπεδο μακροκλίμακας, λόγω της ανόδου της θερμοκρασίας της γης, και οι τεχνολογικές εξελίξεις

Το ζήτημα της συμβίωσης αυτής, είναι από τη φύση του πολύπλοκο, με αποτέλεσμα πολλά στοιχεία του οικισμού που αφορούν κυρίως τον κατασκευαστικό τομέα, να αλλοιώνουν την όψη του, αφού οι αλλαγές που επιχειρούνται στις πρακτικές της δόμησης κυρίως, είναι ξένες προς τη φυσιογνωμία του τοπίου ή κακής αισθητικής. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι:

- η χρήση ασύμβατων υλικών,
- η ανέγερση ογκωδών κατασκευών ,
- η τοποθέτηση συστημάτων κλιματισμού και εξαερισμού στις όψεις των κτιρίων,
- η κατασκευή μη επιχρισμένων ή χωρίς επένδυση τοιχοποιιών, η δημιουργία στεγών που δεν ακολουθούν τον παραδοσιακό ρυθμό («κολοβές»),
- η χωροθέτηση των κτιρίων χωρίς δημιουργία καλντεριμιών, η ασφάλτου ή τσιμέντου στους δρόμους και
- η προσθήκη εξωτερικών κουφωμάτων, η προσθήκη μεταλλικών κατασκευών.

Χάρτης 7: Βαθμός αλλοίωσης κτισμάτων στο κέντρο του Μετσόβου

Πηγή :ιδία Επεξεργασία

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι συχνά οι περιοριστικοί όροι δόμησης δεν τηρούνται ή εφαρμόζονται στα πλαίσια μίας κακής μίμησης του παραδοσιακού.

Επίσης, λίγα είναι και τα διατηρητέα κτίρια, τα οποία είναι πραγματικά παραδοσιακά. Παράλληλα, πολλά κτίρια έχουν χτιστεί ως απομίμηση του παραδοσιακού, επιχειρώντας τη δημιουργία ενός πλαστού σκηνικού.

Επομένως, παρά το γεγονός ότι πρόθεση του νομοθέτη ήταν η διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα του οικισμού, μια νέα ταυτότητα έχει δημιουργηθεί, αυτή των νεόκτιστων «παραδοσιακών» κτιρίων. Αυτό οφείλεται κυρίως στους εξής λόγους:

- το κόστος είναι μεγάλο και αποτελεί βασικό ανασταλτικό παράγοντα στην δημιουργία παραδοσιακής κατασκευής (π.χ. η πλάκα επικάλυψης της στέγης κοστίζει περισσότερο από το κεραμίδι, ενώ είναι δύσκολη και η μεταφορά της),
- η χρήση σύγχρονων υλικών και αξιοποίηση τεχνικών συστημάτων τους εξασφαλίζει άνεση (π.χ. οπλισμένο σκυρόδεμα, θερμομόνωση, συστήματα ψύξης θέρμανσης κ.α.),
- η υπερεκμετάλλευση της γης,
- οι νέες ανάγκες και συνθήκες λειτουργικές, κοινωνικές και οικονομικές (η εσωτερική κατανομή των χώρων στις κατοικίες έχει αλλάξει δραματικά, το Μέτσοβο έχει αναδειχθεί σε πόλο έλξης τουριστών).

Έτσι, στη δημοτική κοινότητα του Μετσόβου έχουν κατασκευαστεί σύγχρονα κτίρια τα οποία αποτελούν κακά αντίγραφα της ελληνικής αστικής αρχιτεκτονικής ενώ έχουν μεταφραστεί λαθεμένα παραδοσιακά στοιχεία με αποτέλεσμα να παρατηρείται σημαντική αλλοίωση του παραδοσιακού οικισμού.. Επίσης σε πολλά σημεία της δημοτικής κοινότητας υπάρχει πλήθος πινακίδων ανόμοιες ως προς το μέγεθος, το χρώμα κτλ. Με αποτέλεσμα να αλλοιώνουν την παραδοσιακή αρχιτεκτονική.

Εικόνα 49: Αλλοιώσεις παραδοσιακού χαρακτήρα (Πηγη: Προσωπικό Αρχείο)

5.12. Σύγχρονές τάσεις του παραδοσιακού Οικισμού

Κατά συνέπεια, τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη σημερινή υφιστάμενη κατάσταση έχουν ως εξής:

- Το Π.Δ προστασίας ουσιαστικά έχει ως στόχο την οπτική ομοιότητα
- Τα νέα κτίρια κατασκευάζονται από οπλισμένο σκυρόδεμα, οι τοίχοι επενδύονται με πέτρα και συχνά η τοποθέτηση της θερμομόνωσης δεν είναι επιμελής με αποτέλεσμα τη δημιουργία θερμογεφυρών.
- Οι νέες κατασκευές συχνά διαθέτουν αυξημένο εμβαδόν ανοιγμάτων, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη ο προσανατολισμός και οι χαμηλές θερμοκρασίες της χειμερινής περιόδου, με αποτέλεσμα να μην ικανοποιούν τις απαιτήσεις θερμομόνωσης.
- Συχνά τα ξύλινα παράθυρα που επιβάλλονται από τη νομοθεσία αντικαθίστανται από κουφώματα αλουμινίου για λόγους εξοικονόμησης στην απαιτούμενη θέρμανση.
- Η νομοθεσία επιτρέπει την τοποθέτηση του κτιρίου στα όρια των οικοπέδων με αποτέλεσμα την κατασκευή στεγών χωρίς προεξοχές.
- Οι στέγες πλέον στην πλειοψηφία τους επικαλύπτονται με κεραμίδι και όχι με πλάκα.
- Πραγματοποιείται μεγαλύτερη εκμετάλλευση της γης και των κλίσεων, με αποτέλεσμα τη δημιουργία κτιρίων μεγαλύτερου ύψους ενώ συγχρόνως καλύπτεται μεγαλύτερο ποσοστό των οικοπέδων. Το γεγονός αυτό, έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των υπαίθριων χώρων και την πύκνωση του οικισμού και κατά συνέπεια την υποβάθμισης των μικροκλιματικών συνθηκών καθώς και των συνθηκών ηλιασμού.

Συνοψίζοντας το Μέτσοβο έχει κηρυχθεί ως παραδοσιακός οικισμός και οι νέες κατασκευές πρέπει να ακολουθούν ορισμένους κανόνες, που αφορούν κυρίως στην μορφή των κτιρίων (μέγιστο ύψος), τα υλικά κατασκευής (επένδυση με πέτρα και ξύλο), το μέγεθος και την διάταξη των ανοιγμάτων, την μορφή της στέγης κλπ. Παρόλα αυτά μια νέα ταυτότητα του παραδοσιακού οικισμού τείνει να δημιουργηθεί και αυτό οφείλεται στους οικονομικούς και κοινωνικούς λόγους που προαναφέρθηκαν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική, οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα των πόλεων συνιστούν την πολιτιστική κληρονομιά αλλά και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της κάθε χώρας. Επιπλέον αποτελούν τα αξιοθέατά της τα οποία συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον και προσελκύουν επισκέπτες.

Μελετώντας τους παραδοσιακούς οικισμούς και τα ιστορικά κέντρα των πόλεων λαμβάνονται σημαντικές πληροφορίες για τον τρόπο ζωής, τις αισθητικές προτιμήσεις, τα καλλιτεχνικά ρεύματα αλλά και τις κοινωνικές σχέσεις που διαμορφώθηκαν εντός αυτών αλλά και πληροφορίες που σχετίζονται με την ιστορική εξέλιξη της χώρας στην οποία εντάσσονται.

Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς των χωρών είναι ένα παγκόσμιο ζήτημα. Στην σύγχρονη εποχή η πολιτιστική (αλλά και η φυσική) κληρονομιά απειλείται από παράγοντες που δεν αφορούν μόνο στις φυσικές φθορές που επέρχονται από τον χρόνο αλλά και από την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική εξέλιξη.

Η προστασία της πολιτιστικού πλούτου μιας χώρας δεν αποτελεί απλό ζήτημα, αφού απαιτεί από την πλευρά της πολιτείας διάθεση όχι μόνο οικονομικών αλλά και επιστημονικών και τεχνικών πόρων. Έτσι, η διαφύλαξή του δεν συνιστά μόνο εθνικό ζήτημα αλλά και παγκόσμιο, αφού σε αντίθετη περίπτωση θα εξαφανιστεί ένα πολιτιστικό αγαθό όχι μόνο της χώρας που αυτό βρίσκεται αλλά και της ανθρωπότητας εν γένει.

Στην εργασία που προηγήθηκε μελετήθηκαν τρεις παραδοσιακοί οικισμοί του εξωτερικού και ο ελληνικός παραδοσιακός οικισμός του Μετσόβου. Και οι τέσσερις αυτοί οικισμοί αποτελούν ορόσημα για τις χώρες στις οποίες ανήκουν, διαθέτοντας ο κάθε ένας από αυτούς αρχιτεκτονικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά που τον καθιστούν μοναδικό. Ωστόσο, οι πολιτικές διατήρησής τους που υιοθέτησε η κάθε χώρα παρουσιάζουν σημαντικές διαφοράς.

Το ιστορικό κέντρο της πόλης της Bruges αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς του Βελγίου ενώ προστατεύεται από την UNESCO ως ένα σημαντικό Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Η πόλη έχει καταφέρει να διατηρήσει τον ιστορικό της ιστό, αποτελούμενο από γοτθικές κατασκευές, που αποτελούν σημαντικό τμήμα της φυσιογνωμίας της πόλης εξελισσόμενη και αναπτυσσόμενη συνδυάζοντας αρμονικά την διατήρηση του

παραδοσιακού χαρακτήρα της με την ανάπτυξη στα πλαίσια της αειφορίας. Αναλυτικότερα:

Η Bruges είναι μια συμπαγής, πυκνοδομημένη πόλη, η οποία διαθέτει μια μοναδική αρχιτεκτονική κληρονομιά που έχει κατορθώσει να διατηρήσει στο πέρασμα των αιώνων. Μελετώντας κανείς την πορεία των διαδικασιών συντήρησης της Bruges μπορεί εύκολα να αντιληφθεί ότι η «διατήρηση» δεν αντιμετωπίζεται ως επιβάρυνση αλλά ως μια συνεχής πρόκληση[2], η οποία έγκειται στην διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς σε συνδυασμό με την αειφόρο ανάπτυξη της πόλης, διατηρώντας την μια ζωντανή πόλη για τους κατοίκους αλλά και για τους επισκέπτες. Επιπλέον, ο τίτλος της Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO θέτει την πόλη στο διεθνή χάρτη και, επομένως, της προσδίδει ένα επιπλέον πολιτιστικό και τουριστικό ενδιαφέρον.

Καταλήγοντας η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς του ιστορικού κέντρου της Bruges συνιστά μια δυναμική διαδικασία και προσπάθεια πλήρως ευθυγραμμισμένη με τις αρχές διατήρησης και αειφόρου ανάπτυξης, όπως έχουν διατυπωθεί μέσα από διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς και Συνθήκες.

Το Lavenham στο Suffolk του Ηνωμένου Βασιλείου, ένα μικρό μεσαιωνικό χωρίο του 16^{ου} αιώνα αντλεί την ιδιαιτερότητά του από την χαρακτηριστική κλίση που απέκτησαν με την πάροδο του χρόνου τα ξύλινα σπίτια του. Οι διαδικασίες αποκατάστασης του Lavenham ξεκίνησαν τα τέλη της δεκαετίας του 1960 (1967) καταφέρνοντας να διασώσουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του παραδοσιακού αυτού οικισμού.

Η φροντίδα του συνόλου της ιστορικής πόλης αποτέλεσε ένα πρότυπο για την ενεργό διατήρηση στην ιστορία του Ηνωμένου Βασιλείου καθώς η επιτυχία του έργου αποκατάστασης είναι σημαντική. Καταρχήν σταμάτησε την παρακμή αιώνων και ένα πολύ σημαντικό μέρος των μοναδικών ξύλινων κτιρίων του έχει διασωθεί ενώ ένας πολύ μικρός αριθμός τέτοιων κτισμάτων είναι κενά ή ανεκμετάλλευτα.

Η πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει το Lavenham, πέρα από την διατήρηση του αρχιτεκτονικού της χαρακτήρα, αφορά σε ζητήματα μεγαλύτερης κλίμακας που αφορούν στην οικονομική και κοινωνική δομή της πόλης. Και με

[2] Η φιλοσοφία για την διατήρηση του χαρακτήρα της πόλης επιχειρεί να αναδείξει ότι η πόλη μπορεί να συμβιβάσει τις αλλαγές στην ουσία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι αλλαγές που συντελούνται στην πόλη δεν είναι «απειλές» . Αντίθετα μαρτυρούν την ιστορία της, αφού κάθε αιώνας προσθέτει και ένα άλλο «στρώμα» στην ιστορία της πόλης, συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στην διαμόρφωση της ταυτότητάς της. Αυτό σημαίνει ότι η νέα αρχιτεκτονική θα πρέπει να έχει ενεργή παρουσία στην πόλη και η πόλη δεν θα πρέπει να είναι ένα «υπαίθριο μουσείο».

δεδομένο ότι η διατήρηση συνιστά μια συνεχή διαδικασία το Lavenham συνεχίζει τις προσπάθειες να εναρμονίσει την διατήρηση του ιδιαίτερου χαρακτήρα του παράλληλα με την ανάπτυξη της πόλης στα πρότυπα της αειροφορίας (Insall, 1978).

Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της πολιτικής διατήρησης του Lavenham, αλλά και του συνόλου των πολιτικών που εφαρμόστηκαν από τις αγγλικές κυβερνήσεις τα χρόνια που πέρασαν είναι ο αποκεντρωτικός χαρακτήρας τους. Παρατηρείται δηλαδή μια σημαντική εκχώρηση αρμοδιοτήτων στις τοπικές αυτοδιοικήσεις, οι οποίες αναλαμβάνουν να εντάξουν στο γενικό πλαίσιο των οδηγιών διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς τις ιδιαιτερότητες του κάθε τόπου. Προς αυτήν την κατεύθυνση το 2013 το Αγγλικό Κοινοβούλιο εξουσιοδότησε τις τοπικές κοινότητες για την κατασκευή δικού τους εικοσαετούς σχεδίου ανάπτυξης. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο δήμαρχος της πόλης του Lavenham απεύθυνε δημόσιο κάλεσμα στους πολίτες να καταθέσουν τις προτάσεις τους για την συνολική ανάπτυξη της πόλης παράλληλα με την διατήρηση του ιδιαίτερου χαρακτήρα της[3].

Το Lavenham και η συντριπτική πλειοψηφία των κτιρίων του διατηρήθηκε αναδεικνύοντας το σε τουριστικό θέρετρο των Άγγλων της περιοχής αλλά και σε έναν παραδοσιακό οικισμό ευρύτερου τουριστικού ενδιαφέροντος.

Η Citadel αποτελεί το ιστορικό κέντρο της πόλης της Άγκυρας. Οι πρώτες προσπάθειες αποκατάστασής της ξεκινούν από το 1932. Συστηματικές όμως διαδικασίες για την αποκατάσταση της Citadel ξεκινούν ουσιαστικά πενήντα χρόνια μετά. Η σχετική καθυστέρηση για την εφαρμογή διαδικασιών από την πλευρά του κράτους που θα μπορούσαν να συντελέσουν στην διατήρηση της ιστορικότητας και του παραδοσιακού χαρακτήρα της περιοχής, δεν έφεραν τα αναμενόμενα αποτελέσματα.

Η μη-προσαρμοσμένη στα μουσουλμανικά πρότυπα, υιοθέτηση δυτικών αρχιτεκτονικών και πολεοδομικών προτύπων καθώς και η εξυπηρέτηση βραχυπρόθεσμων μικροσυμφερόντων αποτέλεσε διαχρονικά τροχοπέδη στην προσπάθειας διατήρησης της πόλης σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα.

Έτσι τα περίχωρα της παγιδεύτηκαν σε διάφορες πιέσεις με σκοπό την κερδοσκοπία στην κατασκευή και στην ανάπτυξη ενώ στο εσωτερικό της παρατηρείται η ύπαρξη αρκετών περιοχών αστικής υποβάθμισης. Οι διατήρηση των φυσικών ιδιοτήτων του ιστορικού περιβάλλοντος δεν αποτέλεσαν το πρώτο στόχο

[3] Για όλο το κείμενο της επιστολής βλ. Παράρτημα ΙΙΙ

των διαδικασιών διατήρησης και αποκατάστασης της Citadel της Άγκυρας, με συνέπεια να υπάρχει μια τάση «εμπορευματοποίησης» της παραδοσιακής κληρονομιάς της σε βάρος της προστασίας του ιδιαίτερου χαρακτήρα της.

Ο ελληνικός παραδοσιακός οικισμός του Μετσόβου έχει χαρακτηρισθεί ως παραδοσιακός οικισμός σύμφωνα με προεδρικό διάταγμα του 1975 - ΦΕΚ 214 Δ' και προστατεύεται με συγκεκριμένους όρους και περιορισμούς ως προς την δόμηση αλλά και τα μορφολογικά στοιχεία των κτισμάτων του.

Η τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τα τελευταία χρόνια έχει γνωρίσει σημαντική αύξηση συγκεντρώνοντας τον κύριο όγκο της τουριστικής υποδομής της περιοχής. Απόρροια αυτού του γεγονότος είναι η δημιουργία δραστηριοτήτων άρρηκτα συνδεδεμένων με τον τουρισμό.

Παρόλη όμως την αδιαμφισβήτητη φυσική και αρχιτεκτονική ομορφιά του, ο οικισμός του Μετσόβου αντιμετωπίζει προβλήματα που σχετίζονται με την αλλοίωση της αρχιτεκτονικής του ταυτότητας και συνεπώς την υποβάθμιση της αισθητικής του αξίας. Αιτία είναι οι κακές πρακτικές αποκατάστασης των παλαιών κτιρίων, η εμφάνιση νέων κτιρίων ή κατασκευών που δεν είναι συμβατές με το ύφος των υπολοίπων κτιρίων, αλλά και προβλήματα που αφορούν στην χρήση γης και σε αλλοιώσεις του πολεοδομικού ιστού.

Για την βελτίωση της κατάστασης αναφορικά με τον σύγχρονο αρχιτεκτονικό χαρακτήρα του οικισμού είναι χρήσιμη η συμπλήρωση της νομοθεσίας που αφορά στους όρους δόμησης του οικισμού καθώς και η εντατικοποίηση των ελέγχων για την εφαρμογή στην πράξη των όρων αυτών. Έτσι, σκοπός είναι η αρχιτεκτονική στο Μέτσοβο να στηρίζεται στην παραδοσιακή φυσιογνωμία, στις ιδιαιτερότητες του τοπικού χαρακτήρα και στον βιοκλιματικό σχεδιασμό.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι για να υπάρξει ένας ολοκληρωμένος και αποτελεσματικός σχεδιασμός κτιρίων είναι αναγκαία η προσαρμογή στην τοπική κουλτούρα, στον τρόπο ζωής και τις προσδοκίες των χρηστών. Άρα το ζητούμενο είναι η αξιοποίηση των τεχνικών γνώσεων για την διαχείριση των κοινωνικών και πολιτιστικών συνθηκών, ώστε οι παραδοσιακοί οικισμού και τα ιστορικά κέντρα να αποτελούν φιλικούς για τους χρήστες τους και για το περιβάλλον χώρους βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής των ανθρώπων που ζουν μέσα σε αυτούς και εξασφαλίζοντας την διατήρησή τους με τον τρόπο αυτό στην πάροδο του χρόνου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Babergh District Council. (2010). *Lavenham: Conservation area appraisal.* Lavenham: Babergh District Council.

BRUGES : “Balancing the books” to draw the full benefits from heritage conservation. (2010, oktober).

Epirus Gate. (2013, Φεβρουάριος Παρασκευή). Ανάκτηση Μάρτιος 10, 2015, από Epirusgate.blogspot.gr: http://epirusgate.blogspot.gr/2013_03_29_archive.html

Erendil, A. T. (2001). *Reinvetion of traditional as an urban image: the case.* Ankara, Turkey.

Gooogle Earth. (2015). Ανάκτηση 3 13, 2015, από Gooogle Earth: https://www.google.com/earth/

Guided tour of Bruges. (n.d.). Ανάκτηση 5 12, 2015, από Guided tour of Bruges: http://www.croisieurope.travel/en-gb/cruises/excursions/guided-tour-bruges-2014

https://astypalaia.wordpress.com. (2010).

Insall, D. W. (1978). Timber buildings in Britain; and a pioneer historic town. *M.B.T.u. Journal of the Faculty of Architecture , 4* (2), σσ. 217-224.

Larkham, P. (2013). Continual change: A century of urban conservation in England.Working Paper no.21. *Centre for Enviromment and Society Research.* Birmingham City University.

Mazey, M. H. (n.d.). An Overview of Historic Preservation Practices in Belgium, the Netherlands and the United States.

National Trust. (n.d.). *Lavenham Guildhall.* Ανάκτηση 20 06, 2015, από http://www.nationaltrust.org.uk/lavenham-guildhall/history/

Oliver, P. (1997). *Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World.* Cambridge: Cambridge University.

Oliver, P. (2003). *Dwellings.* London: Phaidon Press.

The history of Bruges. (n.d.). Ανάκτηση 5 9, 2015, από The history of Bruges: http://www.trabel.com/brugge/bruges-history.htm

UNESCO. (2012, June 6). Bruges, UNESCO Wordl Heritage Property.Management Plan.

UNESCO. (n.d.). *The UNESCO World Heritage Convention*. Ανάκτηση Δεκέμβριος 14, 2014, από http://www.unesco.de/welterbe.html

UNESCO. (2000). *United nations, educational,scientific and cultural organisation*. Ανάκτηση 5 11, 2015, από United nations, educational,scientific and cultural organisation: http://whc.unesco.org

Wikipedia. (n.d.). Ανάκτηση 5 13, 2015, από Wikipedia: www.wikipedia.org/wiki/Marcus_Gerards

www.greekscapes.com. (n.d.).

www.trabel.com . (n.d.). Ανάκτηση 5 12, 2015, από http://www.trabel.com/brugge/bruges-market.htm

Αργυρόπουλος, Θ. (1982). *Παραδοσιακά σύνολα, συντήρηση, διατήρηση, μίμηση. .* Θεσσαλονίκη.

Βασίλειος, Χ. (1992). *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική- Μέτσοβο.* Μέλισσα.

Βασίλης, Χ. Α. (1992). *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική- Μέτσοβο.* Μέλισσα.

Γιαννακοπούλου, Σ. (2008). *Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική και Ορεινή Ανάπτυξη.* Μέτσοβο: ΔΠΜΣ: Περιβάλλον και Ανάπτυξη Ορεινών Περιοχών.

Γυμνάσιο -Ενιαίο Λύκειο -Τ.Ε.Ε. Μετσόβου, Μ. Τ.-Ρ. (2003). *Μάστοροί της πέτρας στην περιοχή του Μετσόβου.* Ιωάννινα.

Ελληνική Απογραφή. (2015). Ανάκτηση Φεβρουάριος 26, 2015, από http://el.wikipedia.org/wiki/Ελληνική_Απογραφή: http://el.wikipedia.org/wiki/Ελληνική_Απογραφή

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ). (n.d.). Ανάκτηση 12 5, 2014, από http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE

Ιορδάνογλου, Α. (2015). Μέτσοβο: Ευεργετών και Πίνδου γωνία. *ΕΘΝΟΣ* .

Καλογήρου, Χ., & Σαγιά, Α. (n.d.). *Διερεύνηση των Βιοκλιματικών Χαρακτηριστικών της Παραδοσιακής Αρχιτεκτονικής του Μετσόβου- Δυνατότητες Προσαρμογής Σύγχρονων Τρόπων Δόμησης.* Ανάκτηση 06 20, 2015, από http://www.ntua.gr/MIRC/6th_conference/presentations/1_main_sessions/2nd_session/KALOGIROU%20C%20-%20SAGIA%20A.pdf

Κωστής, Κ. (2005). *Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών και ανάλυση του χώρου .* Αθήνα : Εκδόσεις Παπασωτηρίου.

Metsovo.gr. (n.d.). Ανάκτηση 11 20, 2014

Μανιάτης, Γ. (1996). *Γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών Γης- Κτηματολογίου.* Θεσσαλονική: Εκδόσεις Ζήτη.

Μητούλα, Ρ. (2012). *Η προστασία της Αρχιτεκτονικής Κληρονομίας.* Αθήνα.

Μητσάκης, Κ. (2014). Συρία: Η μυθική Πόλη των Φοινίκων . *Έθνος* .

Μπιεράτος, Η., & Παπαγεωργίου, Μ. (2012). *Χωροταξία- Πολεοδομία-Περιβάλλον στον 21ο αιώνα.* Βόλος: Θεσσαλίας.

Παπαπετρόπουλος, Α. (2004). Παραδοσιακοί οικισμοί και πολιτιστικό περιβάλλον. Στο Ε. Τροβά, *Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημόσιου Δικαίου: Η πολιτιστική κληρονομιά και το δίκαιο* (σσ. 527-550). Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Ρόκου, Β. (1997). *Ο χαρακτήρας και η ιδιαιτερότητα της κοινωνικής φυσιογνωμίας του Μετσόβου* . Η Καθημερινή.

Σαντορίνη στο χρόνο -Αρχιτεκτονική. (n.d.). Ανάκτηση 11 19, 2014, από http://www.santorinimarket.com/sitemap/.html

Στεφανάκης, Ε. (2010). *Βάσεις Γεωγραφικών Δεδομένων & Συστήματα Γεωγραφικών Πληροφοριών. 2η Έκδοση.* Αθήνα: Παπασωτηρίου.

Στεφάνου, Ι. (2004). *Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ηπείρου: Η Φυσιογνωμία ενός παραδοσιακού οικισμου, Κύριο στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς του, Πρακτικά Συνενδρίου στο Ε.Μ.Π.* Αθήνα: Α.Α. Λιβάνη.

Τρίτου, Μ. Γ. (2012). *Η απελευθέρωση του Μετσόβου.* Ιωάννινα.

Τρίτου, Μ. (1990). *ΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ (Ιστορία- Αξιοθέατα- Σύγχρονη Ζωή).* Αθήνα.

Τσουκάτος, Γ. (2013). Παραδοσιακή αρχιτεκτονική και σύγχρονα υλικά. *Χανιώτικα Νέα* .

Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής(Υ.Π.Ε.Κ.Α). (n.d.). Ανάκτηση 11 10, 2014, από http://www.ypeka.gr/

Φάκα, Α. (2008). *Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών στην Τοπική Αυτοδιοίκηση: Η κοινότητα Πικερμίου. Διπλωματική εργασία. Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο Τμήμα Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών.*

Χαλκιάς, Χ. Ν. (2006). *ΟΡΟΙ & ΕΝΝΟΙΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ Geographical Information Science .* Αθήνα: Εκδόσεις ΙΩΝ.

Χαρίσης, Β. (1992). *Ελληνική Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική- Μέτσοβο.* Μέλισσα.

Χατζή, Γ. (1999). *Γεώργιος Αβέρωφ , Απο το Μέτσοβο στην Αλέξάνδρεια.* Ψυχικό.

Νόμοι και Προεδρικά Διατάγματα

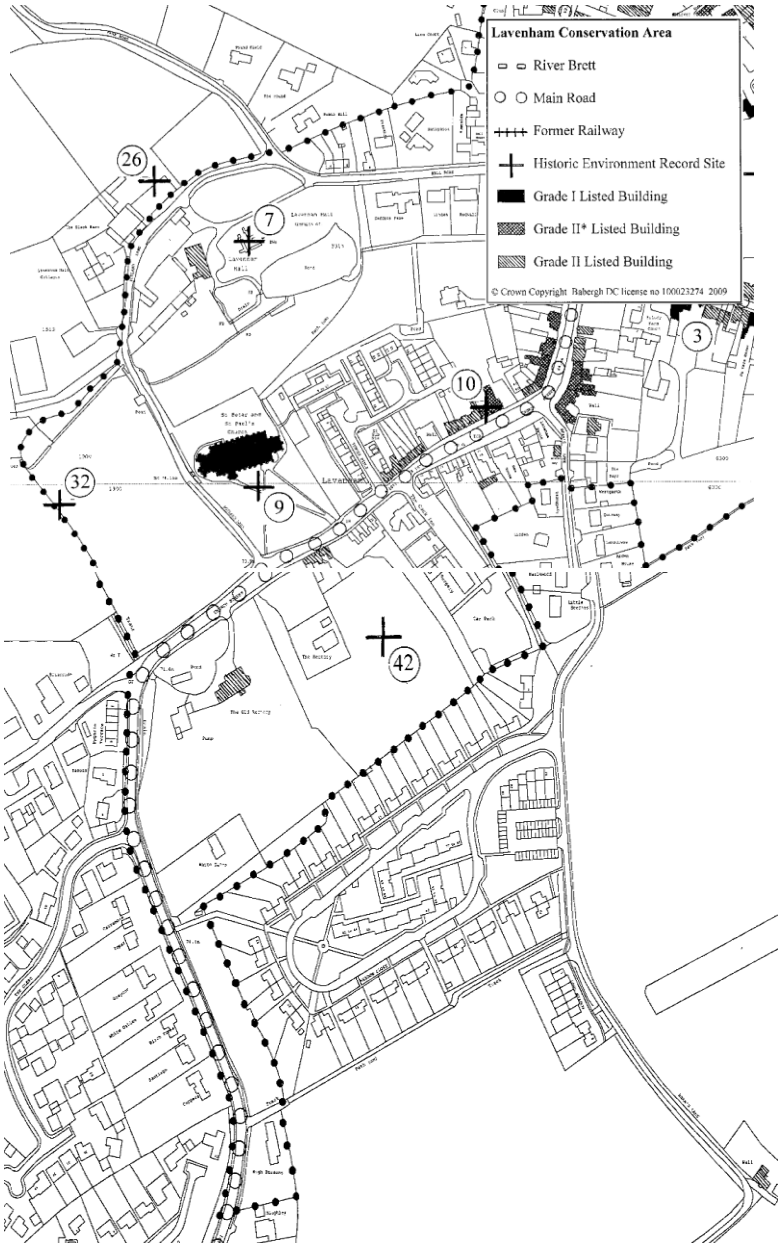
- **Π.Δ. 8/09.06.1973** *«Περί Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού»* (ΦΕΚ 124/1973, τ.Α')
- **Π.Δ. 19-9-1975** *«Περί καθορισμού ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης του υφιστάμενου προ του 1923 Οικισμού Μετσόβου»* (Φ.Ε.Κ 214 /19-9-1975, τ. Δ)
- **Π.Δ. 19.10.1978/13.11.1978** «*Περί χαρακτηρισμού ως παραδοσιακών οικισμών τινών του Κράτους και καθορισμού των όρων και περιορισμών δομήσεων των οικοπέδων αυτών»* (ΦΕΚ 594/13.11.1978, τ.Γ΄)
- **Π.Δ. 3.05.1985** «*Τρόπος καθορισμού ορίων οικισμών της χώρας μέχρι 2.000 κατοίκους , κατηγορίες αυτών και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης τους*». ΦΕΚ 181/3.05.1985, τ.Δ'
- **Ν. 1577/1985** *«Περί Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού, Παραδοσιακοί Οικισμοί και Διατηρητέα κτίρια. Προστασία του Φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος»* (ΦΕΚ 210/12.12.1985/18.12.1985, τ.Α')
- **Ν.2039/1992** *«Περί Κύρωσης της Σύμβασης για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης»* (Σύμβαση Γρανάδας 1985) (ΦΕΚ 61/9/13.04.1992,τ. Α')
- **Ν.2831/2000** *«Περί τροποποιήσεων των διατάξεων του Ν.1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμόςκαι άλλες πολεοδομικές διατάξεις»* (ΦΕΚ 140/12/13.6.2000, τΑ΄)
- **Ν.3028/2002** *«Για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς»* (ΦΕΚ 153/28.06.2002.τ. Α')

Ιστοσελίδες

- *www.naturagraeca.com*
- *https://el.**wikipedia**.org/*
- *www.**unesco**-hellas.gr/*
- *www.greekscapes.com*
- *www.trabel.com*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ LAVENHAM

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΝΟΜΟΣ 1577/1985
ΓΕΝΙΚΟΣ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

Όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με το άρθρο 3 του ν. 2300/1995, το άρθρο3 του ν. 2831/2000 και τον ν. 3044/2002

Άρθρο 4
Προστασία αρχιτεκτονικής και φυσικής κληρονομιάς

1. Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, ύστερα από αιτιολογική έκθεση της κατά περίπτωση αρμόδιας υπηρεσίας του, γνώμη του αρμόδιου Συμβουλίου Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Συμβουλίου του αρμόδιου Υπουργείου και του Α.Π.Α.Σ. εάν ζητηθεί από τον Υπουργό και γνώμη του οικείου δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου, με σκοπό τη διατήρηση και ανάδειξη της ιδιαίτερης ιστορικής, πολεοδομικής, αρχιτεκτονικής, λαογραφικής, κοινωνικής και αισθητικής φυσιογνωμίας τους, μπορεί να χαρακτηρίζονται:

α) οικισμοί ή τμήματα πόλεων ή οικισμών ή αυτοτελή οικιστικά σύνολα εκτός αυτών, ως παραδοσιακά σύνολα.

β) χώροι, τόποι, τοπία ή ζώνες ιδιαίτερου κάλλους και φυσικοί σχηματισμοί που συνοδεύουν ή περιβάλλουν ακίνητα και στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς ως χώροι, τόποι ή ζώνες προστασίας των παραδοσιακών συνόλων , όπως και αυτοτελείς φυσικοί σχηματισμοί ανθρωπογενούς χαρακτήρα, εντός ή εκτός οικισμών, ως περιοχές που έχουν ανάγκη από ιδιαίτερη προστασία, και να θεσπίζονται ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης και να καθορίζονται χρήσεις, κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του νόμου αυτού και από κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 9 του π.δ. 437/1985 "Καθοριομός και ανακατανομή αρμοδιοτήτων των Υπουργείων" (ΦΕΚ 157 Α').

Αν η γνώμη του δημοτικού ή κοινοτικού συμβουλίου δεν περιέλθει στην αρμόδια υπηρεσία του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργείου σε διάστημα δύο (2) μηνών από τη λήψη του σχετικού εγγράφου από αυτόν, το διάταγμα εκδίδεται και χωρίς τη γνωμοδότηση αυτή.

Ο χαρακτηρισμός σύμφωνα με την περίπτωση β', εφόσον δεν θεσπίζονται ειδικοί όροι, μορφολογικοί περιορισμοί δόμησης και χρήσεις γης, μπορεί να γίνεται με απόφαση του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού ύστερα από αιτιολογική έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

γ. (*Το εδάφιο γ΄, το οποίο είχε προστεθεί με το άρ.34 παρ.5 εδαφ. Β΄ ν.2971/2001, καταργήθηκε από την παρ.6 άρθρ. 8 ν. 3044/2002)*

Κατά την αληθή έννοια της παραγράφου 1 του άρθρου 4 του Ν. 1577/1985,όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 του Ν. 2831/2000, ως κατά περίπτωση αρμόδιος Υπουργός νοείται ο Υπουργός Αιγαίου στα νησιά που υπάγονται στην περιφέρειά του. *(όπως ερμηνεύθηκε αυθεντικά σύμφωνα με το άρ.34 παρ.5 εδαφ. α΄ ν. 2971/2001)*

2. α) Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού που εκδίδεται ύστερα από αιτιολογική έκθεση της αρμόδιας υπηρεσίας του Υπουργείου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να χαρακτηρίζονται ως διατηρητέα, μεμονωμένα κτίρια ή Τμήματα κτιρίων ή συγκροτήματα κτιρίων, ως και στοιχεία του περιβάλλοντος χώρου αυτών, όπως επίσης και στοιχεία του φυσικού ή και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος χώρου, όπως αυλές, κήποι, θυρώματα και κρήνες, καθώς και μεμονωμένα στοιχεία πολεοδομικού (αστικού ή αγροτικού) εξοπλισμού ή δικτύων, όπως πλατείες, κρήνες, διαβατικά, λιθόστρωτα, γέφυρες που βρίσκονται εντός ή εκτός οικισμών, για το σκοπό που αναφέρεται στην προηγούμενη παράγραφο και να καθορίζονται ειδικοί όροι προστασίας και περιορισμοί δόμησης και χρήσης, κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του νόμου αυτού και από κάθε άλλη γενική ή ειδική διάταξη.
Με όμοια απόφαση μπορεί να χαρακτηρίζεται ως διατηρητέα η χρήση ακινήτου με ή χωρίς κτίσματα εντός ή εκτός οικισμών.
Η παραπάνω έκθεση αποστέλλεται στην αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία και στον οικείο δήμο ή κοινότητα, ο οποίος εντός πέντε (5) ημερών από τη λήψη της υποχρεούται να την αναρτήσει στο δημοτικό ή κοινοτικό κατάστημα. Για την ανάρτηση αυτή δημοσιεύεται από το δήμο ή κοινότητα σχετική πρόσκληση προς τους ενδιαφερόμενους σε μία τοπική εφημερίδα, αν εκδίδεται ή σε μία εφημερίδα της πρωτεύουσας του νομού. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να διατυπώσουν αντιρρήσεις προς την αρμόδια υπηρεσία του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργείου μέσα σε προθεσμία είκοσι (20) ημερών από την ημερομηνία δημοσίευσης της πρόκλησης. Αν ο δήμος ή η κοινότητα δεν τηρήσει όσα αναφέρονται προηγουμένως, η περαιτέρω διαδικασία χαρακτηρισμού συνεχίζεται νόμιμα μετά την πάροδο ενός μήνα από την αποστολή της έκθεσης στο δήμο ή την κοινότητα. Η παραπάνω διαδικασία μπορεί να παραλείπεται εφόσον η έκθεση κοινοποιηθεί απευθείας στον ενδιαφερόμενο. Στην τελευταία αυτή περίπτωση ο ενδιαφερόμενος μπορεί να διατυπώσει τις αντιρρήσεις του μέσα σε ένα μήνα από την κοινοποίηση της έκθεσης.
β) Από την κοινοποίηση της αιτιολογικής έκθεσης για το χαρακτηρισμό κτιρίου ως διατηρητέου, απαγορεύεται κάθε επέμβαση στο εν λόγω κτίριο για χρονικό διάστημα ενός έτους ή μέχρι τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης ή τη γνωστοποίηση στην αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία για τη μη περαιτέρω προώθηση της σχετικής διαδικασίας χαρακτηρισμού. Οικοδομικές εργασίες που εκτελούνται στο προς χαρακτηρισμό κτίριο με

οικοδομική άδεια που εκδόθηκε πριν από την κοινοποίηση της αιτιολογικής έκθεσης, διακόπτονται.
Όταν ολοκληρωθεί η προβλεπόμενη διαδικασία και το κτίριο κριθεί διατηρητέο, τότε το όποιο κόστος της οικοδομικής άδειας, καθώς και των εργασιών οι οποίες έχουν προηγηθεί της διακοπής και αντιβαίνουν στους όρους κήρυξης του κτιρίου ως διατηρητέου, επιβαρύνουν το Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών Πολεοδομικών Σχεδίων (Ε.Τ.Ε.Ρ.Π.Σ.). Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων καθορίζονται οι λεπτομέρειες εφαρμογής της διάταξης αυτής.

3. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων, ύστερα από γνωμοδότηση του Α.Π.Α.Σ., μπορεί να καθορίζονται:
α) κατηγορίες διατηρητέων και κριτήρια αξιολόγησης για την υπαγωγή των προς χαρακτηρισμό κτιρίων στις κατηγορίες αυτές,
β) ειδικότεροι όροι και περιορισμοί ως προς τις δυνατότητες επέμβασης επί των διατηρητέων κτιρίων κατά κατηγορία,
γ) μεταβατικές διατάξεις ως προς το καθεστώς των ήδη χαρακτηρισμένων κτιρίων ως διατηρητέων, σε σχέση με την κατάταξη σε κατηγορίες και τις δυνατότητες επέμβασης επί αυτών.
Με απόφαση του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, μετά από γνωμοδότηση του αρμόδιου Συμβουλίου, μπορεί να καθορίζονται επί μέρους περιοχές της χώρας και οικισμοί ή τμήματα αυτών, εντός των οποίων έχουν εφαρμογή οι διατάξεις των ανωτέρω.

4. α) Αιτήσεις οικοδομικών αδειών για την ανέγερση οικοδομών ή προσθηκών σε υφιστάμενα κτίρια σε όμορα ακίνητα διατηρητέων κτιρίων παραπέμπονται υποχρεωτικώς στην πρωτοβάθμια Ε.Π.Α.Ε. της αρμόδιας πολεοδομικής υπηρεσίας για έγκριση, με κριτήριο την προστασία και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας του διατηρητέου κτιρίου.
β) Με τη διαδικασία που καθορίζεται στην παράγραφο 2 περίπτωση α΄ μπορεί να οριστούν ειδικοί όροι και περιορισμοί δόμησης ή χρήσης κατά παρέκκλιση από κάθε γενική η ειδική διάταξη και σε ακίνητα που είναι όμορα με τα διατηρητέα κτίρια ή σε ζώνες γύρω από αυτά, για την προστασία και ανάδειξη των διατηρητέων κτιρίων. Εφόσον με τους παραπάνω όρους και περιορισμούς δεν μπορεί να εξαντληθεί ο ισχύων συντελεστής δόμησης του υπόψη ομόρου ακινήτου ή αυτού που βρίσκεται μέσα στην παραπάνω ζώνη, για το ακίνητο αυτό εφαρμόζονται οι διατάξεις για τη μεταφορά συντελεστή δόμησης, που ισχύουν για τα ακίνητα με διατηρητέα κτίρια.

5. α) Ακίνητα και στοιχεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς ανακατασκευάζονται στην αρχική τους μορφή αν έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέα ή έχει κινηθεί γι' αυτά η διαδικασία χαρακτηρισμού τους ως διατηρητέων με την κοινοποίηση στους ενδιαφερόμενους ή στον οικείο

δήμο ή κοινότητα της αιτιολογικής έκθεσης χαρακτηρισμού και βρίσκονται σε κατάσταση επικινδύνου ετοιμορροπίας και επιβάλλεται η κατεδάφισή τους, εφόσον δεν υφίσταται η δυνατότητα άμεσης αποσόβησης του κινδύνου με ηπιότερα μέτρα, όπως αντιστηρίξεις, υποστηλώσεις, επισκευές, μερικές κατεδαφίσεις. Η ανακατασκευή γίνεται βάσει λεπτομερούς μελέτης αποτύπωσης και φωτογραφικής και κάθε άλλης δυνατής τεκμηρίωσης της υφιστάμενης κατάστασης που απαιτείται πριν από την υλοποίηση των μέτρων που επιβάλλονται από το σχετικό πρωτόκολλο επικινδύνου ετοιμορροπίας και κατεδάφισης του κτιρίου, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του π.δ. 13/22.4 1929 (ΦΕΚ 153 Α') "περί επικινδύνων οικοδομών". Στη μελέτη αποτύπωσης προσδιορίζονται και όλα τα αρχιτεκτονικά μέλη ή τμήματα του κτιρίου που φέρουν γλυπτικό ή επίπλαστο διόκοσμο και τα οποία διασώζονται κατά την κατεδάφιση για να χρησιμοποιηθούν στην ίδια θέση ή ως πρότυπα στην ανακατασκευή του κτιρίου. Η ανακατασκευή εγκρίνεται με απόφαση του κατά περίπτωση Υπουργού, που εκδίδεται ύστερα από αιτιολογική έκθεση της αρμόδιας Υπηρεσίας του.

β) Διατηρητέα κτίρια τα οποία έχουν κατεδαφιστεί από γεγονότα που οφείλονται σε ανωτέρα βία, όπως σεισμό, πυρκαγιά, πλημμύρα ή κρίνονται κατεδαφιστέα με πρωτόκολλα επικινδύνως ετοιμορρόπου οικοδομής, επανακατασκευάζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του προεδρικού διατάγματος της 15-4-1988 (ΦΕΚ 317 Δ).

γ) Οι διατάξεις της παραγράφου 4 του όρθρου 32 του ν. 1337/1983 έχουν εφαρμογή για τα διατηρητέα κτίρια που αναφέρονται στην παρόγραφο 2α, καθώς και για τα κτίρια για τα οποία έχει κοινοποιηθεί στον ενδιαφερόμενο ή στον οικείο δήμο ή κοινότητα ή πολεοδομική υπηρεσία αιτιολογική έκθεση για το χαρακτηρισμό τους ως διατηρητέων.

Οι ίδιες διατάξεις έχουν εφαρμογή και για τα κτίρια εκείνα, για τα οποία εκδίδεται πρωτόκολλο επικινδύνως ετοιμορρόπου οικοδομής, μετά την κοινοποίηση της αιτιολογικής έκθεσης χαρακτηρισμού τους ως διατηρητέων.

6. Με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων 'Εργων ή του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να αναστέλλεται για χρονικό διάστημα "έως δύο έτη", σε οικισμούς ή τμήματά τους, σε περιοχές εκτός οικισμών ή σε μεμονωμένα ακίνητα εντός ή εκτός οικισμών, η έκδοση οικοδομικών αδειών, κάθε εργασία ανέγερσης νέων κτιρίων, κατεδάφισης, προσθήκης, αλλαγής εξωτερικής εμφάνισης υφιστάμενων κτιρίων και διαμόρφωσης των κοινόχρηστων χώρων, ή να επιβάλλονται όροι για την εκτέλεση των εργασιών αυτών με σκοπό τη σύVΤαξη πολεοδομικής μελέτης ή και ειδικού κανονισμού δόμησης για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η αναστολή μπορεί να παραταθεί για ένα ακόμα έτος, εφόσον οι σχετικές μελέτες έχουν προοδεύσει σημαντικά και

προκύπτει αυτό τεκμηριωμένα. *(όπως τροποποιήθηκε με την παρ.2 άρ. 8 ν. 3044/2002)*

7. Αίτηση για κατεδάφιση, επισκευή ή προσθήκη σε κτίριο που κατά την κρίση της πολεοδομικής υπηρεσίας μπορεί να χαρακτηριστεί ως διατηρητέο, παραπέμπονται στην πρωτοβάθμια Ε.Π.Α.Ε.. Η παραπομπή αυτή είναι υποχρεωτική αν το κτίριο βρίσκεται σε παραδοσιακό οικισμό. Αν η επιτροπή κρίνει ότι η επισκευή δεν θίγει το κτίριο ή ότι δεν συντρέχει λόγος να κινηθεί η διαδικασία χαρακτηρισμού του κτιρίου ως διατηρητέου, προωθείται η διαδικασία έκδοσης της οικοδομικής άδειας αν συντρέχουν και οι λοιπές νόμιμες προϋποθέσεις. Σε κάθε άλλη περίπτωση, με αιτιολογημένη έκθεση της Ε.Π.Α.Ε. αποστέλλεται στην αρμόδια υπηρεσία του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργείου. Στην περίπτωση αυτή η άδεια χορηγείται όταν γνωστοποιηθεί στην πολεοδομική υπηρεσία ότι το κτίριο δεν κρίνεται διατηρητέο ή αν παρέλθουν δώδεκα (12) μήνες από την κατάθεση του σχετικού φακέλου κατεδάφισης στην αρμόδια υπηρεσία του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργείου, χωρίς να εκδοθεί απόφαση χαρακτηρισμού του κτιρίου ως διατηρητέου.
Ειδικότερα με απόφαση του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού και για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, μπορούν να καθορίζονται περιοχές εντός ή εκτός παραδοσιακών οικισμών εντός των οποίων οι αιτούμενες άδειες κατεδάφισης υποχρεωτικό παραπέμπονται στην πρωτοβάθμια Ε.Π.Α.Ε., μετά τη γνωμοδότηση της οποίας αποστέλλονται στην υπηρεσία που έχει την αρμοδιότητα χαρακτηρισμού και τηρείται η διαδικασία του προηγούμενου εδαφίου."

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Σύμφωνα με την παρ. Α του άρθρου 3 Ν.2300/1995:
Α. Βαρυνόμενα ακίνητα για τα οποία δύναται να χορηγηθεί τίτλος Μ.Σ.Δ. είναι:
1. α) Ακίνητα των οποίων τα κτίρια χαρακτηρίζονται διατηρητέα από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων 'Εργων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 1577/1985, όπως ισχύει κάθε φορά και αυτά που είχαν χαρακτηριστεί σύμφωνα με τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 79 του ν.δ/τος 81/1973. Επίσης, ακίνητα των οποίων η χρήση χαρακτηρίζεται διατηρητέα σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν. 1577/1985".

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

The Coat of Arms of Lavenham

LAVENHAM PARISH COUNCIL

13 Weavers Close
Lavenham
Sudbury
Suffolk
CO10 9QN

J L BELLWARD
Clerk to the Council

Telephone: 01787 247041
Email: lavenhampc@yahoo.co.uk

September 2013

BUILDING OUR FUTURE: FORWARD WITH OUR NEIGHBOURHOOD DEVELOPMENT PLAN

Parliament has empowered local communities to construct their own twenty-year plan. A neighbourhood development plan will allow us to meet the needs of present and future generations.

Approved local plans are protected by law and must be taken into consideration when future development of any kind is proposed.

We in Lavenham can now play an important role in deciding how much housing, offices, shops, and leisure facilities we will have in the future. Our ideas about green open spaces, play facilities, surgeries and schools must also be fully taken into account. Our proposals about use of land, permission to build, preservation, transport, health, safety and culture will shape the future.

Neighbourhood plans allow us to get the right type of development for our community. Officially, we now have a chance to decide what Lavenham will look like in the future.

Together we can make our voices heard in deciding:

- What do we have that we wish to preserve and expand?
- What aspects of our village need support and protection?
- What improvements do we want to see?
- What do we need to develop?

In a recent forum villagers were asked to list their main concerns. In order of importance these were:

1. Affordable housing and type of housing
2. Traffic, transport and pollution
3. Education for all age groups and library service
4. Cultural and leisure facilities
5. Facilities for young people
6. Access to health services and well-being

The next step is to get everyone's views. Following the village forum volunteers have designed a questionnaire that will serve as the basis for future actions.

Feed-back from the questionnaire will be presented to the village. This will help us devise a plan for the future that reflects what the village wants to see. The plan will be subject to a village-wide referendum as part of the approval process.

When the questionnaire arrives please help maximise its potential by expressing YOUR views. It is important that everyone gives their opinions

REMEMBER: LAVENHAM'S FUTURE IS IN YOUR HANDS!

Yours sincerely,

Roy Whitwell

Chairman, Lavenham Parish Council

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

1.2.1.Λειτουργική-Μορφολογική Οργάνωση και Τυπολογία

Ο τρόπος οργάνωσης των παραδοσιακών οικισμών, δηλαδή η δομή τους, ακολουθεί, στο σύνολο της λαϊκής αρχιτεκτονικής, ορισμένους βασικούς κανόνες. Η διάταξη των κτιρίων αλλά και των δρόμων και των μονοπατιών ακολουθεί τις φυσικές κλίσεις του εδάφους. Με τον τρόπο αυτό αφενός τα κτίσματα και οι χαράξεις εντάσσονται ομαλά στο φυσικό τοπίο, αφετέρου γίνεται η βέλτιστη αξιοποίηση του χώρου ενώ επιτυγχάνεται οικονομία κινήσεων.

Πέτρα και ξύλο σε κτίσμα.

Ξύλινη πόρτα με στέγη(σχιστόπλακα) και

πέτρινη λιθοδομή (λευκό χρώμα) και χρώματα της θάλασσας σε παράθυρα και πόρτες.

Εικόνα : Λεπτομέρειες από ελληνικούς παραδοσιακούς οικισμούς (πηγή: Προσωπικό αρχείο)

Για την οικοδόμηση του οικισμού επιλέγονται συνήθως περιοχές με νότιο προσανατολισμό έτσι ώστε ο οικισμός να δέχεται την ηλιακή ακτινοβολία στο μεγαλύτερο μέρος της ημέρας. Στις πιο θερμές περιοχές η δόμηση είναι πυκνή έτσι ώστε η δίοδος του αέρα μέσα από τα στενά δρομάκια να δημιουργεί συνθήκες δροσισμού, χαμηλώνοντας την θερμοκρασία.

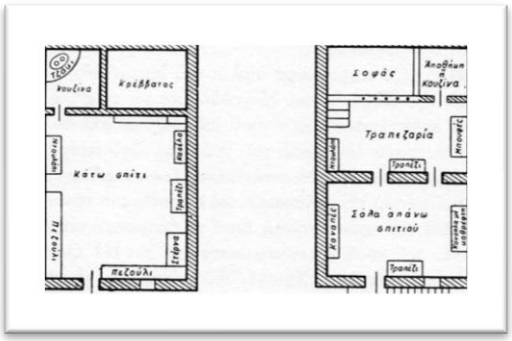
Ειδικά στις περιοχές όπου οι κλίσεις του εδάφους είναι ιδιαίτερα έντονες, τα κτίσματα διατάσσονται στο χώρο, με τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η, σχεδόν, ανεμπόδιστη θέα σε κάθε ένα από αυτά. Το σύνολο του οικισμού χτίζεται με γνώμονα την όσο το δυνατό ισορροπημένη κατανομή στο χώρο, των πηγών νερού, για τη βέλτιστη εξυπηρέτηση όλων των επιμέρους γειτονιών, ενώ οι δημόσιες λειτουργίες (πλατεία, καφενείο, αγορά, σχολείο, εκκλησία, κ.λ.π.) βρίσκονται συγκεντρωμένες είτε σε ένα κέντρο είτε σε περισσότερα του ενός, σε κεντρικά

σημεία του οικισμού, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η πρόσβαση και η εξυπηρέτηση όλων των κατοίκων.

Τα υλικά στην ελληνική παραδοσιακή δόμηση είναι τα υλικά του ίδιου του τόπου, στον οποίο δημιουργείται το κτίριο. Η πέτρα και το ξύλο αποτελούν τα βασικά δομικά υλικά, τα οποία ποικίλουν σε είδος και τρόπο χρήσης, ανάλογα με τις συνθήκες κάθε περιοχής. Στις ορεινές περιοχές χρησιμοποιείται κυρίως η πέτρα, τόσο για την εξωτερική τοιχοποιία, όσο και για την επικάλυψη της στέγης (σχιστόπλακα). Η χρήση του ξύλου γίνεται σε περιοχές όπου υπάρχει σε αφθονία (ορεινές και δασώδεις) και αφορά στις εσωτερικές τοιχοποιίες, τη βάση της στέγης, τις αρχιτεκτονικές προεξοχές (σαχνισιά), τα πατώματα, τα κουφώματα, τις σκάλες, κ.λ.π. Εκτός από τα δύο αυτά υλικά χρησιμοποιούνται επίσης ο ασβέστης, το άχυρο (συνδετικό υλικό), οι πλίνθοι (ψημένοι στον ήλιο), οι πωρόλιθοι, τα τούβλα, το σίδερο σε πολύ μικρές ποσότητες (κυρίως προστατευτικές σιδεριές στα παράθυρα), ο γύψος, το γυαλί (ανοίγματα), η άμμος, τα καλάμια, τα φύκια (μονωτικό υλικό), το αργιλόχωμα (νησιώτικοι οικισμοί). Σε ορισμένες περιοχές χρησιμοποιούνται ηφαιστειογενή πετρώματα, όταν υπάρχουν αντίστοιχα εδάφη στην περιοχή (π.χ. Σαντορίνη). Το λευκό χρώμα επίσης το οποίο χρησιμοποιείται στους νησιωτικούς οικισμούς συμβάλει στη μείωση της ποσότητας της θερμότητας η οποία απορροφάται από την εξωτερική επιφάνεια των τοίχων.

Η αναζήτηση των υλικών στο άμεσο φυσικό περιβάλλον, αναγκαστική εξαιτίας της έλλειψης μέσων για την, από αλλού, μεταφορά τους, συμβάλει αφενός στην ελαχιστοποίηση του κόστους παραγωγής και την μείωση κατανάλωσης ενέργειας (μεταφορά υλικών), αφετέρου στην απόλυτη ενσωμάτωση των κτιρίων στο φυσικό τοπίο.

Εικόνα (αριστερά): Αστυπαλιώτικο Παραδοσιακό Σπίτι. Πηγή: (https://astypalaia.wordpress.com, 2010)
Εικόνα (δεξιά): Κάτοψη Αστυπαλιώτικου Δίπατου Σπιτιού. Πηγή: (https://astypalaia.wordpress.com, 2010)

Προηγουμένως σημειώθηκε πως ο προσανατολισμός του κτίσματος πρέπει να είναι νοτιοανατολικός προκειμένου να αξιοποιεί τον ήλιο. Με τον τρόπο αυτό, το καλοκαίρι παραμένει δροσερό και το χειμώνα, που ο ήλιος είναι χαμηλότερα, θερμαίνεται. Η διάταξη των επιμέρους όγκων του κτιρίου είναι τέτοια, ώστε να δημιουργεί σκιερές γωνιές (προστασία τους καλοκαιρινούς μήνες).

Εικόνα (αριστερά): Όψη όρεινου παραδοσιακού κτίσματος.
Εικόνα(δεξιά): Λαογραφικό Μουσείο- Αρχοντικό Τόσίτσα, Μέτσοβο Πηγή: (Metsovo.gr)

Έτσι, οι πέτρινοι τοίχοι έχουν πάχος 0.60 - 0.80μ., γεγονός το οποίο εξασφαλίζει τη μόνωση του κτιρίου (ήπιες θερμοκρασιακές μεταβολές). Σε ορισμένες περιπτώσεις το πάχος φτάνει το 1.00μ. (όταν το ύψος του κτιρίου φτάνει τους 4-5 ορόφους ή για αμυντικούς λόγους). Η πέτρινη τοιχοποιία κατασκευάζεται συνήθως από ξερολιθιά (πέτρα χωρίς συνδετικό κονίαμα). Ωστόσο, οι λαϊκοί τεχνίτες επιμελούνται σε τέτοιο βαθμό την κατασκευή των αρμών ώστε το εσωτερικό του κτιρίου να προστατεύεται από τον άνεμο και τη βροχή. Οι διαχωριστικοί τοίχοι των κτιρίων (και οι εξωτερικοί στον όροφο, όταν το ισόγειο είναι πέτρινο ή σε ολόκληρο το κτίριο) κατασκευάζονται με ξύλινα πηχάκια, επιχρισμένα με ασβεστογυψοσοβά (τσατμάς). Ο τρόπος αυτός κατασκευής εξασφαλίζει ευλυγισία στο κτίριο και το κάνει ανθεκτικό στους σεισμούς. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι εξωτερικοί τοίχοι επενδύονται εσωτερικά με ξύλο, όπως ξύλινα είναι τα δάπεδα και οι οροφές. Αυτό συμβάλει στη γρήγορη θέρμανση του εσωτερικού χώρου - συνήθως δε,

χρησιμοποιούνται σκουρόχρωμα σανίδια για τη μεγαλύτερη απορρόφηση της ηλιακής ακτινοβολίας.

Στην πρόσοψη του κτιρίου τοποθετούνται κρεβατίνες, στεγάδια, πέργκολες, εξώστες, με τρόπο ώστε να εμποδίζουν την υπερθέρμανση των τοίχων. Συχνά, στην κατασκευή των κτιρίων, χρησιμοποιείται το σαχνισί (αρχιτεκτονική προεξοχή). Ο ρόλος του, μεταξύ άλλων, είναι η επίτευξη του βέλτιστου ηλιασμού του αντίστοιχου χώρου (μεγάλα ανοίγματα).

Το χαγιάτι είναι μία ακόμη κατασκευή η οποία συναντάται πολύ συχνά. Είναι ο στεγασμένος ημιυπαίθριος χώρος, ο οποίος αποτελεί ένα δροσερό και πολύ ευχάριστο χώρο διαμονής, τους καλοκαιρινούς μήνες.

Η στέγαση των κτιρίων γίνεται είτε με επικλινείς στέγες (ορεινές, πεδινές και παραθαλάσσιες περιοχές) είτε με επίπεδα δώματα (παράκτιες και νησιωτικές περιοχές). Οι κλίσεις των στεγών είναι ήπιες ενώ περιμετρικά του κτιρίου καταλήγουν σε γείσο (με σημαντικό πλάτος - 0.70 - 1.40μ.), το οποίο προστατεύει από τη βροχή και τον ήλιο. Έτσι, τα παράθυρα σκιάζονται με ανοιχτά τα πατζούρια, ώστε να μπαίνει φως, ενώ παράλληλα μπορούν να μένουν ανοιχτά ώστε να αερίζεται το εσωτερικό του κτιρίου. Επιπλέον, το γείσο προστατεύει την εξωτερική τοιχοποιία του κτιρίου από τη βροχή (αποφυγή υγρασίας). Επίσης, όταν αντικρινά γείσα βρίσκονται πολύ κοντά το ένα με το άλλο, προστατεύουν και το δρόμο από τη βροχή και από την έντονη ηλιακή ακτινοβολία το καλοκαίρι. Τα επίπεδα δώματα χρησιμοποιούνται για τη συλλογή του βρόχινου νερού (από το δώμα, το νερό οδηγείται στα λούκια και από εκεί στις στέρνες, όπου αποθηκεύεται).

Εικόνα (αριστερά): Παραδοσιακό Σαντορινιό σπίτι στο εσωτερικό του. Πηγή: (Σαντορίνη στο χρόνο -Αρχιτεκτονική)
Εικόνα (δεξιά): Εσωτερικό Μετσοβίτικού Σπιτιού. Πηγή: (Χαρίσης, 1992)

Επομένως στο παραδοσιακό σπίτι κατασκευάζονται χειμερινοί και θερινοί χώροι διαμονής, για την καλύτερη αντιμετώπιση των κλιματικών συνθηκών. Οι θερινοί χώροι κατασκευάζονται συνήθως στον όροφο και η εξωτερική τους τοιχοποιία γίνεται από τσατμά (με διάφορες παραλλαγές από περιοχή σε περιοχή). Σε αυτή τοποθετούνται μεγάλα ανοίγματα τα οποία εξασφαλίζουν επαρκή αερισμό (κυρίως το καλοκαίρι). Επιπλέον, στη βορινή πλευρά του κτιρίου τοποθετούνται χρήσεις όπως το μαγειριό και οι αποθήκες και μόνο ένα δωμάτιο ή μια αυλή στο οποίο διαμένουν κατά την καλοκαιρινή περίοδο. Αντίθετα, οι περισσότεροι χώροι διημέρευσης είναι τοποθετημένοι στη νότια κυρίως πλευρά του κτιρίου - σε ορισμένες περιοχές και στη νοτιοανατολική ή στη νοτιοδυτική πλευρά. Συνήθως στα αγροτικά σπίτια, στη βορινή πλευρά τοποθετείται η αποθήκη ή ο στάβλος, έτσι ώστε να δημιουργείται ένας χώρος ανάσχεσης σε επαφή με τον κύριο χώρο κατοικίας (ο οποίος προφυλάσσονταν με τον τρόπο αυτό από το κρύο).

Ο κάθε τόπος, ανάλογα με το κλίμα, τις κοινωνικές συνθήκες, τις τεχνοοικονομικές δυνατότητες και τις ανάγκες που επιτάσσει η εκάστοτε εποχή, έχει τη δική του αρχιτεκτονική απόκριση. Η χρήση υλικών από τον περιβάλλοντα χώρο και η προσαρμογή των χώρων ανάλογα με το κλίμα, δημιούργησε τις εστίες των ανθρώπων που φύτρωσαν στη γη φυσικά όπως τα δέντρα. Αυτά τα οικήματα «δοχεία ζωής», εκτός από την ανάγκη εξέφρασαν το ανθρώπινο μέτρο, αλλά και το σεβασμό του ανθρώπου απέναντι στη φύση. Το σπουδαίο με την παραδοσιακή αρχιτεκτονική είναι ότι έχει και χαρακτηριστικά βιοκλιματικού σχεδιασμού αλλά και στοιχεία ενεργειακής αυτονομίας. Κάτι που στις μέρες μας φαίνεται σπουδαίο, για χιλιάδες χρόνια ήταν αναπόφευκτο, αφού οι άνθρωποι κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες, ήταν υποχρεωμένοι να επιβιώνουν και να καλύπτουν τις ενεργειακές τους ανάγκες στα περιορισμένα όρια του χώρου που ζούσαν. Έτσι παρατηρούμε ότι σε πολλές περιοχές οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν διαφορετικούς ορόφους ανάλογα με τις εποχές (χειμερινό΄ ισόγειο με τζάκι ή ΄θερινός΄ όροφος). (Τσουκάτος, 2013)